

Tanya's BEAUTY SALOON
 THREADING/WAXING, FACIAL (MEN & WOMEN)
 ANTI-AGING FACIAL, BLEACH, HAIR CUT, COLOR AND STYLE

40-39-75ST. JACKSON HEIGHTS, NY 11373. PH: 718-478-9009
 137-40 JAMAICA AVENUE, JAMAICA, NY 11435 PH: 718-297-1019
 85-03 ROOSEVELT AVENUE JACKSON HEIGHTS, NY 11373. PH: 718-205-7832

DOR Dhol Radio
 WEBSITE: DHOLRADIO.ORG
 ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ

Request Song Live Calls: USA 1-951-824-6365
 Canada 1-604-210-1955
 Music Skype: DHOLRADIO.ORG
 24/7 1PM to 3PM
 9:30PM To 11:30PM (IST)
 Listen By Call: USA 702-489-0211
 UK 44-20-3519-1210

Listen On Phone Application for android and iPhone-Dhol Radio

ਬੌਬੀ ਸਿੰਘ
 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਗੱਡੀਆਂ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਟਰੱਕ, ਲਾਈਫ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਬੌਬੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ

(ਸੈਲ): 718-757-7809
 ਫੋਨ (ਦਫਤਰ): 516-439-5420
 (ਫੈਕਸ): 516-439-5418

ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਸਬੰਧੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰੋ।

Fifteenth Year of Publication ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
 ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 15, Issue 23, June 7, 2014 20451 N Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@sbcglobal.net
 www.punjabtimesusa.com

ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਡੋਲਿਆ ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਣ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਤਿੱਖੇ ਲੋਕ ਰੋਹ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਉਥੇ ਨਵੀਂ ਉਭਰੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਕੋ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਛੱਬੀ ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸਾਢੇ ਚੌਵੀ ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰੂ ਰਿਹਾ।

ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਦਾ ਇੰਨਾ ਮਾੜਾ ਹਾਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਤਰੇਝਾਂ ਵੀ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸਹਿ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮਲ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ

ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁੱਖ ਰਹੀ ਸੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੱਕੇ ਤੇ ਥੱਕੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਿਥ ਕੇ ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਸੁਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ-ਦਰ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਸ਼ੇ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਥਾਪਤਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਵਿਚ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਸ਼

ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਧੰਦਾ ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਧ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਵੱਡੇ ਮਗਰਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਸੀਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ

ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਫੀਆ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ

ਉਡ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਢੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਨਸ਼ੇਤੀਆਂ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਤਸਕਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਵੱਡੇ ਮਗਰਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਦੇ ਵੱਡੇ ਮਗਰਮੱਛ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਥੈਟਿਕ ਡਰੱਗ ਦੇ ਵਧੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਕੈਮਿਸਟ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹਨ। ਕੈਮਿਸਟ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਬੁਰਿਆਂ ਤੱਕ ਹੋਰੇਇਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਲਮਈ ਜਾਂ ਬੁਆ (ਅਫੀਮ), ਸਮੈਕ ਆਦਿ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪੁੱਜਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਕਰੋ ਜਾਂ ਮਰੋ' ਵਾਲੀ ਮਾਰ 'ਤੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚਲੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਤਿੱਖੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਠਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਖੁਦ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਲੜੀ ਗਈ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚੋਣੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਾਂਗਰਸ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤ ਸਕੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵੋਟ ਸਾਢੇ

45 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 33 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵੋਟ ਨੂੰ 12 ਫੀਸਦੀ ਖੋਰਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਖੇਮਿਆਂ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨਾ ਤਾਂ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੇਧ ਦੇ ਸਕੇ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ।

ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਬਾਗੀ ਸੁਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ. ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਕੋਲ ਅਸਤੀਫੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਉਪਰ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਵੀ ਖਿੱਚੀ ਤਲਵਾਰ

ਦੀ ਕਮਾਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਦੇ ਖੇਮੇ ਵੱਲੋਂ ਸ. ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਖੇਮੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ. ਬਾਜਵਾ ਉਪਰ ਸਿਆਸੀ ਹਮਲੇ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ. ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਮੋਦੀ ਲਹਿਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲੇ ਦਾ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬ ਉਪਰ ਵੀ ਉਲਟ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਲਟ ਮਾਹੌਲੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀ ਤੇ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਹਾਰੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ

ਵਿਰੁੱਧ ਡਰੱਗਜ਼, ਰੇਤ-ਬਜਰੀ, ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ, ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ, ਥਾਣਿਆਂ ਉਪਰ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਗਲਬੇ ਆਦਿ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਰੋਸ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਨੂੰ ਵੱਧ ਲਾਭ ਹੋਇਆ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਬੇਤੁਕਾ ਤੇ ਹਾਸੇਗੀਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਜਵਾ) ਦੀ ਪਿੱਠ ਥਾਪਤੀ ਹੈ।

ਇੰਡੀਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ

www.011india.com **\$25** **2,500 Minutes**

ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਰੇਟ

ਸਾਡੀ ਸਰਵਿਸ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੇ।

✓ ਵਧੀਆ, ਸਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ✓ ਘਰੋਂ ਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਤੋਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਦੋ ਫੋਨ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ
 ✓ ਬਗੈਰ ਪਿੰਨ ਤੋਂ ਵਰਤੇ
 ✓ ਸਪੀਡ ਵਾਲੇ ਨੰਬਰ ਸੈਟ ਕਰੋ

800.914.1013 • 408.659.9400

Limited Time Offer. Restrictions & Additional Fees Apply.

30 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ-ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਹਮਲਾ

ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਮਾਰਚ-6 ਜੂਨ 2014

ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼-ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਿਖੇ

235 ਈਸਟ 43 ਸਟਰੀਟ ਤੋਂ 760 ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਪਲਾਜ਼ਾ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੱਕ - ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ

29 ਮਈ 2014 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੰਦੇਸ਼

“ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸ਼ਹੀਦ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।”

—ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ

“ਅਮਰੀਕਾ ਸਥਿਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ 1984 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ।”

—ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ

ਤੁਸੀਂ ਸਾਥ ਦਿਓ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਲਈ-ਅਸੀਂ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ

ਸਹਿਯੋਗੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ: ਏ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਸ.ਐਫ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸਿੱਖ ਯੂਥ ਆਫ ਅਮਰੀਕਾ, ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਅਮੈਰਿਕਨ ਸਿੱਖ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਪੰਥਕ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਸਿੱਖ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸਾਕਾ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਅਮਰੀਕਾ, ਵਾਇਸ ਫਾਰ ਫਰੀਡਮ, ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਿੱਖ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਬੋਸਟਨ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ, ਦੁਆਬਾ ਸਿੱਖ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਸਿੱਖ ਯੂਥ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਗਲੋਬਲ ਸਿੱਖ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਸਿੱਖ ਗਿਵਿੰਗ ਐਨ.ਜੀ.ਓ., ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਫੋਰਮਸ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਜਿਊਜ਼, ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਐਟ ਸੀ ਐਸ ਸੀ, ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ, ਸਿੱਖ24ਭਾਟਕਾਮ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ, ਮੁਵਮੈਂਟ ਅਗੇਨਸਟ ਐਟਰੋਸੀਟੀਜ਼ ਐਂਡ ਰੀਪਰੈਸ਼ਨ (ਐਮ.ਏ.ਏ.ਆਰ), ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ।

ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟੀਸ
SIKHS FOR JUSTICE

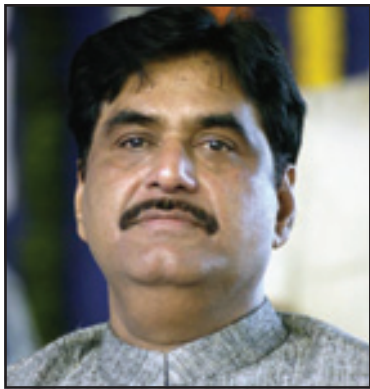
Empire State Building
 350 Fifth Avenue 59th Floor,
 New York, NY 10118
www.facebook.com/SikhsForJusticePage

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ-708-207-1394, ਡਾ. ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ-215-802-1750, ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ-732-620-8112
ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ-347-580-9955, ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ-510-828-8352, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਠਾਣਾ-408-583-7712, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ-646-637-6007
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬੜਿੰਗ-443-496-2771, ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ-443-789-8331, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ-703-626-2561
ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਉ-571-247-2444, ਧਰਮ ਸਿੰਘ-484-620-1779, ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ-646-775-0062, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਖੜੋਦ-609-351-0321

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ., ਵਰਜੀਨੀਆ, ਮੈਰੀਲੈਂਡ, ਬਾਲਟੀਮੋਰ, ਡੈਲਵੇਅਰ, ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਇੰਡੀਆਨਾ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਕਨੈਕਟੀਕੱਟ, ਬੋਸਟਨ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਗੋਪੀਨਾਥ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮੌਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੇਂਦਰੀ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅ ਆਗੂ ਗੋਪੀਨਾਥ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। 64 ਸਾਲਾ ਮੁੰਡੇ ਹਾਲੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਏਅਰਪੋਰਟ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀਰਾਜ ਰੋਡ-ਤੁਗਲਕ ਰੋਡ ਦੇ ਗੋਲਚੱਕਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਹਨ ਨੇ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

ਹਾਦਸੇ ਸਮੇਂ ਮੁੰਡੇ ਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਐਸ. ਨਾਇਰ ਜੋ ਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਹਾਦਸੇ ਮਗਰੋਂ ਭਾਰੀ ਧੱਕਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪਿਆ। ਟੱਕਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਇੰਡੀਕਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਰਬਿੰਦੇ ਚੌਕ ਤੋਂ ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਉਲੰਘ ਕੇ ਆਈ ਸੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਮਾਰੂਤੀ ਸਜੂਕੀ ਐਸ ਐਕਸ-4 ਵਿਚ ਵੱਜੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। ਇੰਡੀਕਾ ਕਾਰ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ ਟੱਕਰ ਮਾਰੀ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਉਹ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਬਣਿਆ ਭਾਰਤ ਦਾ 29ਵਾਂ ਸੂਬਾ

ਹੈਦਰਾਬਾਦ: ਲੰਮੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਆਖਰ ਵੱਖਰਾ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸੂਬਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਟੀ.ਆਰ.ਐਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕੇ. ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਰਾਓ ਨੇ ਦੇਸ ਦੇ 29ਵੇਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ.ਐਸ.ਐਲ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਨੂੰ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾਈ ਗਈ।

ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਕਲਿਆਣ ਜੋਤੀ ਸੇਨਗੁਪਤਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿਮਹਾ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾਈ ਜੋ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਰਾਜਪਾਲ ਹੋਣਗੇ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਓ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕੇ.ਟੀ. ਰਾਮਾਰਾਓ, ਭਤੀਜੇ ਟੀ. ਹਰੀਸ਼ ਰਾਓ ਤੇ ਨੌਂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ।

57 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੰਬਰ 1956 ਵਿਚ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਤੇਲਗੂ ਬੋਲਦਾ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਖੇਤਰ

ਆਂਧਰਾ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 2000 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਹਾਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਝਾਰਖੰਡ, ਛੱਤੀਸਗੜ ਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਸੂਬੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। 60 ਸਾਲਾ ਰਾਓ ਨੇ 2001 ਵਿਚ ਟੀ.ਡੀ.ਪੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਵੀਂ

ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸਮਿਤੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਹੋਰ ਨੌਂ ਨੇ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਮਹਿਮੂਦ ਅਲੀ, ਟੀ. ਰਾਜਾਈਆ, ਨਿਆਨੀ, ਨਰਸਿਮਹਾ ਰੈਡੀ, ਈ. ਰਾਜਿੰਦਰ, ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਰੈਡੀ, ਟੀ. ਪਦਮਾ ਰਾਓ, ਪੀ. ਮਹੇਂਦਰ ਰੈਡੀ, ਜੋਗੂ ਰਾਮੰਨਾ ਤੇ ਜੀ. ਜਗਦੀਸ਼ ਰੈਡੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨਿਯੁਕਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਫੌਜੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਕੀਰਤੀ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਬਿਊਰੋ (ਆਈ.ਬੀ.) ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ (ਐਨ.ਐਸ.ਏ.) ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਡੋਵਾਲ ਉਹ ਸ਼ਖਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1989 ਵਿਚ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲੈਕ ਬੰਡਰ' ਦੌਰਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਆਈਬੀ ਟੀਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਬਕ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਡੋਵਾਲ (69) ਦੀ ਅਹਿਮ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਦੂਜੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਕੱਤਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਡੋਵਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ ਹੁਕਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਜਾਂ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਰਹੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਡੋਵਾਲ ਦੂਜੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ ਜੋ ਐਨ.ਐਸ.ਏ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਐਮ.ਕੇ. ਨਾਰਾਇਣਨ 2005 ਤੋਂ 2010 ਤੱਕ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਡੋਵਾਲ ਦਾ ਨਾਅ ਸੱਤਾ ਦੇ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਾਤਲ ਪੁੱਤ-ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ

ਸੰਗਰੂਰ: ਸਥਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਨੂੰਹ ਸਮੇਤ ਚਾਰ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਨੂੰਹ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਲਾਸ਼ ਨਦੀਮੁਖ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਕੇਸ ਮੁਤਾਬਕ 28 ਫਰਵਰੀ 2013 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਜੱਗਰ ਸਿੰਘ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੱਖ ਵੱਢਣ ਗਿਆ ਭੇਤਭਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਗ਼ੁੰਮਸ਼ੁਦਗੀ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ

ਬਦੇਵਾਲ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੌਰੇ 'ਤੇ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਪੀ ਟੀ ਸੀ ਚੈਨਲ ਪੰਜਾਬੀ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਅਵਾਰਡ ਜੇਤੂ ਬਦੇਵਾਲ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਅਜਕਲੂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਉਹ 6 ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਇਥੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਥੇ ਵੱਲੋਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਡੀ ਵੀ ਡੀ, ਐਮ ਪੀ ਥਰੀ ਅਤੇ ਆਡੀਓ ਸੀਡੀਜ਼ ਭੇਟਾ ਰਹਿਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਫੋਨ 646-215-0964 ਜਾਂ ਈਮੇਲ baddowalbibian@yahoo.com ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਥੇ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ baddowalbibian.com ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਖੁਫੀਆ ਇਤਲਾਹ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਜੱਗਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ, ਛੋਟੀ ਨੂੰਹ ਰਾਜਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਰਾਜਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਲੜਕੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਹੈਪੀ ਵਾਸੀ ਪਲਾਸੌਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨਿੰਮਾ ਵਾਸੀ ਖਦਾਦਪੁਰ ਬਾਣਾ ਸਮਾਣਾ ਨੇ ਇਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜੱਗਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਸਾਧਨਵਾਸ ਨੇੜਿਓਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਸੀ। ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ, ਨੂੰਹ ਰਾਜਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨਿੰਮਾ ਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।

ਵਿਧਾਇਕ ਜੈਨ ਸਮੇਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 4 ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਲ-ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ

ਮੋਗਾ (ਬਿਊਰੋ): ਸਥਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਪਲਾਟ ਕੱਟ ਕੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜੋਗਿੰਦਰ ਪਾਲ ਜੈਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਤੇ 1500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਬਾਂਡ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਕੇ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕ ਦੇ ਇਕ ਪਰਵਾਸੀ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਗੋੜਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਂਡ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ (ਪੁੱਛਾ) ਐਕਟ 1995 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤਹਿਤ ਜੈਨ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ। ਪੁੱਛਾ ਦੇ ਜੂਨੀਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਬਾਣਾ ਮਹਿਣਾ ਵਿਖੇ 26 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਪਾਲ ਜੈਨ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਵਰਨ ਲਤਾ ਜੈਨ (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ), ਦੋਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ

ਅਕਸ਼ਿਤ ਜੈਨ ਤੇ ਪੁਨੀਤ ਜੈਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਆਹੁਤਾ ਪੁੱਤਰੀ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਧਾਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਮੋਗਾ-ਲੁਧਿਆਣਾ ਕੌਮੀ ਸ਼ਾਹ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਬਰਨਾਲਾ ਚੌਕ ਨੇੜੇ 29 ਕਨਾਲ 17 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਕਲੋਨੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਪਲਾਟ ਕੱਟ ਕੇ ਵੇਚੇ ਸਨ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੋਗਿੰਦਰ ਪਾਲ ਜੈਨ ਨੇ ਦਸੰਬਰ 2012 ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 23 ਫਰਵਰੀ 2013 ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਝੰਡੇ ਥੱਲੇ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤੀ ਸੀ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 350ਵਾਂ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 350ਵੇਂ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ 19 ਜੂਨ 2014 ਤੋਂ ਸਮਾਗਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ 19 ਜੂਨ, 2015 ਤੱਕ ਮਨਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭੋਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰਕੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਰਸਮੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤਹਿਤ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ 350 ਸਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 19, ਜੂਨ 1665 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭੋਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਸਾਲ 2015 ਵਿਚ 350 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੌਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ।

ਸੈਫ ਅਤੇ ਤੰਦੂਰੀਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਕਿਊਮਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਜ਼ੀਨ, ਕੈਲਮਜੂ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ) ਵਿਚ ਤੰਦੂਰੀਏ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
ਫੋਨ: 616-334-1166

40 ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ-ਓਕਲਹੋਮਾ

ਮਕੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ

ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਟਰੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਕੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 832-512-7172

ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਰੁਮੇਸਟੇ

Punjabi RADIO USA

Uniting Punjabi's All Over

Listen on :
Radio Sets (CA, WA, NV)
Dial in
832-551-5029 or 605-475-6868
Android & iPhone App

www.PunjabiRadioUSA.com
Ph: 408-272-5200

24 ਘੰਟੇ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਸੁਣੋ

40 ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ-ਓਕਲਹੋਮਾ

ਮਕੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ

ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਟਰੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਕੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 832-512-7172

ਫੌਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਤਿੰਨ ਜੂਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਅੱਠ ਜੂਨ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਅਣਸੁਲਝਾਏ ਪਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਵੱਧ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਲੜਾਈ ਇੰਨਾ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਤ-ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਂਝ ਮਈ 1984 ਤੱਕ ਅੱਪੜਦਿਆਂ ਇਹ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਭਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸੰਜੀਦਾ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਅੰਤ ਤੱਕ ਯਤਨ ਜੁਟਾਏ ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹੀਏ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਇਕ ਚੀਸ ਛੱਡ ਗਏ। ਇਸ ਚੀਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਸਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤਾ ਉਸ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਉਸ ਭਾਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਗਏ। ਇਹ ਤਦ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੇਕਿਰਕ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਧਿਰ ਉਤੇ ਉਂਗਲ ਧਰੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਉਚੀ ਉਡਾਣ ਭਰੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਇਸ ਸਾਕੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਜ਼ਖਮ ਭਰ ਸਕੇ।

ਤਿੰਨ ਜੂਨ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ

ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੱਚ !

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਹੱਕਾਂ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਲੜੀ ਗਈ ਲੜਾਈ 'ਚ ਮਿਲੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਠੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਮੰਬਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੀ ਚੀਸ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ ਮੁਹਿੰਮ 'ਚ ਹੋਈਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਾ ਤਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤੈਅ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ

ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਵਾਪਰਿਆ 30 ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਚਾਰਜ਼ੇਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਕੁੱਲ ਕਿੰਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਫੌਜੀ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ। ਉੱਜ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤਹਿਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ।

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਸਥਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਖੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ

ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਲਾਈ ਗਈ ਸੂਚੀ ਵਿਚ 743 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਫ਼ੇਦ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 493 ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਡੀ.ਵੀ. ਰਾਓ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ 350 ਇਨਫੈਂਟਰੀ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਸਨ, ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 492 ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਇਟਾਂ ਵਿਚ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰੇਵੇਂ ਹਨ। ਇਕ

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਊਜ਼ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਵੱਲੋਂ 11 ਜੂਨ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਖ਼ਬਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1000 ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 2000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੱਸੀ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਸੀ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਪੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 220 ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗੇ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿਚ ਸਮੂਹਿਕ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਦਾ ਮੌਕਾ

ਬਠਿੰਡਾ: ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਿੱਖ ਮੂਵਮੈਂਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੈ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਮੁਬਾਰਕ ਵਿਚ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 1984 ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਜਨਰਲ ਸੁਬੋਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ

ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪੰਥਕ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੱਕ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਿੱਖ ਮੂਵਮੈਂਟ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ ਨੇ ਚਾਰ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾਏ। ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ, ਅਪਰੈਲ 1978 ਤੋਂ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੱਕ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ, ਸਮੂਹ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੇ ਧਰਮੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸਮੂਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਮੰਗੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਜੂਨ 84 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ 42 ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਸਲੀਅਤ ਅਜੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਚਰ੍ਹੇ-ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਜਾਂਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗ ਕੇਂਦਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹੋਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੀ 30ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਕਰਵਾਈ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਉਠੀ।

ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ

ਕਾਂਡ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘਟਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਵੱਡੀ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਹਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲਾਧਾਰੀ ਕਾਬਜ਼ਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਫਤੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਗੁੰਮਰਾਹ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਫੌਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੌਜ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੋ ਤਬਾਹੀ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਆਈ, ਪਰ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਅਣਗੌਲਿਆ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹਮਲਾ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਸਿਆਸੀ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਤਮਾਮ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੈਰਾਨੀ ਭਰਿਆ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਯੋਗ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਉਤੇ ਚਰਚਾ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੂਨ 1984 ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੌਰਾਨ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਵਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਫਤ ਬੱਸ ਪਾਸ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਜਿਹੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੋਲੂਤੀਆਂ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਤੱਕ ਭੁਗਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬੀ.ਪੀ.ਐਲ. ਕਾਰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸਾਲ 1984 ਦੌਰਾਨ ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ

ਪੰਥ ਨੇ ਧਰਮੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਭੁਲਾਈ

ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਲਹਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮੀ ਫੌਜੀ ਜੂਨ 1984 ਪਰਿਵਾਰ ਵੈਲਫੇਅਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਲੋ-ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮੁੜ-ਵਸੇਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ, ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਕੋਰਸ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ, ਬੀ.ਪੀ.ਐਲ. ਕਾਰਡ

ਜਾਰੀ ਕਰਨ, ਫੌਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ, ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਸ਼ਗਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ, ਇਸ ਵਰਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚ ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੇਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 1984 ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹ (ਰਾਂਚੀ), ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਦੇ ਕਰੀਬ 3700 ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲ

ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਖਮੀ ਵੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਧਰਮੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਆਮ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਪੱਛੜ ਗਏ ਹਨ।

ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦਕਿ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਾਧਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਨੌਕਰੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਚੁੱਕੀ ਸਹੂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਬੈਰਕਾਂ ਹੀ ਛੱਡੀਆਂ ਸਨ।

ਹੰਸ ਰਾਜ ਨੇ ਡੇਰਾ ਲਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਦੀ ਛੱਡੀ

ਜਲੰਧਰ: ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਲਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ ਹੰਸ ਰਾਜ ਹੰਸ ਨੇ ਡੇਰਾ ਲਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਤਾ ਤੋੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਹੰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਗੇ। ਹੁਣ ਡੇਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਸਰਧਾਲੂ ਵਜੋਂ ਦਰਬਾਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਨਕੋਦਰ ਕੋਲ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਗਹੀਰਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪੀਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਤੇ ਸੂਫੀ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹਣਗੇ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਸੂਫੀ ਮੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੂਫੀ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਲਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਡੇਰੇ 'ਤੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਸ਼ਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਵਾਨੀ ਲਈ ਸਰਾਪ ਹੈ। ਇਸ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਵਨ ਟੀਠੂ ਦੀ ਹਾਰ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹਾਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਾਰ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਭੱਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੁਟੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਮੁੜ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਮੰਬਨ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਣ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਾਈਕਮਾਂਡ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸੂਬਾ ਇੰਚਾਰਜ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬਸਪਾ ਦੀ 29 ਮਈ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੰਡਾਲੀ ਨੇ ਰਾਜ ਇਕਾਈ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਾਰਟੀ ਸੁਪਰੀਮੋ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਕਮਲ ਜਾਟਵ ਤੇ ਡਾ. ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ 'ਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ। ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਕਈ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਡ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਈ ਸਿਰਫ 253 ਵੋਟਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਜੰਡਾਲੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ

ਮਾਨ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਣ ਦੀ ਬਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਮੋਗਾ ਰੈਲੀ ਮੌਕੇ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸੱਦੇ ਦਾ ਵੇਟਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਲ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਲੜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਵਰਕਰਾਂ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਭਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ. ਮਾਨ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇਣਗੇ।

ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਨੇ 20 ਤੇ 21 ਜੂਨ ਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ.) ਨੇ ਸੱਤ ਤੇ ਅੱਠ ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਸੱਦੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਭੱਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਰਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੋਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਖਿਸਕੀ ਹੈ। ਉਂਜ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਰਗੜਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ

ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਹੋਵੇਗੀ: ਸੁਖਬੀਰ

ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਫਤਵੇ ਨੂੰ ਉਹ ਸ ਵੀ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਯਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜੋ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁੜ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੇਰਾ ਬਿਆਸ ਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੇ ਛੇਤੀ ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ

ਮਾਨਸਾ: ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.) ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਤੇ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੰਦ ਕਮਰਾ ਮੀਟਿੰਗ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ ਛੇਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਨਰਾਇਣ ਸਿਖਸਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 27 ਮਿੰਟ ਬੰਦ ਕਮਰਾ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਹਲਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਝ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਮਾਲਵਾ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੁਪਤ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਝੇ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੈਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਖ਼ਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ

ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਖੁਦ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਪਤਾਨ ਪੁਲਿਸ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੱਟੜਾ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮਾਲਵਾ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਆਮ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੇਸਬਰੀ ਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਆਸਅਰਾਈਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਤੇ ਸੰਘ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਮਾਨਸਾ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈਲੀਪੈਡ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਬਿਆਸ ਤੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਸੰਘ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਗਪੁਰ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰਿਆਣਾ, ਦਿੱਲੀ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਤਾਲਿਬਾਨ ਵਿਚ ਪਈ ਫੁੱਟ

ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਾਲਿਬਾਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਇਕ ਗੁੱਟ ਨੇ ਜਨਤਕ ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਮਾਕੇ ਕਰਨ ਤੇ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੌਲਾਨਾ ਫਜ਼ਲੁੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਤਾਲਿਬਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ 'ਖਾਨ ਸਜਨਾ' ਧੜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਤਹਿਰੀਕ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਤਰਜਮਾਨ ਤੇ ਸੂਰਾ ਦੇ ਤਾਕਤਵਰ ਮੈਂਬਰ ਆਜ਼ਮ ਤਾਰਿਕ ਨੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਖਣੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ ਲਈ ਖਾਲਿਦ ਮਹਿਮੂਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਆਗੂ ਚੁਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਖਾਲਿਦ ਮਹਿਮੂਦ ਨੂੰ 'ਖਾਨ ਸਈਦ ਸਜਨਾ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹਕੀਮਉੱਲ੍ਹਾ ਮਹਿਮੂਦ ਦੇ ਡਰੋਨ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਹਿਰੀਕ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ।

ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਚ ਮੋਰਚੇਬੰਦੀ

ਬਠਿੰਡਾ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਬਕਾਵਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਟਕਾ ਲਈ ਹੈ। ਖਾਸਕਰ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ-ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਇਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ 15 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਕਸਬੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਵੋਟ ਘਟ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮਾਂ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ 1100 ਵੋਟ ਘੱਟ ਪਈ।

ਉਧਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਆਗੂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਨੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਦੌਰੇ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣ ਵਾਸਤੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਇਸ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਟਿਕਟ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਜੱਸੀ ਦੇ ਭਰਾ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ

ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਨੇ ਲਾਏ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਡੇਰੇ

ਦੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਚਹਿਲ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਵੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਤਰਫ਼ੋਂ ਲੋਕ ਗਾਇਕ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਨੀਟਰਿੰਗ ਸੈੱਲ ਵੀ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੈੱਲ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਸਿਆਸੀ

ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤੇ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਨੀਟਰਿੰਗ ਸੈੱਲ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਹਲਕੇ ਦਾ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਤਲਵੰਡੀ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸ ਕਿਸ ਪਿੰਡ ਦੀ

ਹਲਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਫਿਰੇ

ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣ ਕਾਰਨ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਕੰਮ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਡੈਂਡਲਾਈਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਸਿੰਗੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੜਕ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ 15 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੜਕ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਨੰਗਲਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਬੰਬਰ ਹੋਈ 1800 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗੱਲ ਰੱਖੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਕੰਜਵਰੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ) ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤੇ ਕਿ 15 ਮਿੰਟ 'ਚ ਸਕੂਲ ਖੁਦ ਵੇਖ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ। ਨਬੇਹਾ ਦੇ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਉਸ ਨਾਲ ਠੀਕ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਕੀ-ਕੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਸੈੱਲ ਵੱਲੋਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੈੱਲ ਵਿਚ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਟ ਵਧੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2012 ਦੀਆਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ

8500 ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਜੀਤਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵਿਧਾਇਕ ਸਿੰਘੂ ਸਾਲ 1997 ਦੀ ਚੋਣ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਲੜੇ ਸਨ। ਸਾਲ 2002 ਵਿਚ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜੇ ਤੇ ਜਿੱਤੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੋਣਗੇ।

Punjab Times

Established in 2000
15th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746

Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@sbcglobal.net
www.punjabtimesusa.com

Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur

Kuljeet Singh

Our Columnists

Ashok Bhaura

Tarlochan Singh Dupalpur

Baljit Basi

Major Kular

California

Shiara Dhindsa

661-703-6664

New York

Iqbal S. Jabowalia

917-375-6395

Circulation

Harbhajan Singh

917-856-5229

Photographer

Kamaljit Singh Viridi

Ph. 847-502-2703

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 95 ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 450 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ
ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ
ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ
ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.

**All disputes subject to
Chicago jurisdiction.**

ਪੰਜਾਬੀ 2017 ਵਿਚ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਦੇਣਗੇ ਮੌਕਾ: ਕੇਜਰੀਵਾਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੀ ਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 2017 ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇਗੀ। ਉਹ ਇਥੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜੇਤੂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜੇ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਈ ਆਏ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਰਵਾਇਤੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 'ਆਪ' ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਕੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਭਾਈ ਭਤੀਜਾਵਾਦ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਲੋਕ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗੇ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਬਦਲਾਅ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਹੁੰਗਾਰੇ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਾਰ

ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵੀ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵੀ ਭਰਵਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਤਹਿਤ 'ਆਪ' ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਸੂਬਾ ਬਣਾਏਗੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ 2017 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰ

ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਤੇ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੂਬੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਦੋਵੇਂ ਆਗੂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਢਾਂਚੇ

ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ 'ਤੇ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ 'ਆਪ' ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। 'ਆਪ' ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ।

ਲਾਟਰੀ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਲੱਭ ਹੀ ਗਈ ਗੁਆਚੀ ਟਿਕਟ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇਕ ਜੋੜੇ ਦੀ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਦੀ ਲਾਟਰੀ ਨਿਕਲ ਆਈ ਪਰ ਐਨ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟ ਗੁਆਚ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ-ਅੰਬਰ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਕਾਫੀ ਭਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਟਿਕਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਹਕੀਮ ਨੋਸੀਰੂ ਦੀ 17 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਕੋਟੇ ਮੈਕਸ ਡਰਾਅ ਵਿਚ ਲਾਟਰੀ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤਾਖਰਸ਼ੁਦਾ ਟਿਕਟ ਗੁਆਚ ਗਈ।

ਹਕੀਮ ਨੇ ਇਹ ਟਿਕਟ ਸਾਂਝੇ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਰਸ ਅੰਦਰ ਟੇਪ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਚਰਚ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟ ਗੁੰਮ ਗਈ। ਦੋਵੇਂ ਟਿਕਟ ਲੱਭ-ਲੱਭ ਕਮਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਕੂੜੇਦਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਦੇਖ ਮਾਰੇ। ਟਿਕਟ ਦੀ ਭਾਲ ਨੇ ਨਾਈਜੀਰੀਆ ਮੂਲ ਦੀ ਇਸ ਜੋੜੇ ਦੇ ਸਾਹ ਸੂਤ ਲਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਉਦੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ ਜਦੋਂ ਚਰਚ ਵਿਚ ਹੀ ਪੁੱਜਿਆ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਮੋੜ ਗਿਆ। ਹਕੀਮ ਨੇ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਓਨਟਾਰੀਓ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਓਨਟਾਰੀਓ ਲਾਟਰੀ ਤੇ ਗੇਮਿੰਗ ਲਈ ਸਾਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹੀ ਪਾਇਆ। ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਬਿਦਲਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਸ ਵਿਚੋਂ ਟਿਕਟ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿੱਲ ਗਈ।

ਭਾਰਤ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਚੋਂ ਨਾਗਰਿਕ ਕੱਢੇ

ਮਾਸਕੋ: ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਹਿੰਸਾਗ੍ਰਸਤ ਸ਼ਹਿਰ ਲਗਾਨੋਕ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਸੌ ਨਾਗਰਿਕ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੀਵ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਯੂਕਰੇਨੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਇਕ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਦਿੱਤੀ।

ਯਾਕੂਬ ਮੈਮਨ ਦੀ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਰੋਕ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ 1993 ਵਿਚ ਹੋਏ ਲੜੀਵਾਰ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਦਾਉਦ ਇਬਰਾਹਿਮ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਕਾਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਯਾਕੂਬ ਅਬਦੁਲ ਰਜ਼ਾਕ ਮੈਮਨ ਦੀ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਟੋਅ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਸ. ਖੇਹਰ ਤੇ ਸੀ. ਨਾਗਪਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮੈਮਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਉਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਮਨ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਅਮਲ 'ਤੇ ਰੋਕ ਰਹੇਗੀ।

ਵੀਜ਼ਾ ਫਰਾਡ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਪੰਜ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਜ਼ਾ ਫਰਾਡ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਇਮਦਾਦ ਫਰਾਡ ਸਕੀਮਾਂ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਪੰਜ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਰੇਸ਼ ਹੀਰਾਨੰਦਨੀ (60), ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਮੀਰ ਹੀਰਾਨੰਦਨ (27), ਭੈਣ ਅਨੀਤਾ ਛਾਬਤੀਆ (49), ਜੀਜੇ ਲਲਿਤ ਛਾਬਤੀਆ (54) ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੀਮਾ ਸਾਹ (41) ਉੱਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਫਰਾਡ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਤੀ ਇਮਦਾਦ ਤੇ ਹੋਰ ਫਰਾਡਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੋਂ 20 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਨਹੱਟਨ ਸੰਘੀ ਵਕੀਲ ਪ੍ਰੀਤ ਭਮਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਮੁਨਾਫਾਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਫਰਾਡ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਲੈਣ ਹਿੱਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਫਰਜ਼ੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ

ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀਜ਼ਾ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਈਕਰੋ ਪਾਵਰ ਕਰੀਅਰ

ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ (ਐਮ.ਸੀ.ਈ) ਦੇ ਨਿਊਯਾਰਕ, ਨਿਊਜਰਸੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕੈਂਪਸ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਫਾਰ ਹੈਲਥ ਐਂਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਆਈ.ਐਸ.ਈ) ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਕੇਸ ਜਿੱਤਿਆ

ਲੰਡਨ: ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਸਲਿਮ ਮਾਲਕ ਤੇ ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਾਤੀਸੂਚਕ ਗਾਲ਼ਾਂ ਕੱਢਣ ਤੇ ਘਟੀਆ ਫਿਕਰੇ ਕਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਿਰੁਧ ਇਕ ਕੇਸ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਵਜ਼ਾਨੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੂੰ 18000 ਪੌਂਡ ਮਿਲਣਗੇ।

ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਦੇ ਗਰੀਨੋਕ ਦੇ ਇਕ ਗੈਰੇਜ ਅੱਗੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਫਿਕਰੇ ਕਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗੋਰੀ ਪਤਨੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਫਜ਼ੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਗੋਰੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਫ-ਸਥਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਲਾਸਗੋ ਵਿਖੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਕੇਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਪੀਕੇ ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਰਿਟੇਲ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਤੇ ਨਸਲੀ ਗਾਲ਼ਾਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਵਿਰੁਧ 7162 ਪੌਂਡ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬਰਾਬਰਤਾ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ 11108 ਪੌਂਡ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਕੇਸ ਜਿੱਤਿਆ

ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਡੋਲਿਆ ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਣ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਫਿਲੌਰ ਵਿਚ ਹੈਰੋਇਨ ਤੇ ਅਫੀਮ ਲਈ ਆਰਡਰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੂਹਿਆਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਕਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਤੇ ਜੇਲੂ ਮੰਤਰੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਫਿਲੌਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਰਤਰਫ ਡੀ.ਐਸੀ.ਪੀ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸੀ। ਭੋਲਾ 6000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਡਰੱਗ ਗਰੇਹ ਦਾ ਸਰਗਨਾ ਹੈ। ਭੋਲੇ ਨੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਲਾਏ ਸਨ। ਰਵਾਇਤੀ ਨਸ਼ੀਲੇ

ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਫੀਮ, ਭੁੱਕੀ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਧੰਦਾ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਚਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਨਸ਼ਾ ਅਫੀਮ ਆਦਿ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਫੀਮ ਬੀਜਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਤੇ ਅਰਧ-ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਨਸ਼ੇ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਐਨ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨੱਕ ਹੇਠ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਔਸਤਨ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ 26 ਫੀਸਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੁੱਗਣੇ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ 46 ਫੀਸਦੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਡਰੱਗਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਹੈਰੋਇਨ ਤੇ ਸਮੋਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 3.5 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇੰਨੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ ਕਿ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ 30 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਇਹ ਸਿੰਥੈਟਿਕ, ਅਰਧ-ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਝਾਈਆਂ ਡਰੱਗਜ਼ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਐਮੀਰੇਟਸ ਪ੍ਰੋ. ਰਣਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 20-22 ਫੀਸਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਡਰੱਗਜ਼ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ ਤੇ 15-20 ਫੀਸਦੀ ਅਲਕੋਹਲ (ਸ਼ਰਾਬ) ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕੁੱਲ 5 ਫੀਸਦੀ ਕੁ ਹੈਰੋਇਨ ਜਾਂ ਸਮੋਕ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਡਰੱਗਜ਼ ਲੈਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਹੈ।

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ
ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫਿਲੌਰ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ
ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਆੜਾ
ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

Matrimonial
ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਲੋੜ

ਸੈਣੀ ਵੈਸਟਨ, ਉਮਰ 25 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-9" ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੀ ਯੋਗ ਲੜਕੀ ਚਾਰੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 443-889-2177

21 to 24

Jatt Sikh boy, US citizen, Bsc, 24, 5'-10" looking girl MBBS /Eng/ BDS from Govt. College, 22-24, height 5'-5". Send photo & bio-data at kang929@hotmail.com, Cell: 608-347-6548

19 to 22

ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ

ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਈ ਜੱਟ ਸਿੱਖ, ਉਮਰ 35 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-5" ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ ਲਈ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 510-305-4271, ਈਮੇਲ: dhaliwalrupinder18@yahoo.com

20 to 23

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਵਾਗਤ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਜੂਨ 1984 ਦੇ 30ਵੇਂ ਸਾਲ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਸਥਿਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ 1984 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ, ਦਾ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਇਸ ਸਦੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿੰਘ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ 30 ਸਾਲਾ ਦੁੱਖਦਾਈ ਯਾਦ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਵਲੋਂ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ

ਦੀਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 6 ਜੂਨ ਨੂੰ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਮਾਰਚ' ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਰਚ ਯੂ ਐਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਥਾਈ ਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰ ਵੱਲ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੱਠੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਅਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਠਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਅਹਿਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਮੁਹਿੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਹਵਾਈ ਹਾਦਸੇ ਦੌਰਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ

ਜਲੰਧਰ: ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਇਕ ਹਵਾਈ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਦੋ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸੀਟਾਂ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਬੁਟੇ ਦੇਣ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਜਲੰਧਰ ਵਜੋਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੰਘਣੀ ਧੁੰਦ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਾਦਸਾ ਡੈਨਵਰ ਦੇ ਫਰੰਟ ਰੇਂਜ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਵਾਪਰਿਆ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਡੈਨਵਰ ਵਾਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਤ ਸਾਢੇ ਬਾਰੇ ਵਜੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਉਤਾਰਿਆ। ਇਸ ਦੋ ਸੀਟਾਂ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਦੋਸਤ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ।

ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸ਼ਰਮਾ ਸਣੇ ਚਾਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿਰੁਧ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ

ਰੂਪਨਗਰ: ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੁਲਿਸ ਐਸ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਸਣੇ ਚਾਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 364, 302, 120ਬੀ ਤਹਿਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁਧ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਐਨ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਮੋਰਿੰਡਾ ਬਾਣੇ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਐਸ.ਪੀ.ਐਸ. ਬਸਰਾ ਤੇ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਜ਼ਮ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਜਦੋਂਕਿ ਬਸਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੈ।

ਇਹ ਕੇਸ 24 ਅਕਤੂਬਰ 1990 ਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਅਮਰਾਲੀ ਵਾਸੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੋਰਿੰਡਾ ਤੋਂ ਅਣਪਛਾਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 15 ਮਈ 1991 ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. (ਐਸ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹੀ ਕਿ ਇਕ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਅਮਰਾਲੀ ਇਕ ਮਈ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਕਾਊ ਹੈ

ਮੋਹਾਲੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮੇਨ ਸੜਕ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ 5 ਏਕੜ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਢੇ 12 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦੀ ਮੋਟਰ ਸਮੇਤ ਵਿਕਾਊ ਹੈ

ਪੈਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ

ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਫੋਨ: 209-483-9783

ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ 'ਤੇ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਦਿੱਲੀ ਵਿਕਾਸ ਸੰਸਥਾ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਕ ਵਪਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਖਾਦੀ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਉਦਯੋਗ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਉਪਰ ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ।

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਰਵੀ ਤੇ ਮੁੱਖ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਕੇ.ਸੀ. ਰਵੀ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਸ਼ੋਕ ਮੱਗੂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿੱਕੀ ਮੱਗੂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗਰੇਵਾਲ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਟੰਗੋਰੀ (ਮੁਹਾਲੀ) ਵਿਖੇ ਸਾਢੇ ਗਿਆਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਪਟੇ 'ਤੇ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਸਟਿੱਗ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੀਡੀਜ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਕਈ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ, ਉੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਡੀਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਰਕਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਮੱਗੂ ਪਿਤਾ-ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦੋ ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸ਼ਾਂਤਾ ਕੁਮਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ ਡਾ. ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ?

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਲੋਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੋ, ਤੁਰੰਤ ਅਦਾਇਗੀ ਪਾਓ।

- *ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ
- *ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ
- *ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ

Rates as low as 2.0%

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਪਾਲ ਫੋਨ 1-800-705-3863

Attention: Trucking Companies-Improve Your Cash Flow

- *Low Rates
- *One-Time Discounts
- *No Minimums

Call Paul at 1-800-705-3863

Transportation Funding Group, Inc.

Minneapolis, MN 55426

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਫਿਲਹਾਲ ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ...

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਝੰਡਾ ਗੱਡਿਆ। ਫਿਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਤਾਰੇ, ਪਰ ਜਿੱਤ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਸਿਆਸੀ ਪਿੜ ਵਿਚ ਇਹ 'ਆਪ' ਦੀ ਅਜੇ ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਹੀ ਹੈ; ਉੱਝ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਅਜੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਵੱਲ ਕਿਸ ਕਦਰ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ।

'ਆਪ' ਵੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਧੜੇਬੰਦੀ ਜ਼ੋਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਕਨਵੀਨਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਫੁੱਟ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਲੋਕ ਹੁੰਗਾਰੇ ਮਗਰੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੜੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਾਫੀ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ 30 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਵਲੰਟੀਅਰ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਲੰਟੀਅਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਮੁੱਚੀ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਈ ਟੀ ਇੰਚਾਰਜ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਪਾਠਕ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜਦਿਆਂ ਖੁਦ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕਨਵੀਨਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੜਾਈ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਪਾਠਕ ਵੱਲੋਂ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਮਗਰੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਠਕ ਨੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੂੰ ਕਨਵੀਨਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਤਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਸੀ ਪਰ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਪਾਠਕ ਦੇ ਐਲਾਨ

'ਆਪ' ਨੂੰ ਸੂਬਾਈ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੂਬਾਈ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟ ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਅਤੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਆਰਡਰ 1968 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਹਰ ਪੱਧਰ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ 'ਝਾੜ' ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ (ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ), ਫਰੀਦਕੋਟ (ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ), ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ) ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ (ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ) ਤੋਂ ਚੋਣ ਜਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 24.4 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕੁੱਲ 117 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ 33 ਉਤੇ ਅੱਗੇ ਅਤੇ 26 ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਹੀ।

ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਠਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਕਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਕਨਵੀਨਰ ਬਣਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕਨਵੀਨਰ ਬਣਾਏਗੀ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਉੱਧਰ, ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ

ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੋਤੀ ਮਾਨ, ਭਾਈ ਬਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਯਾਮਿਨੀ ਗੋਮਰ ਤੇ ਜੱਸੀ ਜਸਰਾਜ, ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਲਸ਼ਨ ਛਾਬੜਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਿਆਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕਿਸੇ ਇਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਕਨਵੀਨਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਬਾਂ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸੂਬਾਈ ਇਕਾਈ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਢਾਂਚਾ ਨਵਿਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਦੀ ਕਨਵੀਨਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉੱਠੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਿਗਰਾਨ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਦ ਦੇ 11 ਜੂਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਜਲਾਸ ਮਗਰੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣਗੇ।

ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਲਕਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਗ

ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦੋ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਤੇ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਜੋਤੀ ਮਾਨ, ਯਾਮਿਨੀ ਗੋਮਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਜੱਸੀ ਜਸਰਾਜ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਬਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਲਸ਼ਨ ਛਾਬੜਾ ਨੇ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਨਵੀਨਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਮੰਦਭਾਗਾ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ

ਬਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਕੀਤੀ। ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ, ਬੁਝ ਅਤੇ ਵਾਰਡ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਸਰਕਲ, ਬਲਾਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਚੋਣ ਬਾਰੇ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਸੂਬੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਨਗੇ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਕਸਲੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੀ: ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ

ਪਟਿਆਲਾ: ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਕਸਲੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਦਾ ਏਸ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਸਮਾਜ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੈ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਮਰ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਉੱਭਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਭਰ ਸਕਦੀ, ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। 'ਆਪ' ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਕੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਗਰਦਾਨਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. (ਐਲ) ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਐਮ.ਪੀ.ਬਣੇ ਡਾਕਟਰ ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਐਮ.ਪੀ.ਪ੍ਰੋ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹਨ, ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. (ਐਲ) ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਧੀਆ ਸੋਚ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ

ਲੋਕ ਸਥਿਰ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ 'ਆਪ' ਦੇ ਚਾਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਿਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੇ, ਪਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਧਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅ) ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿਤਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ

ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਿਰਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਕੋਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੀ 'ਆਪ' ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਹਟੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ 'ਆਪ' ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਡਾਕਟਰ ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਉੱਠੀ ਨਕਸਲਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਕਾਰੇ। ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਕਸਲੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਐਮ.ਪੀ. ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਐਮ.ਪੀ. ਪ੍ਰੋ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਹੁਣ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ-ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ) ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੋਰ ਖੁਲਾਸੇ

ਵੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੌਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਉਹ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਉਭਾਰਨਗੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹੋਈ ਹਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਬੂਲਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪ ਚੋਣ ਲਈ ਕਮਰਕਸੇ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀਮਤੀ ਪੁਰਨੀਤ ਕੌਰ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਏ।

ਕੈਪਟਨ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਵਾਪਸ ਲਵੇ: 'ਆਪ'

'ਆਪ' ਆਗੂ ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਧਰ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ 'ਆਪ' ਦੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਗੂ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੈਪਟਨ ਤੋਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ: ਗਾਂਧੀ

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਪ ਦੇ ਦੋ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਨਕਸਲੀ ਕਹਿਣ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਡਾਕਟਰ ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੁਖਲਾਹਟ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਪੁਨੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਾਰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਪਟਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉੱਝ ਵੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਜਿਹੀ ਬੇਤੁਕੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸ਼ਖਸ ਹਨ।

ਧਰਿਆ-ਧਰਾਇਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਰ ਵਸੂਲੀ ਬਾਰੇ ਟੀਚਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਰ ਵਸੂਲੀ ਬਾਰੇ ਮਿਥਿਆ ਟੀਚਾ ਆਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਰੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਕਰਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੇ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਰ ਤੇ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪੈਟਰੋਲ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 11.8 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਕਰਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ 35 ਤੋਂ 40 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨੇ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 30 ਤੋਂ 40 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਲੀਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਲੰਘੇ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਮਾਲੀਆ ਸਾਲ 2012-13 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 0.2 ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਆਇਆ। ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ 2.4 ਫੀਸਦੀ ਘਟੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੰਘੇ ਸਾਲ (2013-2014) ਦੌਰਾਨ ਕਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਵਸੂਲੀ 16341.16 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 2012-13 ਦੌਰਾਨ 14554.39 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ

ਸੀ। ਇਹ ਵਾਧਾ 12.3 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 17 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਵਾਧੇ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਮਾਲੀ ਫਰੰਟ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਧ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰ ਤੇ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤੋਂ ਸਾਲ

2012-13 ਦੌਰਾਨ 1762.11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਟੈਕਸ ਆਇਆ ਸੀ ਜੋ ਲੰਘੇ ਮਾਲੀ ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਘਟ ਕੇ 1758.72 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਸਾਲ 2012-13 ਦੌਰਾਨ 1573.45 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ

ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੀ ਆਸ

ਕਰ ਤੇ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਰਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਧਾਰ ਆਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਸੰਕਟ ਭਰਪੂਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਭੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਕੇ ਸੰਕਟ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਲ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 60 ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਲਾਭ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਲਾਨਾ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ 500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਵਧ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਲੀ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ 10 ਤੋਂ 12 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰ ਤੇ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ 17 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਵੈਟ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਟੀਚਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਵਿਭਾਗ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਤਿਮਾਹੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵੈਟ ਵਿਚ 12 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ 11 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 1535.91 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਈ। ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਲ 2012-13 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪੈਟਰੋਲ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਵਾਧਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 35 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਪੰਜ ਫੀਸਦੀ ਹੈ ਜੋ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਹੈ।

ਦਾਗੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ 'ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦਾਗੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸਦਕਾ ਹੀ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 24 ਜੁਲਾਈ 2013 ਨੂੰ 39 ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਐਸ.ਪੀ. ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 119 ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ.ਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ ਤਹਿਤ ਜੋ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕਈ ਭੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੋਗਾ ਵਿਚ 16 ਹੌਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਬਾਣੇਦਾਰ, 11 ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਨੂੰ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਇਕ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੂੰ ਐਸ.ਪੀ., ਇਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਤੇ ਚਾਰ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਦਲ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਸਟਾਰ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਮੋਗਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਮੋਗਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 11 ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੋਗਾ ਦੇ ਐਸ.ਆਈ ਸ਼ਿਵ ਚੰਦ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ 17 ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ ਉਸ ਖਿਲਾਫ 10 ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ। ਚਾਰ ਪੜਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ (ਨਿਖੇਧੀ) ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਨੌਂ ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ ਖਿਲਾਫ ਛੇ ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਦਫਤਰ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਖੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕਰੀਸ਼ੇਟਾਂ ਲਈ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ 72 ਬਾਣੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 19 ਬਾਣੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 22 ਬਾਣੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਛੇ ਦਫਾ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਵਿਭਾਗੀ ਸਜ਼ਾ

ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਲਾਲ ਨੂੰ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜ ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਚਾਰ ਦਫਾ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਫਾ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 11 ਅਜਿਹੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਨਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਕ ਸਹਾਇਕ ਬਾਣੇਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ 20 ਅਜਿਹੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਾਗੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਭਾਗੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੋ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਭਾਗੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। ਦੋ ਐਸ.ਆਈ.ਜ਼ ਨੂੰ ਦੋ-ਦੋ ਦਫਾ ਵਿਭਾਗੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਟਾ-ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਲਈ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਟੇਕ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੋਰ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨਵੇਂ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰੀ ਬੈਠੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਅਨਾਜ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਤੇ ਦਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੈਸੇ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 'ਆਟਾ-ਦਾਲ' ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ 30 ਲੱਖ 92 ਹਜ਼ਾਰ 75 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਨੀਲੇ ਕਾਰਡ ਧਾਰਕ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 17 ਲੱਖ 92 ਹਜ਼ਾਰ 692 ਸੀ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 12 ਲੱਖ 99 ਹਜ਼ਾਰ 383 ਪਰਿਵਾਰ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਸਤੀ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਲੱਖ 69 ਹਜ਼ਾਰ 129 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ 61411 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਕਣਕ ਤੇ 20 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਕਣਕ ਛੇ ਤੇ ਦਾਲ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਪਨਸਪ ਨੂੰ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਨਸਪ ਨੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ 78.37 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੁਰੰਤ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੈਸਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਸਿਵਲ

ਸਪਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗਠਨ ਕਾਰਨ ਵਿਭਾਗ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਅਨਾਜ ਵੰਡਣ ਬਾਰੇ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਣਕ ਦੇ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਜੂਨ ਤੇ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਦਾਲਾਂ ਹਰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪਿਛਲੀ ਜੂ.ਪੀ.ਏ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਲਮਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੂਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਫਿਲਹਾਲ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ ਕਾਰਨ ਦਾਲਾਂ ਖਾਤਰ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਦੇ ਆਸਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਮਹੀਨੇ-ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਹੀ ਕਣਕ ਤੇ ਦਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਹੁਣ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪੰਜ ਕਿਲੋ ਕਣਕ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਇਕ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਤੇ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋ ਦਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 20 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਅ ਦੋ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਣਕ ਤੇ ਦਾਲ ਦਾ ਕੁੱਲ ਸਾਲਾਨਾ ਬਜਟ ਤਕਰੀਬਨ 400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ।

31 ਲੱਖ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 'ਆਟਾ-ਦਾਲ' ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਕੁੱਲ 30 ਲੱਖ 92 ਹਜ਼ਾਰ 75 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਸਰਵੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 267788, ਬਰਨਾਲਾ ਵਿਚ 69939, ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ 199522, ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ 64813, ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 71123, ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਵਿਚ 137473, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ 91646, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ 158002, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ 182323, ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ 192144, ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ 91409, ਲੁਧਿਆਣਾ 369129, ਮਾਨਸਾ 115323, ਮੋਗਾ 115077, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ 61411, ਪਠਾਨਕੋਟ 67963, ਪਟਿਆਲਾ 168168, ਰੋਪੜ 81210, ਸੰਗਰੂਰ 201522, ਮੁਹਾਲੀ 94986, ਮੁਕਤਸਰ 147319 ਤੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿਚ 143785 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਹਨ।

ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੇਸ ਮੋਦੀ ਕੋਲ ਉਠਾਵਾਂਗੇ: ਸੁਖਬੀਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਰਵੀ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਥੇ ਸੂਚਨਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਹੀਲਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਹੁਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਆਸ ਬੱਝੀ ਹੈ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ

ਕਾਂਗਰਸ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼

ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਨਜ਼ੇ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਕੇ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਸਲੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤੀ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਹਰ 78.08 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਲਾਜ਼ੇ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਿਆਂ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਲਾਜ਼ਾ ਸੰਗਤ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੋਣਗੇ

ਯਤਨ: ਹਰਸਿਮਰਤ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸਾਨੀ ਧੰਦੇ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਬਾਦਲ ਇਥੇ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਐੱਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ

ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਸੁਕਰਾਨੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਲਈ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਧੰਦੇ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸਨਅਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਾਧੂ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਖਾਣਯੋਗ ਵਸਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਣਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧੇਗੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਰਿਆਇਤੀ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਮਿਲ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਗੇ। ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਠੋਸ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ

ਲੰਡਨ: ਇਥੋਂ ਦੀ ਓਲਡ ਬੈਲੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 2011 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਦੋ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਰੋਰੀ ਗੋਰਡਨ ਤੇ ਜੇਦਿ ਡੋਨ ਫੀਅਰੋਨ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 30 ਸਾਲ ਤੇ 13 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਦਰੇ ਕੈਪਬੈਲ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਉਸ ਉਪਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਰਸ਼ਡੀਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਸੰਭਾਲਣ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਈਫੋਨ ਵੇਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਈਸਟ ਲੰਡਨ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਗੋਰਡਨ ਤੇ ਫੀਅਰੋਨ ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਰਜੀ ਦੀ ਕਾਰਰੋਕੀ ਤੇ ਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਚਾਕੂ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕੌਮ ਪ੍ਰਤੀ ਗਲਤ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੈਫਰੀ ਗੈਰਿਨ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖ ਕੈਂਪੇਨ (ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ) ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਗੇ।

ਪ੍ਰਤੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਗੁਰਵਿਨ ਸਿੰਘ ਅਹੁਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 100 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।

ਉਹੀ ਓਹਿ ਵਿਚ ਓਬਾਮਾ ਲਈ ਦੋ ਚੋਣਾਂ

ਜੈਫਰੀ ਗੈਰਿਨ 2008 ਵਿਚ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਣਨੀਤਕ ਮਾਹਿਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੀ 2012 ਵਿਚ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਇਸ ਖੋਜ ਨਾਲ ਮੁੱਢ ਬੱਝੇਗਾ। ਆਧੁਨਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸੁਨੇਹੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ

ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਹੁਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੈਰਿਨ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਰ ਕਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗਲਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਮਰੀਕਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ।

ਧਰਮ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲਰ (ਐਸ.ਸੀ.ਓ.ਆਰ.ਈ) ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਰਾਜਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੈਰਿਨ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਕੌਮ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਹੋਰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਮਾਰੋਲ ਬਣੇਗਾ।

ਜੈਫਰੀ ਗੈਰਿਨ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਾਰਟ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਖੋਜ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਦਲ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਅਸਤੀਫਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚੋਂ ਹੋਈ ਹਾਰ ਦੀ ਨੈਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਨੇ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ 20 ਮਈ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਆਏ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜਾਖੜ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਕਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨੈਤਿਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਇਕ ਵਿਧਾਇਕ ਵਜੋਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ

ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕੀ। ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਫਾਈਲ ਵਰਕ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗਰਾਊਂਡ ਵਰਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ ਨਹੀਂ। 'ਆਪ' ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ

ਵੱਲੋਂ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਧਾਰਾ 370 ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਜੇਕਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇਗੀ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਖੁਦ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੇਗੀ।

ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫਿਲੌਰ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਸੰਮਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਫਿਲੌਰ ਦੇ ਲੜਕੇ ਦਮਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ (ਈ.ਡੀ.) ਨੇ 13 ਜੂਨ ਲਈ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਈ.ਡੀ ਨੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਚੁੰਨੀ ਲਾਲ ਗਾਬਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਛਗਿੱਛ ਲਈ ਨੌਂ ਜੂਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਮਨ ਭੇਜੇ ਹਨ। ਆਮਦਨ

ਕਰ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਦਮਨਬੀਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਚੁੰਨੀ ਲਾਲ ਗਾਬਾ ਨਾਲ ਵਪਾਰਕ ਸਬੰਧ ਸਨ।

ਗਾਬਾ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਈਸ ਡਰੱਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨਸ਼ੇ ਸੂਡੋਐਫੇਡਰੀਨ ਦੀ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰ ਵਰਿੰਦਰ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਸ਼ਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਗਾਬਾ ਦੀ ਬੱਚੀ ਵਿਚ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਡੋਐਫੇਡਰੀਨ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਦਮਨਬੀਰ ਤੇ ਗਾਬਾ ਦੀ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਨੇ ਫੜੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪੁਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਗਾਬਾ ਤੇ ਦਮਨਬੀਰ ਦੇ ਨਾਂਅ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਤਾਂ ਦਮਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਫਿਲੌਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਈ.ਡੀ ਨੇ ਦਮਨਬੀਰ ਤੇ ਗਾਬਾ ਨੂੰ ਪੁਛਗਿੱਛ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸੰਮਨ ਭੇਜੇ ਸਨ ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਆਮਦਨ ਕਰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਗਾਬਾ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਰੇ ਛਾਪੇ ਦੌਰਾਨ ਅਹਿਮ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਵਿਭਾਗ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਈ.ਡੀ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਐਕਟ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਮਦਨ ਕਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਚਾਰ ਜੂਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਈਡੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਏ।

ਧਾਰਾ 370 ਬਾਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ: ਬਾਦਲ

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਧਾਨਤ ਹੱਲ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ. ਬਾਦਲ ਇਥੇ ਖਾਲਸਾ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਆਏ ਸਨ।

ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵਰਗੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਤੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕਾਲਾ ਧਨ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ.) ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰ

'ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗਾ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੱਦ 'ਤੇ ਗਸ਼ਤ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਤੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਆਈ.ਜੀ.ਰੈਂਕ ਦੇ ਇਕ ਅਫ਼ਸਰ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈੱਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੈੱਲ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇਸ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਵੀ ਘੋਖ ਕਰੇਗਾ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਟਕਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਨਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ 90 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਮ ਖਰਚੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜ ਦੀ ਵਾਪਸੀ 2016 ਤਕ ਅੱਗੇ ਪਈ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ 2014 ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਸੱਦਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟਦਿਆਂ ਹੁਣ 2016 ਤੱਕ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖਤਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। 2015 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੱਕ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 9800 ਫੌਜੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। 2014 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਲਈ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦੁਵੱਲਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ।

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਗਾਜ਼ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਸਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

26 ਮਈ ਦੇ ਦਿਨ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਸਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਛਿੜਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਹੋਮ-ਵਰਕ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਨਿਬੇੜ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਬਾ-ਕਾਇਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਣੇ ਸਨ, ਉਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਮਾੜਾ-ਮੋਟਾ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਸਰੀ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰੀ ਰੋਸਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਮੈਦਾਨ ਸਾਫ਼ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਆਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਖੱਤੇ ਪੈਰ ਠਾਹ-ਸੋਟਾ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਚੀਰ-ਪਾੜ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲੰਘੇ ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬਥੇਰਾ ਕੁਝ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਵੀ ਹੈ, ਮਾੜਾ ਵੀ। ਸਰਕਾਰ ਕਿੱਦਾਂ ਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਤੇ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੇੜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਗੂ ਪਹਿਲਾ ਏਜੰਡਾ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਸਫਾਈ ਦੇਣੀ ਪੈਣੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਪੈ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬੁਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਏਨੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਬੁਲਾਰਾ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉਹੋ ਹੈ, ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਇਥੋਂ ਉਕਾਈ ਹੋਈ ਜਾਂ ਓਧਰੋਂ ਚੁਸਤੀ ਖੋਡੀ ਗਈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਣ ਕੇ ਚੰਗੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣ-ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪਰਖ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਵੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਭਾਵੇਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਨਾਲ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਫੌਜ ਦਾ ਨਵਾਂ ਮੁਖੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਉਸ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਰੱਟ ਲਾਈ ਸੀ, ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵੇਂ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨਿਯੁਕਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਜਨਰਲ ਵੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਸੀ, ਨਵੇਂ ਬਣ ਰਹੇ ਮੁਖੀ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਹਾਗ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਕਿੱਤਾਂ ਸਨ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਵੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਨਵਾਂ ਚੁਣਿਆ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੁਹਾਗ ਜੇ ਪਾਸੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਜਨਰਲ ਵੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੁਤਮ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਨਰਲ ਵੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ ਉਸ ਕੁਤਮ ਨੂੰ ਕਲਗੀ ਲਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਲਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹਦਾਇਤ

ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਅੱਡੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣ ਦੇਣੇ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਇੱਕ ਰੀਤ ਹੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਸੀ, ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਭਤੀਜੇ ਤੇ ਭਾਣਜੇ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਸਾਬਕਾ ਰੇਲਵੇ ਮੰਤਰੀ ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਾਸਲ ਦਾ ਭਾਣਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਬਾਸਲ ਦੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਮਾਮੇ ਦੇ ਰੇਲ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਸੇਲ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਜਾ ਨੱਬੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲੈਣਾ ਫਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਿਛਲੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਨਿੱਜੀ ਸਹਾਇਕ ਬਣਾ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਪੁੱਤਰ, ਧੀ, ਜਵਾਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪੀ ਏ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਬੀਬੀਆਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰਿਦਾ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਇਹੋ ਹਦਾਇਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਬੱਝ ਗਿਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਸਿਮਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਨੂੰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿਮਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਇੱਕ ਟੀ ਵੀ ਸੀਰੀਅਲ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਬਹੁ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੂਲ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਬਹੁ ਦਾ ਮੰਚ ਮੱਲਣ ਤੁਰ ਪਈ। ਇੱਕ ਚੋਣ ਉਸ ਨੇ ਇਸੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਲੜੀ ਤੇ ਹਾਰ ਗਈ, ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਆਗੂ ਬਣ ਕੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਅਮੋਠੀ ਜਾ ਕੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਮਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਕੇ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਜਾਣ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਤੋਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕਲਗੀ ਲਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਆਣ ਬਣੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਵਾਦ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸਿਮਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨੁਕਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਦਰਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਜਦੋਂ ਉਹ

ਸਿਮਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਪੁੱਛਣਗੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਵੀ ਪੁੱਛ ਲਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਲੱਗਭੱਗ ਏਨੀ ਕੁ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਦੂਸਰਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਬੀ ਏ ਪਾਸ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਅਮੋਠੀ ਜਾ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਭਰਨ ਵੇਲੇ ਬੀ ਕਾਮ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਜਦ ਕਿ ਨਾ ਉਹ ਬੀ ਏ ਪਾਸ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਬੀ ਕਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਯਾਦ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹੈ? ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਝੂਠੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਉਦੋਂ ਅਮੋਠੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੀਬੀ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਪ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਕੀਰ ਨੂੰ ਸੋਟੇ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗ ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਯਾਦ ਆਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਕਿ 'ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੇ ਕੁਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਟੱਕਰਾਂ' ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਇਹੋ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੀਸਰਾ ਨੁਕਤਾ ਬੀਬੀ ਸਿਮਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਏਨਾ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ 'ਕੌਨ ਬਨੇਗਾ ਕਰੋੜਪਤੀ' ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਿੱਤ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਚੋਣ ਲੜਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਜੁਰਮ ਹੈ ਤੇ ਝੂਠਾ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਮ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਜੱਜ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੈ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਸੀ ਬਹੁ ਦੇ ਦੇਸੀ ਨੁਸਖੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣੇ।

ਉੱਜ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਸਿਰਫ ਇਸ ਬੀਬੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਗੋਪੀ ਨਾਥ ਮੁੰਡੇ ਹੈ। ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਧੜੇਲੇਦਾਰ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਮੋਦ ਮਹਾਜਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਕੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਵੀਨ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਗੋਪੀ ਨਾਥ ਮੁੰਡੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੋਦ ਮਹਾਜਨ ਦਾ ਜੀਜਾ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਝੂਠਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੁਣੇ ਦੇ ਇੱਕ ਕਾਲਜ ਤੋਂ 1976 ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਕਾਲਜ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ ਉੱਤੇ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲਜ 1978 ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕਾਲਜ 1978 ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 1976 ਵਿਚ ਗੋਪੀ ਨਾਥ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਡਿਗਰੀ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਲਈ, ਵਿਵਾਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ

ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਿਮਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਤੰਦ ਉਸ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਸਿਮਰਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਮਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ 'ਸਿਮਰਤੀਆਂ', ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਯਾਦ ਆਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ 'ਇੰਡੀਆ ਸ਼ਾਈਨਿੰਗ' ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੋਲ-ਢਮੱਕੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਾਜਪਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕੀ, ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸੇ ਸਿਮਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮੂਧੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਜੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਂ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰੱਖਾਂਗੀ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਨਸਨੀ ਫੈਲ ਗਈ। ਸਿਰਫ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਕਰਨ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਸਿਮਰਤੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੱਦ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਆਫੀਨਾਮਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਟੀ ਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਦੇ ਕੈਮਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਅਸਤੀਫਾ ਮੰਗਣ ਲਈ ਮਰਨ-ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਮੋਦੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਨੇ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਪਾਤਰ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਉਤਲੇ ਸਦਨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅਮੋਠੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੀ ਉਹ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਹੇ ਉੱਤੇ ਬਣੀ। ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾ ਮਹੱਤਵ ਓਸੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਕਾਰਨ ਮਿਲ ਸਕਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਮਰਨ-ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਤੁਰ ਪਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ ਹੈ। ਇਦਾਂ ਹੋ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ ਵੀ ਡਿਸਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਵੀਂ ਬਣ ਰਹੀ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖੜੇ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖੜੀ ਸੀ, ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਆਗੂ ਆ ਬਣੀ ਸੀ। ਸਿਮਰਤੀ ਦੂਸਰੀ ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ ਬਣੇ ਜਾਂ ਨਾ ਬਣੇ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕਮਾਲ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰ ਨਿਕਲੀ ਹੈ 'ਦੇਸੀ ਬਹੁ'।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਅਤੇ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 35 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੋਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi

Office: (866) 933-3038

Balhar S. Ranu Cell:916-502-7733

Yuba City Ph:530-419-5058

1816 Main Ave., Sacramento CA, 95838

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 7 ਜੂਨ 2014

ਜੂਨ '84 ਦਾ ਸੱਚ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਫੌਜੀ ਹੱਲੇ ਨੂੰ ਤੀਹ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਤੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ, ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਤਪਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਠੰਢਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਛਬੀਲਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ; ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਤੋਂ ਜਲਦੀ/ਬਲਦੀ ਰੇਤ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਹ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਤੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਉਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਉਤੇ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਫੌਜ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰਬ-ਉਚ ਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੂੰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ-ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਝਾਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੇ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸੰਤ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਤੋਰਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀਵਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਈ। ਫਿਰ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਿੱਖ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦੀ ਵੱਲ ਧਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਹੱਲੇ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਹੱਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਧਿਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਹੱਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਰੋਸ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਮੰਨ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ ਤੱਥਾਂ ਸਮੇਤ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਪਾਸੜ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਲਦੀ ਦੇ ਬੁਝੇ ਧੱਕਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਸਿਆਸੀ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰ ਅਤੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਵੀ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਨੇੜੇ ਚੁੱਕੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਖੌਰੂ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। 1977 ਵਾਲੀ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਜੋ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਸੀ। ਸਿਆਸੀ ਪਿੜ ਵਿਚੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਹੀਲਾ-ਵਸੀਲਾ ਕੀਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ 'ਪਾੜੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ' ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਂਕਰ ਸਫਾ ਪੰਜਾਬ ਅੱਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਇਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੂਨ '84 ਦਾ ਸੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਹਿਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਹੰਢਾਇਆ।

ਜੂਨ '84 ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਇਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਜਬ ਲਗੁ ਦੁਨੀਆ ਰਹੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਸੁਣੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ॥' ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਇਹ ਲੜੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਰ ਇਸ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਇਸੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਜੂਨ '84 ਦੇ ਸੱਚ ਬਾਰੇ ਸੰਵਾਦ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚ ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਬੇਹੱਦ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਸੰਕਲਪ ਮੁਤਾਬਕ, ਮੀਰੀ ਨੇ ਸਦਾ ਪੀਰੀ ਦੇ ਹੇਠ ਰਹਿ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਉਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਸਦਾ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤ ਧਰਮ ਉਤੇ ਭਾਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਮੂਲ ਸੰਕਲਪ ਪਛੜ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੱਜ ਭਾਰੂ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸ਼ੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੀ ਉਲਟਾ-ਪੁਲਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ 'ਪੰਚਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ' ਦਾ ਸੱਚ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਹਾਰ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਜੋੜ-ਤੋੜਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚੱਲ ਪਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਅੱਜ ਦੇਸ-ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਸੌੜੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਥਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਲਾ ਹੈ। ਜੂਨ '84 ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਨੇਹੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸਿਆਸਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੁਨੇਹੇ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਸਿੱਖ/ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਉਂਦੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਆਪਣੇ ਜੱਸ ਦੀ ਖਾਤਰ!

ਸੁਧਰੇ ਆਪ ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇਵੋ, ਬਾਣੀ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਾਫ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਏ। ਗੱਲਾਂ 'ਭਾਰੀਆਂ' ਕਰਨ ਪਰ ਆਪ ਹਲਕੇ, ਪਰਜਾ ਐਸੀ 'ਚੰਗਿਆਈ' ਤੋਂ ਨੱਸਦੀ ਏ। ਕਰਤਬ ਤੱਕ ਕੇ ਮੰਦੜੇ 'ਚੰਗਿਆਂ' ਦੇ, ਪਰਜਾ ਐਸੀ 'ਚੰਗਿਆਈ' ਤੋਂ ਨੱਸਦੀ ਏ। ਹੁੰਦੇ ਕੈਦ ਨੇ ਨਿੱਜ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ, ਮੱਛੀ ਜਾਲ 'ਚ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਫੱਸਦੀ ਏ। ਲਿਖਦੇ ਸਿਰਫ ਜੋ ਨਾਂ ਚਮਕੋਣ ਦੇ ਲਈ ਸਮਝੋ ਹਉਮੈ ਦੀ 'ਸੱਪਣੀ' ਡੱਸਦੀ ਏ। ਕਰਨਾ ਅਸਰ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਨੇ ਚਿੰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਆਪਣੇ ਜੱਸ' ਦੀ ਏ!

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ

ਲਮਹੋਂ ਨੇ ਖ਼ਤਾ ਕੀ ਥੀ ਸਦੀਓਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾਈ

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਅਜਿਹੀ ਭੁੱਲ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀ ਜਾਏਗੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮੁੜ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੀਲਮ ਸੰਜੀਵਾ ਰੈਡੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੀ.ਵੀ. ਗਿਰੀ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਕੀਤਾ। 1971 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਰੂਪੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਮਿਲੀ ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਨਾਸਮਝੀ ਭਰਿਆ ਕਦਮ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਵਾਪਰਿਆਂ 30 ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਚਾਲਾਂ ਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕਾਰੇ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਰ ਤੱਕ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ, ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੁਰ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਜਨੂੰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੇ

ਮਹੀਪ ਸਿੰਘ

ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਕਾਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਲੋਕੀਂ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਭੁਗਤਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਚਾਰ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਹਕੂਮਤ (ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ) ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੁਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਭੁੱਲ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀ ਜਾਏਗੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮੁੜ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੀਲਮ ਸੰਜੀਵਾ ਰੈਡੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੀ.ਵੀ. ਗਿਰੀ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। 1971 ਵਿਚ ਹੋਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਮਾਹਿਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਰੂਪੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਮਿਲੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਸਾਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ, ਅਧਿਐਨ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਬੜਾ ਨਾਸਮਝੀ ਭਰਿਆ ਕਦਮ ਸੀ।

ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ (ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ) ਐਚ.ਐਸ. ਸੋਢੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪੀ ਸੀ- 'ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੜਾਈਆਂ' (ਫੋਮਸ ਬੈਟਲਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨ ਆਰਮੀ)। ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੇੜੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵਰਗਾ ਲਗੂ ਭਿੱਜਿਆ ਸਾਕਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਸਿਨਹਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ। ਉਹ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵੀ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੁਤਾਬਿਕ ਫੌਜ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਹੂੰ ਪਾਸੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਵੇ। ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਰਾਹੀਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਜੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਿਜਲੀ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਅ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਟੁਕੜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵਤਨ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਕੇ. ਸੁੰਦਰਜੀ ਪੱਛਮੀ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣ ਗਏ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਗਾੜਨ ਅਤੇ

ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਲੀਡਰਾਂ-ਸ. ਦਰਬਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪਸੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਤੇ ਖਹਿਬੜ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਬਕਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਬੀਰਬਲ ਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬਦਲੀ ਮੰਗ ਲਈ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫੌਜ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਫੌਜ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਬੜੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਗੱਲ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਗਵਰਨਰ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਬੀ.ਕੇ. ਐਨ. ਫਿੱਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਕਸ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਕਸ 'ਤੇ ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਿਆ।

'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਸਦ-ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਅਕਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਫੌਜ ਵਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਸੀ। ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕੀਂ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੌਜ ਵਰਗਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ। ਕਿੰਨੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਿੰਨੇ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਤ੍ਰਿਹਾਏ ਮਰ ਗਏ। ਫੌਜ ਨੇ ਇਹ ਪਛਾਣ ਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੌਣ ਕਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਥੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਰੋਬੇ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਗਵਰਨਰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਬੀ.ਕੇ. ਐਨ. ਫਿੱਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਕਸ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਕਸ 'ਤੇ ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਨੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਜੰਗਾਂ ਲੜੀਆਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਸੀ। 1965 ਤੇ 1971 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰਸਦ ਪਹੁੰਚਾਉਣ, ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਸ ਨਾਲ ਫੌਜ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਨਫਰਤ ਤੇ ਝੂਠਾ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ-ਦੁਕੱਲੇ ਫੌਜੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਣ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰੋਸ ਤੇ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨਾਸਮਝੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਦਾ ਬਾਗੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ।

ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ... ਤਾਰੀਖ ਕੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਨੇ ਵੇ ਮੰਜਰ ਭੀ ਦੇਖੇ ਹੈ, ਲਹਮੋਂ ਨੇ ਖਤਾ ਕੀ ਥੀ, ਸਦੀਓਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾਈ।

ਲਿੰਗਕ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਿਆ ਭਾਰਤ

ਇਸ ਪੂਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਅੰਦਰ ਦਰਦ-ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਤੰਦ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦਲਿਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਸਵਾਲ ਮਹਿਜ਼ ਮਰਦ ਦਰਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਤਹਿ ਹੇਠ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਮਾਜੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਤੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਮਰਦ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ-ਕਰਿੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੇ ਸਵੈਮਾਣ 'ਤੇ ਬੇਖੋਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਝਪਟਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੀ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਔਰਤ ਦੀ ਨੀਵੀਂ, ਨਿਤਾਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮਰਦ-ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਡੰਗੇ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ?

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ
ਫ਼ੋਨ: 91-94634-74342

ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਆਪਕ ਜ਼ੁਲਮਾਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਬਰ-ਜਨਾਹਾਂ ਦਾ ਦਹਿ-ਹਜ਼ਾਰਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਿਜ਼ 10 ਫ਼ੀਸਦੀ ਮਾਮਲੇ ਹੀ ਨਸ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਅਜਿਹੇ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਮਾਮਲੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮਾਜੀ ਨਮੋਸੀ, ਬਦਨਾਮੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਨਾ-ਉਮੀਦੀ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਹੋਏ ਇਹ ਘੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰੀ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕ ਗਿੱਠ ਧਰਤੀ ਵੀ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਔਰਤ ਲਈ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਵਲੋਂ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੈਲਾਨੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾ ਜਾਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਹ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਬੇਵਸ, ਗੈਰ-ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ ਅਤੇ ਦਰਦਨਾਕ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸੰਜਰਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ (1971 ਤੋਂ 2012) ਵਿਚ ਜਬਰ-ਜਨਾਹਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ 10 ਗੁਣਾਂ ਇਜ਼ਾਫ਼ੇ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਕਮਰਾਜ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਲਕ ਦੀ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ' ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਓਵਾਦੀ ਬਾਗ਼ੀ ਹਨ ਜੋ ਨੰਗੇ ਅਨਿਆਂ, ਨਾਬਰਾਬਰੀ, ਦਾਬੇ ਅਤੇ ਲੁੱਟਮਾਰ ਦਾ ਰਾਜ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਦੱਬੇਕੁਚਲੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ; ਜਾਂ ਉਹ ਬੁੱਧੀਸ਼ੀਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ

ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵਿੱਚੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੱਕੀ ਜੰਗ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭਗਾਣਾ (ਹਿਸਾਰ) ਦੇ ਦਲਿਤ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਪਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬੱਚੀਆਂ ਜਦੋਂ 25 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰੇ ਹੋਏ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਫਿਰ ਰਾਤ ਭਰ ਸਮੂਹਿਕ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਕਰ ਕੇ ਬਠਿੰਡਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਾਗੇ ਸੁੱਟ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਕੜੇ-ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਲਿੰਗਕ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੇਖੋਫ਼ ਜ਼ਿਹਨੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜ-ਵਾਂਚੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਜੁਰਮ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪੁੱਗਣ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਬਚ ਜਾਣਗੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੇ ਵੀ 'ਸਖ਼ਤ' ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਵਰਗੀਆਂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਲਈ ਦਲਿਤਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਣੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿੰਨਾ ਸੁਖ਼ਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਹ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨੇ ਦਲਿਤ ਲਹਿਰ ਦੀ ਜੰਮਣ-ਭੋਂਇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ 1995 ਦੀ ਚੋਣ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲੜੀ ਸੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦਰਜ 1100 ਕੇਸ ਇੱਕੋ ਹੱਲੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਸਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਦੀਆਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਲੋਂ ਰਣਬੀਰ ਸੈਨਾ ਵਰਗੇ ਉਚ ਜਾਤੀ ਗਰੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰਗਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸਟੇਟ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਜੁਰਮਾਂ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਆਏ ਦਿਨ ਨਵੇਂ ਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਦਾਯੂਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨਾਬਾਲਗ ਭੈਣਾਂ (ਉਮਰ 14 ਅਤੇ 15 ਸਾਲ) 27 ਮਈ ਦੀ

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਗਈਆਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜੀਆਂ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਕਟੜਾ ਸ਼ਹਾਦਤਗੰਜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅੰਬ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨਾਲ ਲਟਕਦੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਸਮੂਹਿਕ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਪਿੱਛੋਂ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੀਆਂ ਗਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਮਝਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ 'ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਖੇ' ਪੁਲਸੀਏ ਹਨ। ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਆਜ਼ਮਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਦਲਿਤ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਆ ਗਈ। ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤੀ ਜਬਰ-ਜਨਾਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲੀਆ ਛੇ ਮਾਮਲੇ ਕੰਬਣੀ ਛੇਤਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਸੂਬਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਦੇ ਇਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਬਰ-ਜਨਾਹਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਪਰਚੇ ਨਿੱਤ ਦਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਥੇ ਸਮਾਜੀ ਬਦਨਾਮੀ ਅਤੇ ਡਾਢਿਆਂ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਡਰੋਂ ਜਬਰ-ਜਨਾਹਾਂ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ ਹੋਣਗੇ! ਉਥੋਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਨੇ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਦੇ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਲੰਘੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿਹਨੀਅਤ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਬਾਝਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ- 'ਮੁੰਡੇ ਆਖਿਰ ਮੁੰਡੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੀ ਹੋਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਹੇ ਕਿਉਂ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ!'

ਜਨਵਰੀ 2014 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਨੰਨੀ ਛਾਂ' ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਡਰਾਮੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਦਲਕਿਆਂ ਦੇ ਐਨ ਨੱਕ ਹੇਠ ਮੁਕਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗੰਧਤ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗ ਦਲਿਤ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ

ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਸ਼ਰੂਤੀ ਅਗਵਾ ਮਾਮਲੇ ਵਾਂਗ ਹੀ 'ਪੰਥਕ' ਹਕੂਮਤ ਪੂਰੀ ਬੇਹਯਾਈ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਲਟਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀ ਸੈਂਕੜੇ ਮਰਦਾਂ-ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਬਾਣੇ ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਉਪਰੋਂ ਸਿਤਮ-ਜ਼ਰੀਫ਼ੀ ਇਹ ਕਿ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋ ਵਾਰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਉਸ ਨੂੰ 2 ਜੂਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਪਹਿਲੂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਬਲੇ-ਗੌਰ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ 60-65 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਗਈਆਂ ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਲਿਤ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' 'ਚ 6 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ (ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਕੋਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 67 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਪਖ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਲਿਤ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮਜਬੂਰੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੀਹਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿੰਜਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਭੱਲ ਸੰਤਾਪ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪੂਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਅੰਦਰ ਦਰਦ-ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਤੰਦ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦਲਿਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਸਵਾਲ ਮਹਿਜ਼ ਮਰਦ ਦਰਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਤਹਿ ਹੇਠ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਮਾਜੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਤੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਮਰਦ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ-ਕਰਿੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੇ ਸਵੈਮਾਣ 'ਤੇ ਬੇਖੋਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਝਪਟਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੀ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਔਰਤ ਦੀ ਨੀਵੀਂ,

ਨਿਤਾਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮਰਦ-ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਡੰਗੇ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ? ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਹਿੰਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿਤਾਣੀ ਤੇ ਬੇਵਸੀ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਤੇ ਨਾਬਰੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਵੈਮਾਣ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਪੱਤ ਕਰ ਕੇ ਦੇਣਾ ਡਾਢਿਆਂ ਲਈ ਸੁਗਲ ਹੈ।

ਭਗਾਣਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਪੌਸ਼ਥਾਜ਼ ਜਾਟਾਂ ਲਈ ਇਸ ਕਦਰ ਵੰਗਾਰ ਤੇ ਵੱਕਾਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਖਾਪ-ਕਚਹਿਰੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ 'ਗੁਨਾਹ' ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਾਰ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਕੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਾਊਪੁਰ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ 15 ਮਈ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੇ ਸਮਾਜੀ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਜ੍ਹਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਤਾਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ 81 ਏਕੜ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ 27 ਏਕੜ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿੱਸਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਹੱਕ ਜਤਾਇਆ ਤਾਂ ਜੱਟਵਾਦ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਕਾਬ ਲਾਹ ਕੇ ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਥਾਪਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ 'ਅੰਤਿਵਾਦ' ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਖ਼ਬਰ ਹੈ ਕਿ ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਉਪਰ ਨਵੀਂ ਬੋਧੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦੀ ਚਹੇਤੀ ਵਜ਼ੀਰ-ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਜਪਾਈ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕੰਧਾਰ ਹਵਾਈ-ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ, ਖ਼ਾਲਸਤਾਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਗਵਾ ਕੀਤੇ ਰੋਮਾਨੀਆ ਦੇ ਸਫ਼ੀਰ ਲਿਵਿਊ ਰਾਡੂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਲਾਲਡੋਗਾ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਖਾਤਕੂ ਲਹਿਰ ਦਾ ਲੋਕ ਤੌਤਨ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਦੀ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ' ਦੇ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੇਜੋੜ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਹਰ ਹੈ।

ਕੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਡੋਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਰਾਜ਼ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਵਸ ਧੀਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾ' ਤੋਂ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੁਕਮਰਾਜ਼ ਲਾਣੇ ਦਾ ਕੀ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਇੱਥੇ ਨਿੱਤ ਲਿੰਗਕ ਤੇ ਜਾਤਪਾਤੀ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀਆਂ ਥੋਕ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਮਾਣਦੇ ਹਨ? ਜਿਸ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਅਖੌਤੀ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ' ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ ਅਖੌਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੀ ਚਾਰਾ ਹੈ?

ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਫੇਰੀ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੀਆਂ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀ ਭਾਰਤ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਰਾਏ ਹੈ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਵਰਗ ਤਾਂ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ; ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਪਾਣੀ, ਸਿਆਚਿਨ, ਸਰਕੀਕ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਮਹਿਮੂਦ ਸ਼ਾਮ

ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਸਮੀਖਿਅਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਕੋਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਟ ਕੇ 'ਹੋਮ ਵਰਕ' ਕਰਨ। ਇਹ ਵੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਜਦਕਿ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭੱਜੇ-ਭੱਜੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੀਆਂ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁੰ-ਚੁੱਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਸੋਨੀਆ

ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵੇਜ਼ ਮੁਸ਼ਰਫ਼ ਵੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਹਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੇ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਏ- ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ।

ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜ਼ਰਦਾਰੀ ਭਾਰਤ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਗਿਲਾਨੀ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਿਆ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਹੀ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਾਸਨਕਾਲ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ। ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉਮੀਦਾਂ ਬੱਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਪਰਿਵਾਰ ਸੋਚਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਵਿਚ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਵੀਜ਼ਾ ਪਾਬੰਦੀਆਂ

ਨਰਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਆਪਸੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ। ਉੱਝ, ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਵਰਗ ਭਾਰਤ

ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹੁਦਾ

ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਿਆ; ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦਬਾਅ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ, ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਪਾਰਟੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ। ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਦ ਇੰਨਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਧੌਂਸ ਨਹੀਂ ਜਮਾ ਸਕਦਾ।

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ 'ਤੇ ਵੀ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਫ਼ਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸਮੂਹ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲਿਬਾਨ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਉਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਸਮ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕੁਝ ਮੋਹਲਤ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਣ। ਫੌਜ ਕੋਲ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਹਨ- ਜੂਨ, ਜੁਲਾਈ ਅਤੇ ਅਗਸਤ, ਫਿਰ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਸਰਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਮਜ਼ਾਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫੌਜੀ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿਆਸੀ ਤਣਾਅ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਮਰਾਨ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਲਸੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੀਆਂ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਮਰਾਨ ਖ਼ਾਨ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਵਾਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਦਬਾਅ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਸ਼ਟ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ।

“ਦੋਸਤੋ, ਭਲਾ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਸੇ ਭੈਣ-ਭਾਈ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਨਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਿਆ। ਕੀ ਕੋਈ ਵੀਰ-ਭੈਣ ਇਸ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਤਫਸੀਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ?”

‘ਫੇਸਬੁੱਕ’ ਉੱਤੇ ਇਕ ਲੇਖਕ ਬੀਬੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਜੱਕੋ-ਤੱਕੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਲਿਖਾਂ ਜਾਂ ਕੰਨੀ ਖਿਸਕਾ ਲਵਾਂ; ਕਿਉਂ ਜੋ ਫੇਸਬੁੱਕ ਰਾਹੀਂ ਲੰਬੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੇ ਹਵਾਲੇ ਲਿਖਣੇ ਔਖੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ‘ਹਾਂ’ ਜਾਂ ‘ਨਾਂਹ’ ਵਰਗੀ ਦੋ-ਟੁੱਟ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਹਾਲੇ ਮੈਂ ਇਸੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਧ-ਪਚੱਧੀ ਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲੇ ਇਸ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰੇ ਪਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੇਖਕਾ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ, “ਪੁੱਛੀਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬੀਬੀ ਜੀ, (ਪਾਠ) ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਈਦਾ ਹੈ!”

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕੱਚੇ ਜਿਹੇ ਜਵਾਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਸੰਕੋਚਵੇਂ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਹੀ ਪੰਥਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹਨ- ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਪਾਠ, ਸਾਧ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਈਜਾਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਵੀਹ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਦੋ-ਚਾਰ ਕੁ ਸੰਪਟ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸਾਂ। ਫੇਸਬੁੱਕੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇਕ ਜਾਣੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇੰਨੇ ਕੁ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ। ਫੋਨ ‘ਤੇ ਮਿਲੀ ਸਲਾਹ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਹਥਲਾ ਲੇਖ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਸੰਪਟ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪਟ ਜਾਂ ਸੰਪੁਟ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ- 1. ਪੁਟ (ਢਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ 2. ਡੱਬਾ 3. ਸੰਦੂਕ 4. ਪੜਦਾ ਆਦਿ 5. ਮੰਤਰ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ, ਕਿਸੇ ਪਦ ਦੇ ਜੋੜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ- ਜੈਸੇ ਉਸੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਉਸੇ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਹ ਸਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਸ਼ਾਇਦ ਪੂਰੀ ਘੁੰਡੀ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਣ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਦੇ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਧ, ਸੰਗਤ ਤੇ ਸੰਪਟ ਪਾਠ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ-ਸਾਧਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਨਾਲੋਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਘੜ ਕੇ, ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਖੇ, ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਅਭਿਆ-ਬੁਝਿਆ ਕੰਮ, ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਇਆਂ ਵੀ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਉਹ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਸ਼ਰਤੀਆ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਅਵੱਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਝੂਠੇ-ਸੱਚੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਮੋਚਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮਤਿ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹਿਤ ਲਿਖੇ ਗਏ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ’ (ਭਾਗ ਦੂਜਾ) ਦੇ ਸਫਾ 421-22 ‘ਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਸਬੰਧੀ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ,

6. ਉਜਰਤ ਦੇ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣਾ, ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਦੱਸੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪ, ਵਰਣੀਆਂ, ਸਪਤਾਹ ਪਾਠ, ਸੰਪੁਟ ਪਾਠ, ਖਾਸ (ਸਪਤਾਹ, ਸੰਪਟ ਪਾਠ) ਵੇਲੇ (ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮੇਂ) ਸਿਰ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਨਲੇਰ, ਕਲਸ, ਦਿਨੇ ਦੀਵਾ ਆਦਿ ਸਭ ਕਰਮ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤਿ ਦੀ ਨਕਲ ਹਨ...

ਇਸੇ ਇਬਾਰਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਫੁੱਟ-ਨੋਟ ਨੰਬਰ 2 ਵਿਚ ਭਾਈ ਨਾਭਾ ਹੋਰ ਲਿਖਦੇ ਨੇ,

2. ਕਿਸੇ ਤੁਕ ਨੂੰ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੰਨ ਕੇ, ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਪਉੜੀ-ਸਲੋਕ ਦੇ ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੇ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸੰਪੁਟ ਪਾਠ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ... ਆਦਿ ਸਚ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚ... ਹੈ ਭੀ ਸਚ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚ... ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ...

ਖੁਦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਸਾਧ ਬਾਬੇ

ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਦੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਉਲਝਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਲੜੀਵਾਰ ਇਕਸਾਰਤਾ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇੱਧਰੋਂ-ਉਧਰੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਫਿੱਟ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਵੇਰਵਾ ਆਪਣੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

1980 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬਲਾਚੌਰ ਲਾਗੇ ਪਿੰਡ ਸਿਆਣੇ ਦਾ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਯੂ.ਪੀ. ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੋ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਦੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਜਵੱਦੀ ਵਾਲੇ (ਸਵਰਗੀ) ਸੰਤ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਾ ਆਉਣ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੁਤਾਬਕ ਮੈਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਜਵੱਦੀ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਗੱਡੀ ‘ਚ ਲੈਣ ਆ ਗਏ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੋਡ ‘ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਵੱਦੀ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੈਣ ਫਿਰ ਮੁੜ ਆਇਆ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦਾ ਲਾਲਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ!

ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਸਨ-ਘਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੂੰਹ-ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਜਵੱਦੀ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਲਾਲੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਪੰਜ ਪਾਠੀ, ਪੰਜ ਧੂਫੀਏ ਅਤੇ ਪੰਜੇ ਪਹਿਰੂਆਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਦੋ-ਦੋ ਚੋਲੇ, ਦੋ-ਦੋ ਕਛਹਿਰੇ, ਦੋ-ਦੋ ਪੱਗਾਂ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਇਕ-ਇਕ

ਤੌਲੀਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੁਦ-ਗੁਦੇ ਗੱਦੇ ਵਿਛਾ ਕੇ ਸਾਡਾ ਪੰਦਰਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦੀ ‘ਫੌਜ’ ਲਈ ਸੌਣ-ਪੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਲੀਤ ਰੂਹ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੂਹ ਤੁਹਾਡੇ ‘ਚੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਵਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਘਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਨਾ ਟੱਪਣ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਹਦਾਇਤ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਡੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮੈਂਬਰੀ ਸਟਾਫ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਘਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਆਇਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਦੋ ਕੁ ਪੋਟਿਆਂ ਜਿੰਡਾ ਗੱਤੇ ਦਾ ਤਿਕੋਣਾ ਟਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਸਖ਼ਤ ਜਿਹੇ ਗੱਤੇ ਉਪਰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਇਆ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵੀ ਲਿਖਾਈਆਂ। ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਤਿਕੋਣਾ ਟਿੱਕਾ ‘ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਦੇ ਨਾਲ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲਾ ਗੱਤਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਕੇ ਗੱਤੇ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ,

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥ ਤਾਪ ਗਏ ਪਾਈ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਂਤਿ॥ ਸੀਤਲ ਭਏ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਿ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਬਿਛੁਰੇ ਮੇਲੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸਿਮਰਤ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾ ਨਾਉ॥ ਸਗਲ ਰੋਗ ਕਾ ਬਿਨਸਿਆ ਥਾਉ॥੨॥ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਬੋਲੈ ਹਰਿ ਬਾਣੀ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ॥੩॥ ਦੂਖ ਦਰਦ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਲਿਖਾਉਣ ਵੇਲੇ, ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਸਤਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਵਿਚ ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਛੰਦ

ਲਿਖਤਮ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਫੋਨ: 408-915-1268

ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ,

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਗੁਬਿੰਦੇ॥ ਮੁਕੰਦੇ॥ ਉਦਾਰੇ॥ ਅਪਾਰੇ॥ ਹਰੀਅੰ॥ ਕਰੀਅੰ॥ ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ॥ ਅਕਾਮੇ॥

ਸ਼ਾਇਦ ਦਸਾਂ-ਬਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ। ਦੂਜੇ ਜਾਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਗਈ। ਘਰ ਦਾ ਲੈਟਰੀਨ ਸਿਸਟਮ ਅਚਾਨਕ ਸਟੌਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ਦੇ ਪੱਟੇ ਹੋਏ ਇਸ ਘਰ ਵਾਲੇ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਦੋੜੇ ਗਏ! ਅਖੇ ਜੀ, ਬੇ-ਗਤੀ ਬਦਰੂਹ ਨੇ ਇਹ ਅੜਿੱਕਾ ਪਾਇਆ ਹੈ! ਅੰਨ੍ਹੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇੰਨੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ ਕਿ ਪੰਜ ਜੀਆਂ ਦੇ ਟੱਬਰ ਲਈ ਬਣੀ ਹੋਈ ਲੈਟਰੀਨ ਵੀਹ ਜਣੇ ਵਰਤਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ!

ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਬਦਰੂਹ ਨੇ ਆਪੇ ਈ ਖਹਿਤਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਡੇਰਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਲਾਈਲੱਗ ਲੋਕ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਕਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਹਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਅੰਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਰੀਬ ਵਾਈ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ, ਸਾਵਾਂ-ਪੱਧਰਾ ਅਤੇ ਨਿਰਭਉ-ਨਿਰਵੈਰ ਜੀਵਨ ਫਲਸਫਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਪਰ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਪਟ ਪਾਠਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ, ਅਜੀਬ ਬਿਆਨ

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਮ ਸੀਟ ਉਪਰ, ਇਹ ਵੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਜੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੰਟੇਨਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਵੰਗਾਰਨਾ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ?

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੁਕੜੀ ਨਾਲ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਰਿਕਰਮਾ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਲਿਜਾਣ ਖਿਲਾਫ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਲਿਆ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸ਼ਸਤਰ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਮੰਨਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਕਮ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ... ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਚਾਰ ਸੰਘਿਤਾ ਨਹੀਂ?

ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਵਾਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਸਖਤ ਖਿਲਾਫ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹਿਮਾਦਰੀ ਬੈਨਰਜੀ ਵੀ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਇੰਦੂ ਭੂਸ਼ਨ ਬੈਨਰਜੀ, ਫਿਰ ਏ.ਸੀ. ਬੈਨਰਜੀ, ਹੁਣ ਹਿਮਾਦਰੀ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰੀ ਵਿਚ ਉਮਰਾਂ ਲੇਖੇ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ

ਇਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਿਮਾਦਰੀ ਜੀ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਪੰਨੂ ਸਾਹਿਬ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਜੂਨ 1984 ਮੇਂ ਸੈਨਿਕ ਹਮਲਾ ਹੁਆ। ਮੈਨੇ ਯੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ, ਮੈਂ ਇਸ ਹਮਲੇ ਮੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਸ ਹਮਲੇ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਹੂੰ। ਤੋ ਭੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹੂੰ, ਇਸ ਲੀਏ ਇਸ ਹਮਲੇ ਕੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਕਾ ਅਪਨੇ ਹਿੰਸੇ ਕਾ ਭਾਰ ਤੋ ਮੁਝੇ ਭੀ ਉਠਾਨਾ ਪੜਾ, ਉਠਾਨਾ ਪੜੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੂੰ, ਸਿੱਖ ਮੁਝ ਸੇ ਪੁਛਤੇ ਹੈਂ, ਮੈਨੇ ਯੇ ਹਮਲਾ ਕਯੂੰ ਕੀਆ।

ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੰਟੇਨਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਦੀ। ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਜੇ ਕੰਟੇਨਰਾਂ ਵਿਚ ਸਜਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਉਪਰੰਤ ਸੁਕਰਾਨੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਹਰਜ? ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ? ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਿਆਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਘਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਛਾਪ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੱਡੇਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਈਸਾਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹਨ। ਬਾਈਬਲ, ਕੁਰਾਨ ਤੇ ਗੀਤਾ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੂਫਾਨ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਵੇਂ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ। ਸਿੱਖ ਕਿਸ ਵਹਿਮ ਤੋਂ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹਨ? ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵੇਲੇ ਇਕ-ਇਕ ਅੱਖਰ ਜੁੜਦਾ, ਫਿਰ ਛਪਦਾ, ਫਿਰ ਜਿਲਦਬੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ

ਵੀ ਬੇਅਦਬੀ ਪੂਰਨ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਹਿਮ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ-ਇਕ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸਿੰਘ, ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਬੂਤਰ ਬਣ ਕੇ ਉਡ ਜਾਣ। ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੀਦੇ ਦੇਖ ਚੁਕੇ ਹਾਂ।

30 ਮਈ ਨੂੰ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਖਬਰ ਛਪੀ ਹੈ-ਦੋ ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਤੀ ਦੇਵੀ ਪੁਰਸਕਾਰ। ਖਬਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ, ਮਾਣ ਪੱਤਰ ਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਛਪੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਇਨਾਮ ਕਿਸ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਖਬਰ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਕਰਮਾ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹ ਸਨਮਾਨਿਤ ਮਾਸਟਰਨੀਆਂ ਹੈਣ ਕੌਣ? ਢੋਲ ਢਮੱਕੇ ਨਾਲ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਬਰਾਤ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਲਾੜਾ-ਲਾੜੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਵੇਲੇ ਚਾਹ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਵਹਾਏ ਗਏ, ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਲੱਛਣਦਾਰ ਤਕਰੀਰਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਫਿਰ ਚਾਹ-ਪੀਣ ਦੀ ਬੋਨਤੀ ਹੋਈ। ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਸਮੇਸਿਆਂ ਉਪਰ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਨਾ

ਸਮੇਸਾ ਬਚਿਆ, ਨਾ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ। ਚਲੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਜੇ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਖਾ ਲਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ, ਖਬਰਾਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜੀਬੋ-ਗਰੀਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜੀਬ ਤਾਂ ਹਨ, ਗਰੀਬ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਅਜੀਬੋ-ਗਰੀਬ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ? ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਬਬੇਰੇ ਢੰਗ ਹਨ। ਇਥਨੇ ਇੰਸਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ-ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਸਾਂ, ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਬੇਈਮਾਨੀ ਬੜੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਨਾ ਕੋਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ ਨਾ ਬੇਈਮਾਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁੱਛ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਇੰਨੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੰਗ ਆਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਸਾਡਾ ਖਹਿਤਾ ਛੱਡੋ, ਹੁਣ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰੋ।

-ਰਹਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ

ਹਾਇਕੂ

ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਕਾਮਰੋਡ ਕਰੋ ਅਰਦਾਸ
'ਹੇ ਵਾਖਰੂ' ਇਜ਼ਤ ਰੱਖੀ।

ਬਾਂਗਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ
ਕਸਾਈ ਨੂੰ ਉਠਾਵੇ
ਭੁੱਖੇ ਰਜਾਵੇ।

ਨਕਲੀ ਨੋਟ
ਚੱਲ ਗਿਆ ਤੜਕੇ
ਗੁਰਦੁਆਰੇ।

-ਜਨਮੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਉਰਦੂ, ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਛੋਕੜ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ‘ਫੱਟੇ ਚੱਕ ਦਿੱਤੇ’, ਮਾਇਨੇ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਫੱਟੇ ਕਿਸ ਨੇ, ਕਿਸ ਦੇ, ਕਿਹੜੇ ਚੱਕੇ ਸਨ, ਕਿਥੇ ਚੱਕੇ ਸਨ, ਕਦੋਂ ਚੱਕੇ ਸਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਪੱਤੇ ਤੋੜ ਗਿਆ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਭੱਜ ਗਿਆ ਪਰ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਭੱਜਣ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੋਇਆ? ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ‘ਨੌਂ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਹੋ ਗਏ’, ਯਾਨਿ ਭੱਜ ਗਏ। ਨੌਂ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਦਾ ਭੱਜਣ ਨਾਲ ਕੀ ਤਾਲੁਕ? ਅੱਟੇ-ਸੱਟੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੇ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ। ‘ਦੋ ਟੁਕ ਜਵਾਬ ਦੇਹ’, ਦੋ ਟੁਕ, ਮਾਇਨੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾਂਹ। ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੀ.ਐਸ. ਰਿਆਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਖਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ, ਕਈ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੰਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਕੰਟੇਨਰਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ। ਦੋਸਾਂ-ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ, ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਹਰ ਕਿਵੇਂ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ? ਧਨਾਵਾਂ ਨੇ ਤਰੀਕਾ ਕੱਢਿਆ। ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਸੀਟ ਉਤੇ ਬੀੜ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਓ। ਪੰਜ ਬੀੜਾਂ ਲਿਜਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਪੰਜ ਸੀਟਾਂ ਬੁੱਕ ਕਰੋ। ਅੱਜ ਅਮਰੀਕਾ ਕੈਨੇਡਾ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਸੀਟ 70, 80 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਇਕ ਘੁਣਤਰ ਹੋਰ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਸੀਟ ਸਵਾ ਲੱਖ ਦੀ ਹੈ। ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਸੀਟ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰੂ

ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 7 ਜੂਨ ਨੂੰ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਟਰਾਈ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਪੀਚ ਮੁਕਾਬਲਾ 7 ਜੂਨ ਦਿਨ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਨੈਕਟੀਵਿਟ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਬੋਸਟਨ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਰਿਚਮੰਡ ਹਿਲ (ਨਿਊ ਯਾਰਕ) ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਿੰਗ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ 13 ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲਾ 31 ਮਈ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ 12 ਹੋਰ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕੁੱਲ 13 ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਜਿੱਤਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ 1 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕਲੀਵਲੈਂਡ (ਓਹਾਇਓ) ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਹੁਣ 7 ਜੂਨ

ਵਾਲੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 6 ਸਾਲ ਤੋਂ 22 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਰਗ ਤਹਿਤ 5 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੁਗਾਦ ਸਿੰਘ,

ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਕਰੀਨਾ ਕੌਰ, ਕਰਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸ ਕੌਰ ਜੇਤੂ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਬਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ, ਰਵੀ ਸ਼ਰਨ ਕੌਰ (ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ) ਅਤੇ ਮਨਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ ਜੋ

ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਿੱਖ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਨੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਬਲਨੀਤ ਕੌਰ, ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੌਰ, ਸੁਖਪਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕੌਰਲੀ ਅਤੇ ਰਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੱਖ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸਲਾਂ ਨੇ ਜੇਤੂ ਅਤੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਵੱਲੋਂ 7 ਜੂਨ ਵਾਲੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜੋ 11:00 ਵਜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ ਨਵੇਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਰਾਖਵਾਂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1984 ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਵੱਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ

ਦਰਜ ਮਾਣਹਾਨੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧਕ ਧਮਕੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਜੋੜਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਟਾਈਟਲਰ ਵਧੀਕ ਮੁੱਖ ਮੈਂਟਰੋਪਾਲਿਟਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਗੌਰਵ ਰਾਓ

ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਸੱਤ ਸਤੰਬਰ, 2004 ਨੂੰ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਖਬਰ ਚੈਨਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਾਈ ਸੀ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਫੂਲਕਾ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਨਾ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਾਈਟਲਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਫੀ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਟਾਈਟਲਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਹੇਠ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਜੋੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਖ ਲਿਆ ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਜੁਲਾਈ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮੋਦੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ ਸਕੂਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ

ਗਾਂਧੀਨਗਰ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਧਿਆਏ ਦੇਣ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲੇਗੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਟਵਿੱਟਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ 'ਮੇਰਾ ਪੱਕਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਉਂਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।' ਭੋਪਾਲ ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਦੀਪਕ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਠ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਵਿੱਟਰ 'ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਸਲਾ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਕਿ ਫੌਜ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ (ਫੌਜ) ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਕੜ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'ਫਾਈਟਿੰਗ ਟੂ ਦਿ ਐਂਡ': ਦਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਰਮੀ'ਜ਼ ਵੇਅ ਆਫ ਵਾਰ' ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਲੇਖਿਕਾ ਸੀ-ਕ੍ਰਿਸਟੀਨ ਫੇਅਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ (ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ) ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਫੌਜ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕਿਉਂ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉੱਪਰ ਹੀ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ? ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਰਤ ਇਹ ਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹੇ।

ਬੀਬੀ ਫੇਅਰ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲ ਨੂੰ ਸਾਬੋਤਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਪਹਿਲ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਹਲਫ਼ਦਾਰੀ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਸਨ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੁਵੱਲੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਬੀਬੀ ਫੇਅਰ ਨੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਇਕ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸੰਸਥਾ ਹਡਸਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਵੱਲੋਂ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਘੰਡ ਚੁਕਾਈ ਮੌਕੇ ਕਰਵਾਏ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਫੌਜ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਰੀਫ) ਦਾ ਕੱਦ ਘਟਾਵੇਗੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਤੋਂ ਇਕ ਹਮਲਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ।

ਫੇਅਰ ਜਾਰਜ ਟਾਉਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਐਨ ਬਾਰੇ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੈ, ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ

ਮੈਨੂੰ ਇਸ (ਮੋਦੀ-ਸ਼ਰੀਫ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਹਿਲ) ਦੇ ਬਹੁਤਾ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇਰਾਤ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮਲਖਾਨੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਜੋ ਲਾਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਜਾਂ ਹਕਾਨੀ ਨੈੱਟਵਰਕ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਹਿਲ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਇਕ ਵਧੀਆ ਮਾਪਕ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਜਦੂਤ ਹੁਸੈਨ ਹਕਾਨੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਵਾਕਈ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਜਹਾਦੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਾਕਈ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਬੀਬੀ ਫੇਅਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਬੀਤੇ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਘਟ ਜਾਣੀ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੂਗੋਲਿਕ ਰਿਸ਼ਾਇਤ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਹੋਰ ਜਾਰਿਹਾਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਫੇਅਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹੱਕ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਲਈ ਹੱਥ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਹਾਰ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੋਚਿਆ-ਵਿਚਾਰਿਆ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਤੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

THREE TIMES
PTC MUSIC AWARD WINNER
ਬੱਦੋਵਾਲ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ
Mob: 98558-79288
E-mail: baddowalbibian@yahoo.com
www.baddowalbibian.com

ਬੱਦੋਵਾਲ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ 646-215-0964

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਮਹਾਨ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ, ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਦਾਨੀ
ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਲਾਸਾਨੀ ਹੀਰੋ

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਦੀ 64ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਮੌਕੇ

ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰੋਸਾਈ ਲੁਬਾਣਾ ਬਰਾਦਰੀ ਵਲੋਂ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਦੇ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਅਹਿਦ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂਗੇ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲੇ

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਸੇਵਕ

ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ

ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ
ਪ੍ਰਧਾਨ, ਇੰਡੋ-ਅਮਰੀਕਨ ਸੋਸ਼ਲ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਯੂ ਐਸ ਏ

ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਪਰਿਵਾਰ

ਫੋਨ: 917-553-5036

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਮਹਾਨ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ, ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਲਾਸਾਨੀ ਹੀਰੋ

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਦੀ 64ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਮੌਕੇ

ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰੋਸਾਈ ਲੁਬਾਣਾ ਬਰਾਦਰੀ ਵਲੋਂ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਅਹਿਦ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂਗੇ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲੇ

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਮਾਣੇ ਸੇਵਕ

Mohinder Singh Gilzian
President
J.K. Construction NY INC.
Ph: 646-732-5119

Phuman Singh
President
City Market Cafe & Indus Valley
Ph: 917-721-0769

Master Swaran Singh
President
Paul General Construction
Ph: 917-518-1888

Bishan Singh Ghotra
President
Preet & B Construction
Ph: 917-849-9091

Davinder Singh
President
Shallu Construction
Ph: 917-807-9939

ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਸੁਰੀਲਾ ਜਾਦੂ ਟੀਨਾ ਸਾਨੀ

ਗੱਲ 1980 ਦੀ ਹੈ। ਟੀ.ਵੀ. ਉਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਇਸ਼ਰਤ ਅਨਸਾਰੀ ਦਾ ਪਾਪੂਲਰ ਸ਼ੋਅ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ- ਤਰੰਗ। ਨੌਜਵਾਨ ਗਵੱਈਆਂ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਪੌਪ ਗਾਇਕ ਆਲਮਗੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਸੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਇਸ਼ਰਤ ਅਨਸਾਰੀ ਨੇ ਟੀਨਾ ਸਾਨੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਨਾਂ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਛਹਿਬਰ ਲਾਈ ਤਾਂ ਟੀਨਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਤੁਰ ਪਈਆਂ... ਟੀਨਾ ਸਾਨੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਹੁਣ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼) ਦੇ ਢਾਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਅੱਬਾ ਨਾਸਿਰ ਸਾਨੀ ਤੇਲ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੀ। ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ, ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਹ ਕਾਬੂਲ ਵੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਟੱਬਰ ਨੇ ਕਰਾਚੀ ਜਾ ਡੇਰੇ ਲਾਏ। ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਉਹਨੇ ਕਰਾਚੀ ਅਮੈਰਿਕਨ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨੇ ਉਸਤਾਦ ਨਿਜ਼ਾਮ-ਉਦ-ਦੀਨ ਖਾਨ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਰਮਜ਼ਾਨ ਖਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸਤਾਦ ਚਾਂਦ ਅਮਰੋਹਵੀ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ। ਗਜ਼ਲ ਗਾਇਕ ਮਹਿਦੀ ਹਸਨ ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। 1977 ਵਿਚ ਟੀਨਾ ਨੂੰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸਭ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਪੱਖਾਂ, ਸਣੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ, ਬਾਰੇ ਨਿਗੂ ਰੱਖਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਦਿਆਂ ਲੰਬੇ ਜਾਂਚੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲਗਨ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੀ, ਐਨ ਰਿਆਜ਼ ਵਾਂਗ। 'ਤਰੰਗ' ਵਿਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਲਈ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਚੁੱਪ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਫੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫੈਜ਼ ਦੀਆਂ 'ਬਹਾਰ ਆਈ' ਅਤੇ 'ਬੋਲ ਕਿ ਲਬ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ' ਵਰਗੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਖੱਟੀ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਕ, ਗਾਲਿਬ ਅਤੇ ਮੀਰ ਤਕੀ ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਅਮਰ

ਕਲਾ ਪਰਿਕਰਮਾ

ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਗੰਢੀਆਂ। ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਸ਼ਿਕਵਾ ਜਵਾਬ-ਏ-ਸ਼ਿਕਵਾ' ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਧੁੰਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮੀ ਰਚਨਾ ਸੀ ਜੋ ਟੀਨਾ ਨੇ ਗੰਢੀ ਸੀ। ਨਫਾਸਤ-ਪਸੰਦ ਟੀਨਾ ਸਾਨੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਓ ਤਾਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ

ਨਫਾਸਤ-ਪਸੰਦ ਟੀਨਾ ਸਾਨੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਸਾਜ਼ ਇਕ ਖੁੰਜੇ ਵਿਚ ਸਜੇ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਜੀ ਹੋਈ ਬੈਠਕ, ਮਾਨੋ ਸਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਟੁਣਕ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਰਗਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘਰ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਇੰਟੀਰੀਅਰ ਡਿਜ਼ਾਇਨਰ ਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਉਸ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਸਾਜ਼ ਇਕ ਖੁੰਜੇ ਵਿਚ ਸਜੇ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਜੀ ਹੋਈ ਬੈਠਕ, ਮਾਨੋ ਸਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਟੁਣਕ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਰਗਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਿਆਜ਼ ਬਾਰੇ ਟੀਨਾ ਸਾਨੀ ਬਹੁਤ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਰਿਆਜ਼ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪੌਦੇ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਪੌਣੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਹੋਣਾ। ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਘੁੰਗਰੂ ਖਣਕਾਉਂਦੀ ਹੈ- "ਹਰ ਰਿਆਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਅਹਿਸਾਸ ਭਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਅਮਲ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ,

ਰਿਆਜ਼ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨੰਦਮਈ ਇਸ ਜਹਾਨ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।" 2008 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਉਪਰ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਗਾਇਕਾ ਸ਼ੁਭਾ ਮੁਦਗਿਲ ਨਾਲ ਖੂਬ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਸ਼ੁਭਾ ਨੂੰ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ, ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਟੀਨਾ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ/ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਦਾ ਖੂਬ ਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ/ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਮਨੋਰੰਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਗੀਤ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚਿਰਾਂ ਤੱਕ ਯਾਦ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਸੈਮੀ-ਕਲਾਸੀਕਲ ਗਾਣੇ ਬੜੇ ਪਸੰਦ ਹਨ।

ਸੂਫੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਟੀਨਾ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਥਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਸਿਰਫ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੂਫੀ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ-ਕਰਦੀ ਉਹ ਬਾਬਾ ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ, ਸ਼ਾਹ ਲਤੀਫ ਭੱਟਈ, ਖਾਨ ਖਟਕ ਦਾ ਨਾਂ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਫੀ ਸੰਗੀਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੀਹ 'ਤੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ ਹਿੰਦੀ ਬਾਰੇ ਉਹ ਡਾਢਾ ਫਿਕਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਡਟੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਆਖਦੀ ਹੈ- "ਸੰਗੀਤ ਜ਼ਖਮ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਭਰਦਾ ਹੈ।" ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਤੱਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ!

-ਸੂਫੀ ਸਜਾਵਲ (ਕਰਾਚੀ)

ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਛਹਿਬਰ...

ਟੀਨਾ ਸਾਨੀ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਗਜ਼ਲਾਂ: ਆਂਖੋਂ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਯਾਦ ਕਾ, ਛੋਟੀ ਸੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ, ਦਸਤ-ਏ-ਤਨਹਾਈ ਮੇਂ, ਦਿਆਰੇ-ਏ-ਨੂਰ ਮੇਂ, ਕੋਈ ਬਾਤ ਕਰੋ, ਗਰ ਮੁਝੇ ਉਸ ਕਾ ਯਕੀਨ ਹੋਤਾ, ਬਹਾਰ ਆਈ ਤੇ ਜੈਸੇ, ਜਬ ਰੰਗ ਮੇਂ, ਅਨੋਖਾ ਲਾਡਲਾ, ਗਰਮ ਸੂਰਜ ਕੀ ਤਪਸ ਆਈ, ਨਏ ਮੌਸਮ ਖੁਲੀ ਆਖੋਂ ਮੇਂ, ਬੋਲ ਕਿ ਲਬ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ ਤੇਰੇ, ਲਰਜ਼ਿਸ਼ ਲਹੂ ਕੋ ਦਰਦ ਕੀ, ਮੇਰੀ ਪਲਕੋਂ ਕੋ ਮਤ ਦੇਖੋ, ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਹੈ, ਯੇ ਹਸੀਨ ਸ਼ਾਮ ਅਪਨੀ, ਅੱਖਾਂ ਫਮ-ਫਮ ਵੱਸੀਆਂ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਮ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। 'ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ' ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 14 ਜੂਨ 2014 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-120

ਘਰੇ ਗਰੀਬਾਂ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ ਦੁੱਖਾਂ ਹਾਰ ਪਰੋਇ।
ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਏ ਸਾਡਾ ਦਰਦ ਨਾ ਜਾਣੇ ਕੋਇ!

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-118

ਪਰ ਮੰਮੀ-ਡੈਡੀ ਹਾਲੇ ਸੁੱਤੇ।
ਕਿਜ ਜਗਾਵਾਂ, ਡਰ ਝਿਤਕਾਂ ਦਾ
ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਸੁੱਤੇ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ
ਸੈਨ ਹੋਜੇ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।

ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਮੰਜੇ ਡਾਹ ਕੇ,
ਮੱਛਰਦਾਨੀ ਲਾਈ।
ਮੰਮੀ ਸੌਂ ਗਈ ਬੱਕੀ ਹਾਰੀ,
ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ।
ਪੱਖੋ ਵੱਲ ਨੂੰ ਝਾਕੀ ਜਾਵਾਂ,
ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਗੀ ਚੋਰ ਭਲਾਈ।
'ਚੋਵੀ ਘੰਟੇ ਚਾਨਣ ਹੋਊ',
ਲੀਡਰ ਐਵੇਂ ਕਰਨ ਭਕਾਈ।

-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ
ਫੋਨ: 91-98783-37222

ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਲਾਈ ਮੱਛਰਦਾਨੀ
ਚੜ੍ਹਦੀ ਗਰਮੀ ਰੁੱਤੇ।
ਪਾਪਾ, ਮੰਮੀ ਅਤੇ ਪੱਪੂ ਹੋਰੀਂ
ਬਚ ਮੱਛਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁੱਤੇ।
ਸਾਝਰੇ ਜਾਗ ਪਿਆ ਬੀਬਾ ਰਾਣਾ

ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕੋ ਵਾਅਦੇ ਅਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਨਾਅਰੇ।
24 ਘੰਟੇ ਆਵੇਗੀ ਬਿਜਲੀ,
ਪਿੰਡ-ਸ਼ਹਿਰ ਚਮਕਣਗੇ ਸਾਰੇ।
ਭੋਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਹੋਈ,
ਇਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਲਾਰੇ।
ਬੰਦ ਪਏ ਪੱਖੋ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਛੋਟਾ ਸਿੰਘ,
ਸੋਚਦਾ ਹੋਣਾ ਵਿਚਾਰਾ।
ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਸਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਸਾਰੇ ਜਹਾਂ ਸੇ ਅੱਛਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਹਮਾਰਾ।
ਲਾ ਕੇ ਮੱਛਰਦਾਨੀ ਸੌਂ ਜਾ ਪੁੱਤਰਾ,
ਕਰ ਲੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।
-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ
ਫੋਨ: 718-690-8403

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-117
ਲੰਮੀਆਂ ਵਾਟਾਂ, ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ,
ਵਗਦੀ ਲੁ ਵਰਤਾਇਆ ਕਹਿਰ।
ਰਲ ਬੱਚਿਆਂ ਜੁਗਾੜ ਬਣਾਇਆ,
ਹੁਣ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਸਕਦੀ ਠਹਿਰ।
-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ
ਓਂਟਾਰੀਓ, ਕੈਨੇਡਾ।

ਲਾਪਤਾ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮਲਬਾ ਤੇ ਪਾਇਲਟਾਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਮਿਲੇ

ਵੈਨਕੂਵਰ: ਦੂਜੀ ਵਿਸ਼ਵ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਗਾਇਬ ਹੋਏ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦੋ ਲੜਾਕੂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮਲਬਾ ਤੇ ਚਾਰ ਪਾਇਲਟਾਂ ਦੇ ਕੰਕਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਤੱਟੀ ਖੇਤਰ ਰੈਨਫਰਿਊ ਟੱਟ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਰੋਨਰ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੇ 30 ਅਕਤੂਬਰ 1942 ਨੂੰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਟਾਪੂ ਦੇ ਏਅਰ ਬੇਸ ਤੋਂ ਉਤਾਰਨ ਭਰੀ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਰ ਹੀ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੋ-ਦੋ ਪਾਇਲਟ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਰਾਇਲ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਦਾ ਤੇ ਤਿੰਨ ਪਾਇਲਟ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ।

ਵਿਸ਼ਵ ਹਾਕੀ ਕੱਪ ਦੀ ਕੂਲੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਛੇਹ

ਖੇਡ ਜਗਤ

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹਾਲੈਂਡ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੇਗ ਵਿਚ ਹਾਕੀ ਦਾ ਵਰਲਡ ਕੱਪ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀਆਂ। 1981-82 ਵਿਚ ਮੈਂ ਮੁੰਬਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਹਾਕੀ ਕੱਪ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਲਈ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੁੰਬਈ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਬੰਬਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸੱਜੇ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਪਏ ਹੁਲਾਸਮਈ ਹੱਥੜ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਕਸਕ ਮੁੜ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਦਲਾ ਕੌੜ ਉਦੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਦੋਂ ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ, ਕੈਨੇਡਾ
ਫੋਨ: 905-799-1661

ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੱਪ ਦਾ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਾਨਖੇੜੇ ਸਟੇਡੀਅਮ ਕੰਢਿਆਂ ਤਕ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਚਾਰ-ਚੁਫੌਰੇ ਚੰਦ-ਤਾਰੇ ਵਾਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪਰਚਮ ਲਹਿਰਾਏ ਜਾ ਰਹੇ

ਸਨ। ਪਟਾਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ 'ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ। ਉਦਣ ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੇਰਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀਟ ਮੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਆਈ ਪ੍ਰੈੱਸ ਰਿਪੋਰਟਰ ਬੈਠੀ ਸੀ ਜੋ ਨਿੰਗਰ ਜੁੱਸੇ ਤੇ ਮਰਦਾਵੀਂ ਸਲਵਾਰ ਕਮੀਜ਼ ਨਾਲ ਮਰਦਾਂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਇਤਰ ਫੁਲੇਲ ਮਹਿਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਿਗਰਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੁਝਣ ਦੇ ਰਹੀ, ਤੇ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਲਹਿਰੀਏ ਛੱਡਦੀ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਪ੍ਰੈੱਸ ਗੈਲਰੀ 'ਚੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਨਾ ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ ਗੰਵਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਸੀ ਅਨੰਦਦਾਇਕ। ਜਦੋਂ ਜਰਮਨੀ ਨੇ ਮੈਚ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਿਰ ਗੋਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਗਰਟ ਦੇ ਕਸ਼ ਲਾਉਣੇ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਦੇ ਲਲਕਾਰੇ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ।

ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਛੱਬੀਵੇਂ ਮਿੰਟ 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਸਨ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਗੋਲ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁੜ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਕੂਕੀ, ਤੇ ਨਵੀਂ ਸਿਗਰਟ ਸੁਲਘਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਅਜੇ ਉਹਨੇ ਖਿੱਚਦਾ ਸੁਟਾ ਭਰਿਆ ਈ ਸੀ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰ ਜੂਨੀਅਰ ਨੇ ਦੂਜਾ ਗੋਲ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ। ਉਧਰ ਫੱਟਾ ਖੜਕਿਆ ਤੇ ਇੰਧਰ ਉਚੀ ਲੰਮੀ ਸਿੰਧਣ ਨੇ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਹੱਥੜ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਉਹਦੀ ਕਸਕ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿੰਦਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਹਾਲੈਂਡ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਦਣ ਹੇਠਲੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ 'ਤੇ ਜੇਤੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਧੱਕਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਮੂਹਰੇ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾ ਜੰਗਲਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਰੰਗ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਵਰਗਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਥਾਂ-ਪੁਰ-ਥਾਂ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਝਰਨੇ ਫੁੱਟ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜੜਤ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੰਗੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਗਵੱਈਆ ਗਜ਼ ਫੇਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਹਾਕੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਨਕਸ਼ ਉਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਉਭਾਰੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੇਤਿਆਂ ਦੀ ਚੰਗੇਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੀ ਵੀ ਨਾ ਭੁੱਲਣ ਲਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਗ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਪਰ ਦਰਸ਼ਕ ਫਿਰ ਵੀ ਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਜੇਤੂਆਂ ਦਾ ਜਲੋਅ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਰ ਵੀ ਭੁੱਲਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਭਾਰਤ ਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦਾ ਮੈਚ ਦੋਵਾਂ ਟੀਮਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ-ਮੌਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ। ਮੈਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਪਟਨ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਾਨ ਮਾਰ ਕੇ ਖੇਡਣਗੇ। ਤੇ ਉਹ ਖੇਡੇ ਵੀ ਜਾਨ ਮਾਰ ਕੇ। ਪਹਿਲਾ ਗੋਲ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇੰਨੇ ਪਟਾਕੇ ਚੱਲੇ ਕਿ ਕੰਨ ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਨੇ ਗੋਲ ਲਾ ਕੇ ਮੈਚ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀ ਜੇਤੂ ਗੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਸਮਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਇਕ ਗੋਲ ਹੋਰ ਕਰ ਗਿਆ।

ਅਖੀਰਲੇ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ, ਉਹ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਬੈਕ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਗਾਂਹ ਗੋਲਾਂ ਤਕ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਪਰ ਗੋਲ ਨਾ ਉਤਰਿਆ। ਅੰਤਲੇ ਮਿੰਟ ਮਿਲਿਆ ਪੈਨਲਟੀ ਕਾਰਨਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੋਲ ਵਿਚ ਟੰਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗੱਜਿਆ। ਜਦੋਂ ਅੰਪਾਇਰ ਨੇ ਹਿੱਟ ਅੰਡਰ ਕੱਟ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਟੇਡੀਅਮ ਨੇ ਡੂੰਘਾ ਹਉਕਾ ਭਰਿਆ, ਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਚੁੱਪ ਪਸਰ ਗਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਚ ਮੁੱਕਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਘੁੰਗ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਰੋਹੀ ਵਿਚ ਰੋਂਦੇ ਕੁੱਤੇ ਵਰਗੀ ਲੱਗੀ।

ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਸੀ, ਉਹ ਬਿਆਨੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਤਾਂ ਹਾਕੀਆਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਹਾਕੀ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਢਹਿ ਪਏ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਢੀ, ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹਿਦ ਤੇ ਕੌਸ਼ਿਕ ਵਰਗੇ ਬੈਚਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਤਾਂ ਗਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਰ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਭਾਰ ਹਾਕੀਆਂ ਉਤੇ ਠੋਡੀਆਂ ਧਰ ਕੇ ਝੱਲਿਆ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਿਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜ ਲਏ, ਤੇ ਕਈ ਉੱਝ ਹੀ ਸਿਰ ਗੋਡਿਆਂ 'ਚ ਦੇ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਡੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ 'ਹਾਰਡ ਲੱਕ' ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ ਤਾਂ ਸੱਤਰ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਘੁੱਆਂਧਾਰ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਠੰਢੇ ਠਾਰ ਪਏ ਸਨ।

ਦਿਲਬਰੀਆਂ ਤੇ ਦਿਲਾਸਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਸਟੇਡੀਅਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਇਕ ਛੋਕਰੇ ਨੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ਚੋਣਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ਼ਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ

ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਿਆ, "ਅਰੇ ਸੁਸਰੋ, ਅਬ ਗੁੱਲੀ ਡੰਡਾ ਖੇਲਨੇ ਲੱਗ ਜਾਓ।" ਤਾਂ ਕਈਆਂ ਤੋਂ ਡੱਕੇ ਹੋਏ ਹੰਝੂ ਹੋਰ ਨਾ ਡੱਕੇ ਜਾ ਸਕੇ, ਤੇ ਉਹ ਆਖਰਕਾਰ ਡੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਉਦੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਜੋ ਬੀੜੀ, ਉਹਦਾ ਦਰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਸਟੇਡੀਅਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਿਲਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਢਾਈ ਮਸੋਸੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰੁਕਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੇ ਹਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਲੀ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਸੀ। ਹਾਰਿਆ ਭਾਰਤ, ਨਮੋਸ਼ੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ

ਸ਼ਰੀਕ, ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਲਟਾ ਸਾਡੇ ਗਮ 'ਚ ਭਿੱਜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਰੀਕ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵੀ ਕਿਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ! ਅਪਣੱਤ ਵੀ ਪੁੱਜ ਕੇ, ਤੇ ਬੇਗਾਨਗੀ ਵੀ ਪੁੱਜ ਕੇ!! ਨਾ ਸ਼ਰੀਕ ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਮੋਹ ਪਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਉਹਦੇ ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰ ਪੁਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਾਹੌਰੀਏ ਭਾਉ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਆਂਹਦੇ, "ਧੁਆਡੀ ਟੀਮ ਭਾਅ ਜੀ ਤਕਤੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਕਿਸਮਤ ਦਗਾ ਦੇ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲਾਅਰੋਂ ਚੱਲੇ ਈ ਆਪਣੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸੀ। ਕਿਧਰੇ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਨਜ਼ਾਰੇ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ। ਹੁਣ ਤੇ ਮਜ਼ਾ ਵੀ ਕਿਰਕਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।"

ਬੀ.ਐੱਚ.ਏ. ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਰੂਸ ਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੈਚ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਨਣ ਲਈ ਮੇਰਾ ਜੇਬੀ ਟ੍ਰਾਂਜਿਸਟਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਪਤਾਨ ਇਸਲਾਹੁਦੀਨ ਨੇ ਮੰਗ

ਲਿਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਕੁਮੈਂਟੇਟਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਥੋਂ ਕੁਝ ਪੌੜੀਆਂ ਬੋਲੇ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀ ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਜਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ- ਮਨਾਂ, ਮੈਚ ਤਾਂ ਆਮ ਹੀ ਵੇਖੀਏ ਹਨ... ਅੱਜ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਬਹਿ ਕੇ ਮੈਚ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਸੁਣੀਏ। ਮੈਂ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਾੜੀ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਮਝੈਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਦੇ ਆਖਦਾ, "ਅੱਧ ਪਲੇਅਰ ਬੜਾ ਭੈੜਾ ਈ। ਗੁੱਝੀ ਹਾਕੀ ਲਾਉਂਦਾ ਈ।" ਤੇ ਕਦੇ ਆਖਦਾ, "ਇਹ ਬੜੀ ਕੁੱਤੀ ਸ਼ੈਲੀ ਏ। ਦੇਖੋ ਕਿਵੇਂ ਡਾਜ਼ ਮਾਰਦੈ?" ਇਕ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਉਹਨੇ 'ਬੜਾ ਜਹਿਰੀ ਈ' ਹੋਣ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ।

ਲਾਗੇ ਹੀ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੋਤੇਰੰਗੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਖਨ ਅਲਾਅ ਰਿਹਾ ਸੀ, "ਮੈਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਪੱਟ ਮੁੰਨੇ ਲੱਗਦੇ ਆ। ਦੇਖ ਕਿਵੇਂ ਚਮਕਦੇ ਆ? ਅਹੁ ਚਾਪੜ ਜਿਹਾ 'ਕੱਠੀ ਕਿਲੋ ਦੀ ਡਾਜ਼ ਮਾਰਦੈ'। ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਚਾਰਲਸਵਰਥ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀ, "ਕਿਵੇਂ ਘਸੁੰਨ ਅਰਗਾ ਪਿਐ ਜਿਵੇਂ ਕੱਟੇ ਖਾਧੇ ਹੁੰਦੇ ਆ।" ਉਹਨੇ ਮੱਤ ਵੀ ਦਿੱਤੀ, "ਸੁਰਜੀਤ, ਐਸ ਵਿੰਗੋ-ਜੇ ਰੈਫਰੀ ਤੋਂ ਬਚਿਓ। ਇਹ ਗੋਲ ਕਰਾ ਕੇ ਈ ਸੀਟੀ ਮਾਰੂ। ਫਾਈਵ ਯਾਰਡ ਤਾਂ ਇਹ ਦਿੰਦਾ ਈ ਨਈਂ।"

ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ। ਮਲੋਸ਼ੀਆ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੇ ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਵੀ

ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਚ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਭੁੱਲੇ। ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ਤਾਜ਼ਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਟੂਰ 'ਤੇ ਨਿਕਲਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, "ਫਿਰ ਤਾਂ ਟੂਰ 'ਤੇ ਵਰਲਡ ਕੱਪ ਕਾਰਨ ਵਿਆਹ ਦਾ ਅਨੰਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੋਣਾ।" ਸਤਿੰਦਰ ਤਾਂ ਬੈਰ ਸੰਗ ਗਿਆ ਪਰ ਭੌਰਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਅਨੰਦ ਇਹਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।"

ਫਿਰ ਉਹ ਦਿਨ ਆਇਆ ਜਿੰਦਣ ਜੇਤੂਆਂ ਨੇ ਜਿੱਤ-ਮੰਚ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸੀ। ਜਿੱਤ-ਮੰਚ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਉਤੇ ਲਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਕੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੋਨ-ਰੰਗਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਪਿਆ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੱਪ 1971 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਹੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਕੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਉਚਾਈ .650 ਮੀਟਰ ਤੇ ਵਜ਼ਨ 11560 ਗਰਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 895 ਗਰਾਮ ਸੋਨਾ, 6851 ਗਰਾਮ ਚਾਂਦੀ ਤੇ 350 ਗਰਾਮ ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਵਜ਼ਨ ਸਾਗਵਾਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਾਲ ਦਰੀ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਉਸ ਕੱਪ ਤਕ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੱਪ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਲਾਇਲਪੁਰੀਏ ਅਖਤਰ ਰਸੂਲ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇੰਨੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਚੁੱਮਿਆ ਜਿਵੇਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਵਿਛੜਿਆ ਮਹਿਬੂਬ ਮਸਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕੈਮਰਿਆਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੀਨਿਆਂ 'ਚ ਸਮੇਂ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਲੰਮੇ ਸਫੈਦ ਜਿੱਤ-ਮੰਚ ਉਤੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਾਹਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਜੇਤੂ ਸਲਾਮੀਆਂ ਲਈਆਂ ਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤਾੜੀਆਂ ਨੇ ਭਰਵੀਂ ਦਾਦ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਟੇਡੀਅਮ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਕੌਮੀ ਤਰਾਨਾ ਗੂੰਜਿਆ, ਤੇ ਚੰਦ-ਤਾਰੇ ਵਾਲਾ ਪਰਚਮ ਉਚਾ ਉਠਿਆ। ਬਹੁਤੇ ਦਰਸ਼ਕ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਹਾਕੀ ਦਾ ਆਲਮੀ ਕੱਪ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਸੋਨ-ਰੰਗਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਸਟੇਡੀਅਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਦਰਸ਼ਕ ਉਹਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ-ਲਾ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਬੱਸ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਬਹਿਣਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹਦੀ ਬਾਰੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਕੱਪ ਮੇਰੇ ਮੂਹਰ ਦੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਪਲੇਸਟੋਂ ਨਾ ਰਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਉਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਚਮਕਦੇ ਗਲੋਬ ਉਤੇ ਪੌਲਾ ਜਿਹਾ ਫੁਹਾਇਆ। ਉਹਦੀ ਕੂਲੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਛੇਹ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਕਿਸੇ ਰੰਗੀਨ ਸੁਫਨੇ ਵਾਂਗ ਯਾਦ ਹੈ। ਤੇ ਯਾਦ ਹੈ ਉਹ ਮਿੱਠੀ ਜਿਹੀ ਕਸਕ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਪਰਦੇਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦੀ ਟੀਮ ਜਿੱਤਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ।

ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ: ਹਸੀਨਾ

ਟੋਕੀਓ: ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ੇਖ ਹਸੀਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਗੇ। ਆਪਣੀ ਜਪਾਨ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਹਸੀਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਵੱਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਐਨ.ਡੀ.ਏ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਰਹਿੰਦੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਸਿਆਸਤ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ 'ਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪੈਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹਸੀਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ 1997 ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਜਲਵੰਡ ਸਮਝੌਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਚਿਟਾਗਾਉ ਪਹਾੜੀ ਅਮਨ ਸੰਧੀ ਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦਤ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇਗਾ।

ਬਿਹਾਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਪਟਨਾ: ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀਤਨ ਰਾਮ ਮਾਂਝੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਂਉਤਸਵ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਂਝੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖ ਸਰਕਿਟ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਇਹ ਬੁੱਧ ਤੇ ਸੂਫੀ ਸਰਕਿਟਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਟਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਤਖਤ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਲੰਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਰਾਜਗੀਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੁੰਡ ਜਾਂ ਟੈਂਕ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਂਉਤਸਵ ਤੇ ਅਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਕੱਤਰ ਬੀ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਰਕਿਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟਨਾ ਤੇ ਰਾਜਗੀਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣਗੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਹਾਰ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ 350ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਉਤਸਵ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਜਨਵਰੀ 2016 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਸਾਲ ਭਰ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨਵਰੀ 2017 ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਉਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੋਲੁਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ
ਲੰਡਨ: ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਨਿਲਾਮਘਰ ਕ੍ਰਿਸਟੀ ਨੇ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਆਨਲਾਈਨ ਵਿਕਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 50 ਚਿੱਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਰਨਾਟਕ ਤੱਕ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਝਾਤ ਪੁਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚਿੱਤਰ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਕਾਂਗੜਾ, ਮੁਗਲਈ, ਔਰੰਗਾਬਾਦੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਕੀਮਤ 700 ਪੌਂਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਤੱਕ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਉਚ ਵਰਗ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ

ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ 5000 ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਸਮਾਗਮ ਕਿਸੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਾਰੋਹ ਵਰਗਾ ਵਧੇਰੇ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਖਾਂ ਡਾਲਰ ਦੇ ਖਰਚ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣ ਏਸ਼ੀਆਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਇਹ ਕਦਮ ਸਵਾਗਤਯੋਗ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਹੀ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਚੋਣ, ਫ਼ੈਸਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਇਕ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਹਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ

ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਬਿਦਵਈ

ਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਪਰ ਮੋਦੀ-ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ-ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਦੀ ਤਿਕਤੀ ਦਾ ਗਲਬਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇਰੇ ਕੈਬਨਿਟ ਸਥਾਨ ਹਾਸਲ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਕੋਲ ਤਿੰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਚੋਣ ਹਾਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਨਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਤੋਂ ਵਾਅਦਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਗੇ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇਗੀ।

ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਨਵੀਂ ਟੀਮ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 4 ਹੀ ਗ਼ੈਰ-ਭਾਜਪਾਈ ਮੰਤਰੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ

ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਫ਼ੀਸਦੀ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਦੋਂ ਕਿ 43 ਫ਼ੀਸਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਇਹ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋਰ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਥੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ 116 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ 75 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਜਾਟਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

ਵੀ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਵਰਗੇ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਅਹਿਮ ਮੰਤਰਾਲੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਭਾਜਪਾ ਮੰਤਰੀਆਂ ਕੋਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਗ਼ੈਰ-ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਇਰਾਨੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਰਾਨੀ ਨੂੰ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਬੁਕਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਲਿਤਾਂ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਘੱਟ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਦੋ ਵਫ਼ਾਦਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਾਵਤਕਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲਾ ਸੀਤਾਰਮਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਜੋਂ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਵੀ.ਕੇ. ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਸਬੰਧੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਫ਼ੌਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਪਹੁੰਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਕੋ-ਇਕ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸਾ ਔਰਤ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਛਾਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਰੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਮੰਗਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਦਿਆਂ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਸਬੰਧੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਰਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਵਾਲਾ ਆਰਥਿਕ ਉੱਚ-ਵਰਗਵਾਦ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਨਿੱਜੀਕਰਨ

ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਭਾਰਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੁਗਤੇਗਾ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਉਸ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਜਾਤ, ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਨੇ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਇਸ ਧਾਰਨਾ, ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਚੇਰੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਤੇ ਚੰਗੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ, ਦੇ ਉਲਟ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।

ਲੋਕ ਨੀਤੀ-ਸੀ.ਐਸ.ਡੀ.ਐਸ. ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਫ਼ੀਸਦੀ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਦੋਂ ਕਿ 43 ਫ਼ੀਸਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਇਹ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋਰ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਥੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ 116 ਸੀਟਾਂ

ਜਿੱਤੀਆਂ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ 75 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਜਾਟਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ 80 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਰਾਜਪੂਤ, ਭੂਮੀਹਾਰ ਅਤੇ ਕਾਇਸਥ ਵੋਟਰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ 40 ਵਿੱਚੋਂ 22 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤਣ 'ਚ ਸਫਲ ਰਹੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਵੀ 9 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਯਾਦਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਤਾ ਦਲ-ਕਾਂਗਰਸ ਗਠਜੋੜ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ।

ਜੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ 'ਗ੍ਰੀਹ ਰਾਜਾਂ' ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (29 ਵਿੱਚੋਂ 27), ਗੁਜਰਾਤ (ਸਾਰੀਆਂ 26), ਰਾਜਸਥਾਨ (ਸਾਰੀਆਂ 25) ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ (11 ਵਿੱਚੋਂ 10), ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 204 ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਕੌਮੀ ਅੰਕੜੇ ਦਾ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਵੱਡੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ 29 ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 7 ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ। ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੜੀਸਾ, ਕੇਰਲ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ-ਮਾਤਰ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਇਥੇ ਸਿਰਫ 14 ਸੀਟਾਂ ਹੀ ਜਿੱਤ ਸਕੀ ਹੈ। ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਅਸੰਗਤ ਅਨੁਪਾਤ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੀਟਾਂ ਜਿਤਾਈਆਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਇਕ ਫ਼ੀਸਦੀ ਵੋਟ ਦਾ ਨਤੀਜਾ 1.68 ਫ਼ੀਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਫ਼ੀਸਦੀ ਵੋਟ ਪਿੱਛੇ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਮਹਿਜ਼ 0.42 ਫ਼ੀਸਦੀ ਰਿਹਾ। ਕਈ ਹੋਰ ਤੱਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ,

ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ 2009 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 8 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਧੇਰੇ ਪੋਲਿੰਗ ਹੋਣੀ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤੀ। 35 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ 14 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ। ਉੱਚ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ 31 ਸੀਟਾਂ (125 ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚੋਂ) ਦਾ ਲਾਭ ਹੋਇਆ। 38 ਫ਼ੀਸਦੀ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤੇ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 27 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਵੋਟਰਾਂ 'ਚੋਂ 25 ਫ਼ੀਸਦੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ, ਜੋ 31 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦੀ ਇਸ ਦੀ ਕੌਮੀ ਵੋਟ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੈ।

'ਮੋਦੀ ਪੱਖ' ਨੇ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੀ ਰੰਗਤ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਉੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵੀ 'ਮੀਡੀਆਈ' ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਸ਼ੀਏ ਉਤੇ ਹੀ ਪੱਕੀ ਗਈ; ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ 'ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਡਲ' ਬਾਰੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਫੈਲਾਈ ਗਈ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਰਹੀ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮਾਜਕ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਪੱਖੋਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਕੇਰਲਾ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹੈ, ਪਰ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜਦੋਂ ਲੋਕਨੀਤੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ' ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ 54 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 4 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਕਿਹਾ।

ਇਥੋਂ ਹੀ ਗੋਬਲਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਉੱਚ ਵਰਗੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਗ਼ੈਰ-ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀਵਾਦ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਡਲ ਹੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਚਹੇਤਾ ਮਾਡਲ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਉੱਚ ਵਰਗ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁੱਦੇ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮੀਆਂ ਉੱਪਰ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗਰਮਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਧਾਰਾ 370 ਰਾਹੀਂ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਧਾਰਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨੀਤੀ ਦੀ ਹੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਖ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਅਲਪਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਈ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ, ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਸੀ। ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਨਾ ਕਰਦੀ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਗਾਇਆ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਨਹਿਰੂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮੇਲ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ। ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਹੋਰ

ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਰਲੇਵਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 370 ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੂੰ 'ਦੋ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਦੋ ਵਿਧਾਨ' ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਾਇਆ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਾਰਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾ ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਨਹਿਰੂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਆਪਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਉਥੋਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਪਤੀ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਖਾਕਾ ਸੰਨ 1947 ਵਿਚ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਸਥਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇਣ ਦੀ

ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੰਨ 1965 ਤਕ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਦਰ-ਏ-ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 370 ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇੱਥੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿੱਤੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਵੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਧਾਰਾ 370 ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵੱਖਵਾਦ ਅਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ,

ਧਾਰਾ 370 ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਆਪਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਉਥੋਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਪਤੀ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ।

ਦੋਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਹਿੰਸਾ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫਰੰਟ ਦੇ ਨੇਤਾ ਯਾਸੀਨ ਮਲਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਜਪਾ ਰਾਮ ਮੰਦਿਰ, ਇਕਸਮਾਨ ਸਿਵਲ ਕੋਡ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਦੱਖਣ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮਲਿਕ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਵਿਚ ਖਾਸ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਚੋਣਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਕਾਰਨ ਹੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਉਥੇ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਵੰਡ ਦੌਰਾਨ ਜੰਮੂ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਇਸੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਰਾਜ, ਪੰਚਾਇਤ ਜਾਂ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ।

ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਮਰ ਅਬਦੁੱਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਧਾਰਾ 370 ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਧਾਰਾ 370 ਹਟਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਜਪਾ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 370 ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ

ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਵਾਦੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖਵਾਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਨੇਤਾ ਮਹਿਬੂਬਾ ਮੁਫਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦਰਮਿਆਨ ਧਾਰਾ 370 ਹੀ ਇੱਕਮਾਤਰ ਸੰਪਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 370 ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਪਰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਕਿਸੀ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 370 ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਛਾਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਫ਼ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਰਾਜਸੀਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਸੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੱਥ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਉਪਰੰਤ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਰਾਜ, ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ। ਜੇਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਤੇ ਬਦਤਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ ਦੀ ਜਨਤਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਸੁਆਰਥਾਂ ਹਿੱਤ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਝੋਕਣਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸਟੇਜ ਦੀ ਮਲਿਕਾ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ

ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਜੂਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਸਾਹ ਜਹਾਨ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੱਬ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਕਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਤੁਸੀਂ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਨੇ, ਉਹ ਚੰਗੇ ਨਾ ਵੀ ਹੋਣ, ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਰਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਲਾ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਲਿਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਦੌਰ ਦੇ ਬਹੁਤ

ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ

ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮੰਚ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ। ਐਤਕੀ ਮੈਂ ਉਸ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਟੇਜ ਦੀ ਮਲਿਕਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਪਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪੰਜਾਬ ਮਾਤਾ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪੱਥੇਵਾਲ ਰੋਡ 'ਤੇ ਨਹਿਰ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਹਰ ਮੇਲੀ ਨੂੰ ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਂ ਚੇਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਰਦ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਕੇ ਮਹਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।'... ਤੇ ਫਿਰ ਪਰਵਾਸ ਕਾਰਨ ਬੀਬੀ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕ ਮੰਚ ਤੋਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਲਗ ਹੋ ਗਈ।

ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਦੁਰ-ਘਟਨਾਵਾਂ ਬੁਝਾਪੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥੋਪਾਈ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਔਖਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੌਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ। ਗਾਇਕਾਂ, ਢਾਡੀਆਂ, ਕਵੀਸ਼ਰਾਂ, ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਆਬੋ-ਹਵਾ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੈਂ ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਅਤੇ ਮੈਡੋਨਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੰਡਨ ਆ ਕੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਪੌਪ ਗਾਇਕਾ ਮੈਡੋਨਾ ਨੂੰ ਲੱਭ ਤਾਂ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਲੱਖ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਨੇੜਿਉਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੱਲ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 1996 ਦੀ ਹੈ। ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਦਾ ਮੁੰਬਈ ਸ਼ੋਅ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਫਤੇ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਬੈਲਜੀਅਮ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਰਿਅਾਂ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਨੇਤਲੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਉਸ ਵਕਤ ਸ਼ਾਇਦ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪੋਸਟ 'ਤੇ ਸੀ, ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਦਾ ਸ਼ੋਅ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪਿਆ, ਤੇ ਮੈਂ ਅਤਿ ਅਹਿਮ ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਪਾਸ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਬੈਲਜੀਅਮ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਪੰਜੀ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆਣ

ਉਤਰਿਆ। ਉਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਦੇ ਸ਼ੋਅ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੱਟਤ ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਇਖਲਾਕ 'ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਹਮਲਾ ਦੱਸ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਭਤਾਸ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਖੈਰ! ਮੁੰਬਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਸ਼ੋਅ ਅਤੇ ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਦੋਂ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੁਰਜ ਨੇੜਿਉਂ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਰਗੋ-ਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਵੱਡੇ ਜੈਨਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਰਗੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਸੋਨੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਕਰੀਨਾਂ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ। ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗਾਇਕ ਤਾਂ ਧੁਨਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਲੱਕ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵੀ ਰਿਦਮ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਕਰੀਨਾਂ 'ਤੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਜਦੋਂ ਕਲੋਜ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤਾਲੀਆਂ ਵਜਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ। ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੌਂਕੀ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਦਾ ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਵਿਖਾਵਾਂ।

ਕਰੀਬ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਪਿੱਛੋਂ 1992 ਦੇ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟਾ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਸੀ, ਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਦਾ ਅਤਿ ਕਰੀਬੀ। ਮਹੀਨਾ ਸ਼ਾਇਦ 1993 ਦਾ ਸਤੰਬਰ ਸੀ। ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਸਾਂ। ਉਕਤ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਜਨਕਪੁਰੀ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਵਲੋਂ ਵੱਡਾ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਬਹੁਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਨਾਲ ਵੀ ਲਗਾਉ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜਿਸ ਇਕ ਖਾਸ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਉਤਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰ ਕੇ। ਬੀਬੀ ਜਦੋਂ ਮਾਈਕ ਵਿਚ ਦੀ ਬੋਲੇ, ਤਾਂ ਜਾਣੇ ਸੰਨਾਟਾ ਛਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਸ਼ਾਇਰੀ ਲਾ-ਜਵਾਬ ਸੀ। ਵਾਲ ਕੱਟੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਹੀ, ਪਰ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੀਬੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਕਾਇਨਾਤ 'ਚ ਘੁਲੇ ਗਾਲਿਬ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਰਿਦਮ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਾਂ, 'ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਬਾਰੇ ਕਿਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ!' ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?' ਉਹਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਬੀਬੀ ਵੱਲ ਸੀ, ਪੂਰਾ। ਉਹਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ, 'ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਵੇਖਿਆ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕੁੱਝ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਚ ਇਸੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਾਂਗੇ।' ਦਰਅਸਲ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਪੁੱਜੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰੀਬ ਅੱਧਾ ਕੁ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਨਾਂ ਦੀ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਹੈ। ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਪੱਕਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੈਅ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਬਹੁਤਾ ਗੁਣਗੁਣ ਬਿੱਟੇ ਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ

ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੀ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਿੰਦੀ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਆਪ ਨੇ ਸਟੇਜ ਕੀ ਸੰਚਾਲਨਾ ਮੈਂ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦੀਆ ਹੈ, ਮੈਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਐਸਾ ਜਾਣਦਾ ਦੇਖਾ ਹੈ।'

'ਸੁਕਰੀਆ ਤੁਹਾਡਾ' ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਸੀ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਫਿਰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਉਸੇ ਲਹਿਜੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛੀ, 'ਆਪ ਯਹੀ ਦਿੱਲੀ ਮੇਂ ਰਹਿਤੇ ਹੋ।'

'ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਾਂ... ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ।'

'ਕਿਹਤੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ?' ਮੈਂ ਵੀ ਰੰਗ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਸੁਨਿਆਰਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਈ ਔਰਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਘੱਟ, ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰ ਕੇ ਸੁਰਾਹੀ ਵਰਗੀ ਗਰਦਣ ਵੱਲ ਵੱਧ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ?'

'ਪੰਜਾਬ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਐਸ.ਐਸ. ਮਿਸਟ੍ਰੈਸ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਬੋਰਡ 'ਚ।'

'ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਣਾ ਕਿਤੇ।'

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸੌਂਕੀ ਮੇਲਾ ਨੀ ਲਾਉਂਦੇ ਮਾਹਿਲਪੁਰ?'

'ਹਾਂ ਬਿਲਕੁਲ। ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ 29 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਮੇਲੇ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨਾ ਕਰੋ।'

ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਦੇ ਸੌਂਕੀ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਮਰਹੂਮ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੂਰ ਖੱਬੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲੇਵਾਲ ਰਾਠਾਂ (ਹੁਣ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ਐਮ.ਐਲ.ਏ.) ਤੇ ਐਨ ਸੱਜੇ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ

'ਧੰਨਭਾਗ ਹੋਵੇਗਾ ਮੇਰਾ। ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਐਂਟਰੀ।'

... ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲੇ ਵਾਂਗ ਮਹਾਨ ਬਣੇ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਦੇ ਸੌਂਕੀ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਤੇ ਰੂਹ ਦੇਣ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਵਿਭਾਗ ਵਾਲਾ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਮਾਹਿਲਪੁਰ 'ਚ ਸਾਰਾ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰਾਖਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਦਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਰੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਤਪਾਲ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

1994 ਦੇ ਸੌਂਕੀ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪੀ. ਡਬਲਿਯੂ. ਡੀ. ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਪਾਈਪੀ ਦੀ ਬੈਰੀਕੇਡਿੰਗ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ, ਤੇ ਵੱਡੇ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਦਿਨ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰ ਕੇ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਈ.ਡੀ.ਸੀ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸੌਂਕੀ ਟਰੱਸਟ ਦੀ 24 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਆਬਣੇ ਅਹਿਮ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ ਨਾਲ ਦੋ ਲੁੰਏ ਜਿਹੇ ਮੁੰਡੇ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੀਤ ਸੁਣਾਇਆ, ਉਹ ਸੀ ਅੱਜ ਦਾ ਵੱਡਾ ਗਵੱਈਆ ਰਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ, ਤੇ ਜੱਸੋਵਾਲ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਇਸ ਗੱਭਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਹਰਵਿੰਦਰ ਰਿਆਤ ਹੈ। ਅਸ਼ੋਕ ਇਹਨੂੰ ਐਤਕਾਂ ਸੌਂਕੀ ਮੇਲੇ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇਣਾ... ਸਿਖਰ ਹੋ ਜਾ।'... ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨੇ ਰਿਆਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਵੇਖ ਨਾ... ਹੋ ਜਾ ਸੁਹਾ।'

ਤੇ ਰਿਆਤ ਨੇ ਉਦੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨੇ, ਜਿੰਦਾ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਬੁਰਾ ਢੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ

ਉਤੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜੱਸੋਵਾਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, 'ਨਹੀਂ ਜੀ ਸੌਰੀ... ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਰ ਇਕ ਔਰਤ ਦੇ ਹੱਥ ਮਾਈਕ ਦੇ ਰਿਹਾਂ। ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹਦਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਾਉਣ ਵਰਗਾ ਛੱਰਾਟਾ ਸੁਣ ਕੇ ਦੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ, ਸਗੋਂ ਅਸ-ਅਸ ਕਰ ਉਠਣਗੇ।'

ਏ.ਡੀ.ਸੀ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਆਖੀ ਸੀ, 'ਅਸ਼ੋਕ ਵੇਖੋ ਕਿਤੇ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਮਲਕੀਤ ਨਾਲ ਸਿਰਜੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਖਿਸਕ ਆਉਣ।'

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤਿਵਾਦ ਉਦੋਂ ਤਕ ਕਾਫੀ ਸੁੰਗਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕਿਲਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, 'ਅਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਸੌਂਕੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ।'

ਤੇ ਫਿਰ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਚੰਦ ਗੋਡਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। 94 ਦੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗਾਇਕ ਖੁਸ਼ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੁੱਚਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਸੀ। ਗੱਲ ਮੇਲੇ ਦੀ ਘੱਟ, ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਵੱਧ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੀ. ਰਾਊਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, 'ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਮੇਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਛੁੱਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਟੇਜ ਚਲਾਉਣ

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ ਹੁਣ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਵੇਖ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਸੀ, 'ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੋਡੂ ਮੁੰਡਾ ਇੰਨਾ ਗੁਣੀ ਹੈ।' ਦੂਜੀ ਗੱਲ, 'ਆਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਿੰਡ ਵੀ ਬੁਲਾ।'

ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਹੋਈ ਮੇਰੀ ਇਹ ਖੋਜ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਕਲਾ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਗੁਣਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਚਿੱਠੀ ਠਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਖ਼ਤ ਪਤਾ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਸਾਲ ਸਮੁੱਚਾ ਮੀਡੀਆ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਵੱਲ ਕਾਫੀ ਉਲਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ ਵਲੋਂ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦਾਸ ਆਲਮ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨਿਰਮਾਤਾ ਸੁਦੇਸ਼ ਕਲਿਆਣ ਨੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੀ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਚਲਾਈ ਤਾਂ ਆਸ਼ਾ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣ ਗਈ। ਹੁਣ ਪੰਜ ਸੌ, ਹਜ਼ਾਰ, ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਡਾਲਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਆਸ਼ਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਇਆ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤੇ 30 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਲੋਹੜੇ ਦੀ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਆਪ ਕਾਰ ਚਲਾ ਕੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਮੋਢੇ ਜਿੰਡੀ ਟਰਾਫੀ ਨਾਲ ਬੱਸੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਹਰਮੋਹਨ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸਾਂ, ਤੇ ਸੁਕਰੀਤੀ ਨੂੰ ਵੀ, ਤੇ ਬੱਬਲ ਨੂੰ ਵੀ।

ਉਸੇ ਸਾਲ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਜੋ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵੀ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਫਤੂਹੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸਾਂ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੜਕੇ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਉਦਣ ਹੀ ਕਰੀਬ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਗਿਆ ਤਾਂ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 25 'ਤੇ)

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ -ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਸੌਂ ਜਾ ਲਾ ਕੇ ਘੁੱਟ

ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਪਵੇ ਜਦ ਚੜ੍ਹੇ ਘਟਾ ਘਨਘੋਰ।
ਜਾਂ ਫਿਰ ਲੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਵਰਦੀ ਪਾ ਕੇ ਚੋਰ।
ਫਿਕਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਾਪ ਦਾ ਰਹੇ ਉਦਾਸਿਆ ਜੀਆ।
ਜਿਸਮ ਵੇਚ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਧੀ।
ਰੁੜੀਆਂ 'ਤੇ ਫਿਰ ਰਿਹੈ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣਾ ਹੰਸ।
ਹੁਣ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਵਣਾ ਫਿਰੇ ਹੰਕਾਰਿਆ ਕੰਸ।
ਬੰਦੇ ਉਂਜ ਸਰੀਫ ਸਨ ਪਈ ਕਸੂਤੀ ਅੱਲ੍ਹ।
ਸ਼ੇਰ ਗਿੰਦੜ ਨੂੰ ਵੇਚਦੈ ਆਪਣੀ ਲਾਹ ਕੇ ਖੱਲ।
ਬਾਗੀ ਬੀਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹੱਥ ਮਲੇ ਹੁਣ ਕੰਤ।
ਦਿਨੇ ਭਜਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਡੇਰਿਉਂ ਕੱਲ੍ਹ ਮਹੰਤ।
ਐਵੇਂ ਢਿੱਡ ਵਜਾ ਰਹੇ ਸੁਣੋ ਪਤੇ ਦੀ ਗੱਲ।
ਟੱਲੀਆਂ ਕਿਥੇ ਸੁਣਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਖੜਕਦੇ ਟੱਲ।
ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਤੂੰ ਖੇਲੁ ਨਾ ਘੁੱਟ ਲੈ 'ਭੋਰੇ' ਮੁੱਠ।
ਕਾਹਨੂੰ ਫਿਰਦੈਂ ਬੁਰਦਾ ਸੌਂ ਜਾ ਲਾ ਕੇ ਘੁੱਟ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਹਮਤਾਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਅੱਗ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਬਣਾ ਲਵਾਂ ਜਾਂ ਬਰਫ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਵਾਂ, ਲੋਹੇ ਵਰਗੀ ਸਖਤ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵਾਂ, ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਏਨੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅੱਗ ਵਰਗੀ ਸਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਬਰਫ ਵਰਗੀ ਠੰਢੀ ਵਸਤੂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਲਗੂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਮਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਲੋਹਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਵਾਸਤੇ ਖਾ ਸਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੰਭਵ ਵੀ ਹੈ, ਸਹਿਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁੱਛ ਹਨ।

ਜੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਏਨੀ ਤਾਕਤ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਪੀ ਲਵਾਂ ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਮੈਂ ਤੱਕੜੀ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਛਾਬੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਦਾ ਵੱਟਾ ਪਾ ਕੇ ਤੱਲ ਸਕਾਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਆਕਾਰ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਧਰੇ ਸਮਾ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵਾਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਏਨਾ ਤਾਕਤਵਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਜੋ ਚਾਹੇ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਵਾ ਸਕਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁੱਛ ਹਨ।

ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜਿੰਡਾ ਵੱਡਾ ਆਪ ਹੈ, ਓਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁੱਛ ਹਨ। ਇਸ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ,

ਪਹਿਰਾ ਅਗਨਿ ਹਿਵੈ ਘਰੁ ਬਾਧਾ ਭੋਜਨੁ ਸਾਰੁ ਕਰਾਈ॥ ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ ਧਰਤੀ ਹਾਕ ਚਲਾਈ॥...

ਜੇਵਡੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਵਡੁ ਦਾਤੀ ਦੈ ਦੈ ਕਰੇ ਰਜਾਈ॥

ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ॥੧॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੬) ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਟਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇ ਅਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਚਸਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਨ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀਆਂ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇੰਦਰੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ, ਰਸਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਆਪਣੀ

ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ

ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਾਹਕੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬੋਸ਼ਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਸਮਝਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮਝਾਉਣ ਨਾਲ ਰੱਜਦੇ ਹਨ। ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਣ, ਆਖਣ ਆਖਿ ਨ ਰਜਿਆ ਸੁਨਣਿ ਨ ਰਜੇ ਕੰਨ॥ ਅਖੀ ਦੇਖਿ ਨ ਰਜਿਆ ਗੁਣ ਗਾਹਕ ਇਕ ਵੰਨ॥ ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ ਗਲੀ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਭੁਖਾ ਤਾ ਰਜੈ ਜਾ ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਇ॥੨॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੬)

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੋ ਵੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਜੋ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜੋ ਵੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਕੂੜ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਟਕਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਨਕਾਰਾ ਸਰੀਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਅਜਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਅਰਥ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਵੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਭਟਕਣ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਮਨੁੱਖ ਝੂਠ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਠੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ,

ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਸਭੁ ਕੂੜੁ ਕੂੜੁ ਕਮਾਈਐ॥ ਵਿਣੁ ਸਚੇ ਕੂੜਿਆਰੁ ਬੋਨਿ ਚਲਾਈਐ॥... ਸਭੁ ਜਗੁ ਠਗਿਓ ਠਗਿ ਆਈਐ ਜਾਈਐ॥ ਤਨ ਮਹਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਿ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈਐ॥੧੯॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੭)

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਰੁੱਖ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਰੂਪ ਫੁੱਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਗਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸੰਤੋਖ ਸਰੂਪ ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਧਰਮ ਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਸਦਾ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਸੁੱਕਦਾ ਜਾਂ ਮੁਰਝਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਕਰਮ ਨਾਲ, ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਫਲ ਉਸ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਇਆਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ-ਫਲ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਫਿਰ ਪਰਮਾਤਮ-ਮੇਲ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਖਿੜਾਉ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ

ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਸੰਤੋਖੁ ਰੁਖੁ ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗਿਆਨੁ॥ ਰਸਿ ਰਸਿਆ ਹਰਿਆ ਸਦਾ ਪਕੈ ਕਰਮਿ ਧਿਆਨਿ॥ ਪਤਿ ਕੇ ਸਾਦ ਖਾਦਾ ਲਹੈ ਦਾਨਾ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦਾਨੁ॥੧॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੭) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ, ਵਾਪਾਰ, ਖੇਤੀ ਆਦਿ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ।

ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਮਝੋ ਉਹ ਸੋਨੇ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ (ਸੋਨੇ ਦੀ ਧਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਜਿਸ ਦੇ ਉਤਮ ਬਚਨ ਮਾਨੋ ਉਸ ਰੁੱਖ ਦੇ ਮੂੰਗੇ ਦੇ ਪੱਤਰ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਕ ਉਸ ਰੁੱਖ ਦੇ ਲਾਲ, ਜਵਾਹਰ ਫੁੱਲ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁੱਖੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਚਨ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਰਤਨ ਫਲ ਹੈ। ਜੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸਦੀਵੀ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਦਇਤਾ, ਮੋਹ, ਲੋਭ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਇਹ ਚਾਰੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਵੜਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ 'ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਬਿਰਖੁ ਪਤ ਪਰਵਾਲਾ ਫੁਲ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ॥ ਤਿਤੁ ਫਲ ਚਤਨ ਲਗਹਿ ਮੁਖਿ ਭਾਖਿਤ ਹਿਰਦੈ ਰਿਦੈ ਨਿਹਾਲ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ

ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ ਲੇਖੁ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪੂਜੈ ਸਦਾ ਵਿਸੇਖੁ॥ ਹੋਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆ ਅਗਿ॥ ਪਵਹਿ ਦਝਹਿ ਨਾਨਕਾ ਤਰੀਐ ਕਰਮੀ ਲਗਿ॥੧॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੭) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਉਂਦਿਆ ਹੀ ਮਰ ਤਾਂ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਛਤਾਉਣਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਸਮਝ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਆਧੀਨ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਤੁਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਲ ਜੋ ਕਿ ਬੁਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਸਭ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਦਾਅ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥ-ਵੱਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਆਸ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਝੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਰਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ,

ਜੀਵਦਿਆ ਮਰੁ ਮਾਰਿ ਨ ਪਛੋਤਾਈਐ॥ ਝੂਠਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਕਿਨਿ ਸਮਝਾਈਐ॥ ਸਚਿ ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ਧੰਧੈ ਧਾਈਐ॥ ਕਾਲੁ ਬੁਰਾ ਥੈ ਕਾਲੁ ਸਿਰਿ ਦੁਨਿਆਈਐ॥... (ਪੰਨਾ ੧੪੭) ਅੱਗੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕੋੜੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ, ਸਮਝੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ

ਮੂੰਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਤੁੰਮੀ-ਤੁੰਮੀ, ਜ਼ਹਿਰ, ਅੰਕ, ਧਤੂਰਾ ਅਤੇ ਨਿੰਮ ਆਦਿ ਕੋੜੇ ਫਲ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੁੱਤੜਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਕੁੱਤੜਣ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਦੀਵੀ ਕੋੜੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਭਟਕਦੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ,

ਤੁਮੀ ਤੁਮਾ ਵਿਸੁ ਅਕੁ ਧਤੂਰਾ ਨਿਮੁ ਫਲੁ॥ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਵਸਹਿ ਤਿਸੁ ਜਿਸ ਤੂੰ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਹੀ॥ ਨਾਨਕ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ ਹੰਢਨਿ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ॥੧॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੭)

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੇ ਉੱਚਾ ਉਡਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਸਮਝੋ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਦੇ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਸਦੀਵੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਕਦੀ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਉੱਚੀ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੁਭਾ ਕਾਰਨ ਕਦੀ ਇਹ ਚੰਦਨ ਦੇ ਰੁੱਖ 'ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਅੱਕ ਦੀ ਡਾਲੀ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਜਾਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਧੁਰੋਂ ਚਲਾਈ ਰੀਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਤਿ ਪੰਖੇਰੂ ਕਿਰਤੁ ਸਾਥਿ ਕਬ ਉਤਮ ਕਬ ਨੀਚ॥ ਕਬ ਚੰਦਨਿ ਕਬ ਅਕਿ ਡਾਲ ਕਬ ਉਚੀ ਪਰੀਤਿ॥ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮ ਚਲਾਈਐ ਸਾਹਿਬ ਲਗੀ ਰੀਤਿ॥ (ਪੰਨਾ ੧੪੭) (ਚਲਦਾ)

ਗਾਵਿ ਲੇਹਿ ਤੂ ਗਾਵਨਹਾਰੇ

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫
ਗਾਵਿ ਲੇਹਿ ਤੂ ਗਾਵਨਹਾਰੇ॥ ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੇ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ॥ ਅਵਰ ਕਾਹੂ ਪਹਿ ਬਹੁਤਿ ਨ ਜਾਵਹਿ॥੧॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦੀ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਪੀਐ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਸੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਵਾਸੀਐ॥ ਰਹਾਉ॥ ਜਾ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨਿਘੁਟੈ ਨਾਹੀ॥ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਸਭ ਸਹਜਿ ਸਮਾਹੀ॥ ਜਾ ਕੀ ਬਖਸ ਨ ਮੈਟੈ ਕੋਈ॥ ਮਨਿ ਵਾਸਾਈਐ ਸਾਚਾ ਸੋਈ॥੨॥ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾ ਕੈ ਪੂਰਨ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੂਖ ਨ ਝੂਰਨ॥ ਓਟਿ ਗਹੀ ਨਿਰਭਉ ਪਦੁ ਪਾਈਐ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੇ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਗਾਈਐ॥੩॥ ਦੂਰਿ ਨ ਹੋਈ ਕਤਹੁ ਜਾਈਐ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਾਸਿ॥ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਾਸਿ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਜੀਵ! ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਰਹ; ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ; ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ, ਹੇ ਜੀਵ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਵਰ ਕਾਹੂ ਪਹਿ

ਬਹੁਤਿ ਨ ਜਾਵਹਿ, ਫਿਰ ਸੁੱਖ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦੀ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਪੀਐ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਸੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਵਾਸੀਐ॥ਰਹਾਉ॥ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ; ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਪੀਐ, ਭਾਈ! ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਜਪਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਸੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ, ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਦਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਵਾਸੀਐ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਉਸ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨਿਘੁਟੈ ਨਾਹੀ॥ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਸਭ ਸਹਜਿ ਸਮਾਹੀ॥ ਜਾ ਕੀ ਬਖਸ ਨ ਮੈਟੈ ਕੋਈ॥ ਮਨਿ ਵਾਸਾਈਐ ਸਾਚਾ ਸੋਈ॥੨॥ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਸ ਸਦਾ ਹੀ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਜਾ ਕੀ ਬਖਸ ਨ ਮੈਟੈ ਕੋਈ, ਉਸ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਦੇ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ; ਮਨ ਵਾਸਾਈਐ ਸਾਚਾ ਸੋਈ, ਭਾਈ! ਜੇ ਵਡਭਾਗੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾ ਕੈ ਪੂਰਨ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੂਖ ਨ ਝੂਰਨ॥ ਓਟਿ ਗਹੀ ਨਿਰਭਉ ਪਦੁ ਪਾਈਐ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੇ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਗਾਈਐ॥੩॥ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਭਰੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੂਖ ਨ ਝੂਰਨ, ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਕੋਈ ਝੋਰੇ ਵੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ; ਓਟਿ ਗਹੀ ਨਿਰਭਉ ਪਦੁ ਪਾਈਐ, ਭਾਈ! ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਅਤੇ ਓਟ ਆਸਰਾ ਲਿਆਂ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਦੂਰਿ ਨ ਹੋਈ ਕਤਹੁ ਜਾਈਐ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਾਸਿ॥ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਾਸਿ॥੪॥ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਲੱਭਣ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ; ਨਦਰਿ ਕਰੋ ਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ, ਪਰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੇ; ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਾਸਿ, ਭਾਈ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਗੁਰੂਦੇਵ! ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਸ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਫੋਨ: 916-687-3536

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਨ ਦਾਨਸ਼ਮੰਦ, ਸੁਖਨਵਰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਨਿਮਰਤਾ, ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਦਇਆ, ਤਿਆਗ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਉਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼, ਚੰਗੇ ਵਿਉਂਤਕਾਰ, ਵਕਤ ਸਨਾਸ਼, ਸੁਲਝੀਆਂ ਸਮਾਜਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਵਪਾਰਕ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਦੀਨ-ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਗਮਖਾਰ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥੇ, ਦਾਨਸ਼ਮੰਦਾਂ ਦੇ ਕਦਰਦਾਨ, ਮਹਾਨ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਆਰੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਅਦੁੱਤੀ ਬਾਗਬਾਨ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਬੂਟੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਦਰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ

ਚੰਨ
ਫੋਨ: 908-788-8427

ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੀਆਂ ਝੁੱਲੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਤੇ ਝੱਖੜਾਂ-ਤੂਫਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਹਿਲ ਤੇ ਅਡੋਲ ਖਲੋਤਾ ਇਹ ਬੂਟਾ ਅਪਣੋਂਤ, ਪਿਆਰ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਬਰਾਬਰੀ, ਕਿਰਤ, ਨਾਮ ਜਪਣ, ਵੰਡ ਛਕਣ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਵੰਡਦਾ ਨਵੇਂ ਦਿਸਹੱਦੇ ਛੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਕਤ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਜਥੇਬੰਦ ਲਹਿਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰਨੀ ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਸਮਾਜਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ, ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਮੁੱਢੇ ਹੀ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ, ਭੇਖਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਸਮਾਜਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ, ਕੱਟਤਤਾ, ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ, ਪੰਡਤਾਂ, ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦੇ ਸਤਾਏ ਲੋਕ ਰਾਹਤ ਲਈ ਬਦੇ-ਬਦੀ ਗੁਰੂਘਰ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਫਲਸਰੂਪ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ, ਠੋਕੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖੜਪੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਲੁੱਟ-ਖੱਸਟ ਦਾ ਪੰਦਾ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਗੁਰੂਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੱਕ-ਹਕੂਕ, ਹੋ ਰਹੇ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ, ਧੱਕੇ-ਸਾਹੀ ਅਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੇਤਨਾ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਉਜਲ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੋ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗਲੀਆਂ-ਸੜੀਆਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਪੰਡਤਾਂ, ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ, ਸ਼ੱਰੇਆਮ ਨਕਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਉਂ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ; ਦੂਜੇ, ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਗੁਰੂਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵੱਸ ਨਾ ਚਲਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਗੁਰੂਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰੁਧ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਘੜਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ, ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਇਸ ਕਦਰ ਨਿਘਰ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਉਣ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਫਲਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿਤ, ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪਈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਨਿੱਕੇ-ਮੋਟੇ ਕਾਰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਗੋਤੇ ਸ਼ਿਰਜਾਏ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣਾ, ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ, ਤਿਲਕ ਲਾਉਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਣਾ, ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂ (ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹਨ) ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾ ਲੈਣਾ, ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦਾ ਵਿਰੋਧ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਨ ਉਪਰਲੇ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਤਹਿਤ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਰਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਕੱਟਤਤਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਗੋਚਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੌਲਾਣਿਆਂ, ਪੀਰਾਂ-ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਕਤ-ਬਾ-ਵਕਤ ਇਹ ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਲਾਮ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ, ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਅਤੇ ਕੱਟਤਤਾ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਅਹਿਮ ਪੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂਘਰ ਦਾ ਵਧਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਉਭਰਦੀ ਲਹਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਟਤ ਇਸਲਾਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਫੁੱਟੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਉਂਦੀ। ਇਹ ਗੁਰੂਘਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਅਤੇ ਨੇਸਤੋ-ਨਾਬੂਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਹ ਹਕੂਮਤ 'ਤੇ ਅਸਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਉਦਾਰਚਿਤ ਹਕੂਮਰਾਨ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਕਬਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸਲੀਮ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਲਕਬ ਨਾਲ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਅੱਧਾਸ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰਗੀਣ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਕੂਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਲਚਵੱਸ ਉਹ ਸੋਚਿਆਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਖੱਲੇ ਆ ਗਿਆ। ਸੂਫੀਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ਬੰਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਰੁਚੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹਦੀ ਵਕਤੀ ਹਕੂਮਤ 'ਤੇ ਅਸਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦਾ ਮੁਖੀ ਪੀਰ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਉਰਫ ਸ਼ੇਖ ਅਲਫਸਾਨੀ ਮੁਜੱਦਦ ਸੀ ਜੋ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਵੱਲ ਬੜਾ ਨਫਰਤ ਤੇ ਹਕਾਰਤ ਭਰਿਆ ਰਵੱਈਆ ਤੇ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਪੀਰ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦੀ ਚਿੱਗੀਆਂ ਸੁਲਗਾਈ। ਨਕਸ਼ਬੰਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੀ ਰੁਚੀ ਤੇ ਸੋਚ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਇਸ ਦੇ ਪੀਰ ਖਵਾਜਾ ਉਬੈਦੁਲਾ ਅਰਹਾਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, “ਜੇ ਅਸਾਂ ਪੀਰੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਬਗ਼ੈਰ ਮੁਰੀਦ ਲੱਭਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਸਿਰਫ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਕੂਮਤ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਜੋਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਵਰਤਣਾ, ਇਹੋ ਸਾਡਾ ਆਹਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।”

ਸ਼ੇਖ ਅਲਫਸਾਨੀ ਮੁਜੱਦਦ ਉਪਰਲੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁਜੱਦਦ ਦੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਆਹਲਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨਵਾਬ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਨਾਲ ਆਹਲਾ ਸਬੰਧ ਸਨ। ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਇਸੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖੱਲੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੋੜਦਾ। ਮੁਜੱਦਦ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਇਸੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੇ ਹਕੂਮਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂਘਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਧਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ‘ਖੜਦੇ ਦਾ ਵਾਸਤਾ’ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂਘਰ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨੇਸਤੋ-ਨਾਬੂਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਲੈ

ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਬੇ-ਸਿਰਪੈਰ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁਜੱਦਦ ਦੀ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ (ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ) ਜਨੂੰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਧੀ ਨਫਰਤ, ਕੱਟਤਤਾ ਅਤੇ ਹਕਾਰਤ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਖਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,

“ਮੇਰੀ ਇਹ ਦਿਲੀ ਪ੍ਰਬਲ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਪੁੱਜ ਕੇ ਤੱਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਬਖ਼ਤਾਂ ਦਾ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮਾਣ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਯਕੀਨ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣੋ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।”

‘ਤੁਜਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ’ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਭਾਵੇਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਪਿਛੋਂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਮੁਜੱਦਦ ਦੀ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,

“ਬਿਆਸ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ’ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਅਰਜਨ ਨਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਪੀਰਾਂ-ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਤੇ ਮੂਰਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ ਦੇ ਕਾਇਲ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਭ ਪਾਸਿਉਂ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮੁਜੱਦਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਮੁਜੱਦਦ ਵੱਲੋਂ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, “ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਾਫਰ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਮੌਤ ਸਾਡੀ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਹੈ...ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਸ ਜ਼ਰੀਏ, ਕਿਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਸਮੂਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਬੜੇ ਫਾਇਦੇ ਅਤੇ ਸਬਾਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫਰ ਬੇਦੀਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰਬਰਾਹ ਅਤੇ ਕਾਫਰਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੋਢੀ ਸੀ।”

ਇਹ ਸੀ ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਬਰਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ, ਨਫਰਤ ਭਰੀ, ਇਸਲਾਮ ਵਿਰੁਠੀ, ਸੋਚ ਵਿਰੁਠੀ ਕਟਤ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਕਤੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਲਾਏ ਗਏ ਝੂਠੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਤਸੀਹੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਡੁਲਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਆਪ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਤਸੱਦਦ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਨੀਚਤਾ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਇੱਤਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁਖਤਾ ਦਾ ਮਸੀਹਾ

ਸਾਨੀ ਕਿਤੇ ਨੀਂ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਜੱਗ ਉਤੇ,
ਸਾਇਰ, ਸੁਖਨਵਰ ਜੋ ਦਾਨਸ਼ਮੰਦ ਹੋਵੇ।
ਰਸੀਆ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸਿੱਠ ਬੋਲਤਾ ਜੀ,
ਪਾਤਾਲੋਂ ਨਿਮਰ, ਅਸਮਾਨੋਂ ਬੁਲੰਦ ਹੋਵੇ।
ਚਸ਼ਮਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ, ਪਾਂਧੀ ਮੁਹਬੱਤਾਂ ਦਾ,
ਦੁਖੀ-ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਕ, ਦਰਦਮੰਦ ਹੋਵੇ।
ਜੁਲਮੇ-ਸਿਤਮ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਅਡੋਲ ਰਵ੍ਹੇ,
ਉਹਦੀ ਰਜਾ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਹੋਵੇ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਾਣੀ ਤੇਰੀ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ,
ਤਰੱਬਾਂ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਛੇੜੀਆਂ ਸਨ।
ਵਿਸਰੇ ਦੁਈ-ਦਵੈਤ ਸਾਰੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ,
ਜਦੋਂ ਵੱਸੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸਨ।
ਤਰਜੇ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਆਇਆ,
ਉਚ-ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਸਭਾਂ ਨਬੋਤੀਆਂ ਸਨ।
ਤੋਰੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ 'ਚ ਇਕ ਘੁੱਟ ਨੇ,
ਆਵਾਗੋਣ ਦੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਫੇਰੀਆਂ ਸਨ।
ਤੇਰੇ ਦਰ ਘਰ ਸਕੂਨ ਏ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ,
ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਆਉਂਦੀ ਸੁਗੰਧ ਹੋਵੇ।
ਕੋਈ ਬਾਗ ਬਹਿਸ਼ਤ, ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਚਰ ਨੀ,
ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਜਿਹਾ ਆਉਂਦਾ ਅਨੰਦ ਹੋਵੇ।
ਬੇ-ਆਸ ਮੁਤਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਦਰੋਂ ਕੋਈ,
ਪਾਪੀ-ਪੁੰਨੀ, ਵੈਰੀ ਚਾਹੇ ਗ਼ਰਜ਼ਮੰਦ ਹੋਵੇ।
ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਹਰ ਲਏ ਸਾਰੀ ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ,
ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਮਿਟਾ ਦੇਵਾਂ,
ਬਖਸ਼ੋ ਹੁਕਮ, ਦਿਤੀਆਂ ਦੁਹਾਈਆਂ ਸਨ।

ਸਨ। ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।”

ਉਹ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, “ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕੁਝ ਤੇ ਫਰੋਬ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਸਾਦਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਘਰ-ਘਾਟ ਤੇ ਬੱਚੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲ-ਅਸਬਾਬ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਯਾਸਾ’ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।”

ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟਤਤਾ ਦੇ ਅਸਰ ਖੱਲੇ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਮ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਈ ਮੌਲਾਣੇ ਕਿਸ ਕਦਰ ਹਕੂਮਤ 'ਤੇ ਅਸਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਸਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਤਸੱਦਦ ਢਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ

ਉਹਦੀ ਰਜਾ ਹੀ ਸਾਂਈ ਜੀ ਰਜਾ ਸਾਡੀ,
ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁੱਖੋਂ ਅਲਾਈਆਂ ਸਨ।
ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ,
ਹੱਥ ਜੋੜ ਅਸੀਂ ਸੀਸ ਝੁਕਾ ਆਏ ਆਂ।
ਤਪਦੀ ਤਵੀ ਤੇ ਰੇਤ ਦੇ ਕੜਛਿਆਂ ਦੀ,
ਯਾਦ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਲਿਆਏ ਆਂ।
ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵਾਂਗ ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦੇ,
ਜਾ ਕੇ ਪਛਤਾਵੇ ਦੇ ਹੰਝੂ ਵਗਾ ਆਏ ਆਂ।
ਅੱਜ ਲਗਦਾ ਏ ਅਨਮੋਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ,
ਭਾਤੇ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਲੁਟਾ ਆਏ ਆਂ।
ਜੂਹ ਨਨਕਾਣੇ ਦੀ ਵਿਛੜ ਗਈ ਸਾਬੋਂ,
ਡੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਦੂਰ ਹੋਇਆ।
ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤਰਸਦੀਆਂ ਨੇ,
ਦਿਲ ਰੋਂਦਾ ਏ ਭਾਵਾ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਇਆ।
ਮੜੀ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਕਿਤੇ ਦਿਸਦੀ,
ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਜਿਥੇ ਚਕਨਾ-ਚੂਰ ਹੋਇਆ।
ਚੌਥੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਖੁੱਸਿਆ,
ਖਵਰੇ ਕਿਥੋਂ ਕੋਈ ਸਾਬੋਂ ਕਸੂਰ ਹੋਇਆ।
ਹੱਕ, ਸੱਚ, ਮੁਹਤਾਜ਼ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ,
ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਿਉਂ ਤੂੰ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਹਰਿਮੰਦਰ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨੂੰ,
ਅੱਟਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਾ ਗਿਉਂ ਤੂੰ।
ਜੱਗੋਂ ਅਕਹਿ, ਅਸਹਿ ਤੂੰ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਕੇ,
ਜੋੜ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਜਗਾ ਗਿਉਂ ਤੂੰ।
ਲੰਮੀ ਲਾਈਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਏ,
ਰਾਹ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਇੰਜ ਰੁਸ਼ਨਾ ਗਿਉਂ ਤੂੰ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਰੁਠੀ, ਸ਼ੱਕੀ ਨੀਅਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਪ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਤੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਵਧਾਨ, ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ, ਖਤਰਿਆਂ, ਬੁਰੇ ਸਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਦੂਰ-ਰਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਹੰਢਾਉਂਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਘਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਵੈਮਾਣ ਅਤੇ ਮਨੋਬਲ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗੂ ਸਿਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ। ਅਣਖ, ਇਜ਼ਤ ਨਾ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ ਸੀ। ਰਾਜਿਆਂ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ, ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ, ਕਾਜ਼ੀਆਂ,

ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਪੰਡਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੇ ਆਮ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਇਸ ਕਦਰ ਨਿਪੁੰਸਕ, ਬਲਗੀਣ ਅਤੇ ਬੇਗੈਰਤੇ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਇਸ ਨਿਘਰੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਸਬਰ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੇ ਮਨੋਬਲ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਥੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਮਲੀਆਮੇਟ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਵੈਮਾਣ, ਗੈਰਤ, ਅਣਖ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦੀ ਚਿੱਗੀਆਂ ਭਖਾਂ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਕ ਏਕਤਾ, ਬਰਾਬਰੀ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਹੱਕ-ਹਕੂਕਾਂ ਲਈ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਵਿਰੁਧ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਖਾਹਿਸ਼ ਜਾਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਚੰਗੇਰੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ; ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰੋਹ ਦਾ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਉਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕਮੁੱਠਤਾ, ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਡੋਲਣ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜ ਵਰਗੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲੈ ਆਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਮੌਕਾ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਕੂਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਚੰਗਾ ਸ਼ਸਤਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ; ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਘੋੜਾ ਵੀ ਲਈ ਆਵੇ। ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਵਧੀਆ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤਕੜੀ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ੀ ਲੜਾਈਆਂ ਰਾਹੀਂ ਯੂਧ ਕਲਾ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕੀਆਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਉਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਖਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀ ਹੀਣਤਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਣਮੱਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਫੌਜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਲਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜਨੀਆਂ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਨੌਵੇਂ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਦਸਵੇਂ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ, ਚਾਰਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਰ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ, ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ, ਪੰਜਵੇਂ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵਾਪਰੀਆਂ। ਆਖਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਰੰਗ ਲਿਆਇਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜ਼ਾਲਮ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸਾਹ ਲਿਆ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਹਾਨ, ਅਦੁੱਤੀ ਅਤੇ ਲਾਸਾਨੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਹੰਢਾਏ ਰਹੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਜਿਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਪੁੱਜੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਲਾਟ ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਰੁਸ਼ਨਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚਲਦਿਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਵਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ-3

ਸੁੱਚੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਕਨਸੇਆਂ...

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਟੂਰ 'ਤੇ ਜੈਨੀ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਨਾਲੇ ਆਉਟਿੰਗ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਨਾਲੇ ਕਾਰਲ ਇਕੱਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲਿਖ ਲਵੇਗਾ। ਵਾਪਸ ਆਈਆਂ ਤਾਂ 'ਦਾਸ ਕੈਪੀਟਲ' ਦੇ ਸੱਤ ਸੌ ਪੰਨੇ ਲਿਖ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜੈਨੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਬੰਬ ਬਣ ਕੇ ਡਿਗੇਗੀ।

ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਕਾਰਲ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਵਸੀਅਤ ਦੀ ਕੁਝ ਰਕਮ ਮਿਲੀ, ਹਾਲੇਡ ਚਾਚੇ ਫਿਲਿਪ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜੈਨੀ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਬਿਮਾਰ ਹਾਂ, ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਪਰਤਾਂਗਾ। ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਸੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੈਨੀ ਸਿਰੇ ਦੀ ਤੰਗੀ ਤੁਰਸ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ। ਏਂਗਲਜ਼ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਦਦ, ਮਿਲ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚੋਂ ਕਮਾਏ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਰਲ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਬੁਰੂਦ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕੇ।

ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਵਰਕਿੰਗ ਮੈਨ 'ਜ਼

ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ
ਫੋਨ: 91-94642-51454

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁਲਾਈ ਜਾਵੇ। ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਆਉਣਗੇ। ਫਰਾਂਸ, ਆਇਰਲੈਂਡ, ਪੋਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੀਡਰ ਆਏ। ਕਾਰਲ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਾਰਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਿਆਗਣੀ ਉਹਨੇ ਠੀਕ ਨਾ ਸਮਝੀ। ਅਬਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਅਤੇ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਤ ਲਿਖਿਆ। ਲਿੰਕਨ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਪਣੇ ਰਾਜਦੂਤ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰਲ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਲਿੰਕਨ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਲਿਖਿਆ-ਸੰਸਾਰ ਸੋਗ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਔਖਾ ਕੰਮ ਛੇੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਦਿਆਲੂ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦਲੇਰ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ। ਆਪਣੀ ਮਿਨੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਉਹ ਹਨੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਲਿੰਕਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਨੇਕੀ ਛੱਡਣ ਬਗੈਰ ਮਹਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਪਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਲੱਗਾ, ਸਟਾਈਲ ਸੋਧਣ ਲੱਗਾ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਨਵ-ਜਾਏ ਵਛੜੂ ਨੂੰ ਚੰਟਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ, ਵਧੀਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ। ਜਰਮਨ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਰਸੈਨਿਕ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਹਲਕੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਲੈਂਦਾ। ਅਫੀਮ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ। ਏਂਗਲਜ਼ ਆ ਗਿਆ, ਕਿਹਾ-ਕਿਤਾਬ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਪੈਣ ਦੇਗ। ਸਾਗਰ ਕੰਢੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਨਾ। ਤੇਰੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗੜ ਗਈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵੱਡੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ।

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਰਮਨ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਜਾਣ; ਜਰਮਨ ਮਤਲਬ ਕਾਰਲ।

ਲਫਾਰਗ ਨਾਮ ਦਾ ਤਿੱਖੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਜੁਆਨ ਕਾਰਲ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਧੀ ਲਾਰਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਲੱਗਾ। ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਨੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਦੇਖ ਜੁਆਨ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮੈਡੀਕਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਨਾ ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਜੋ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਝੱਲੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ

ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ (5 ਮਈ 1818-14 ਮਾਰਚ 1883) ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਦੁੱਤੀ ਰਚਨਾਵਾਂ 'ਦਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ' ਅਤੇ 'ਦਾਸ ਕੈਪੀਟਲ' ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਤਰਬੱਲੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ-ਗੁੜ ਕੇ ਰੂਸੀ ਲੀਡਰ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਂਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਲਈ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਜਗਾਈ। ਨਾਸਤਿਕ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰਕਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਭਰ ਔਕੜਾਂ ਝਾਗਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਲਈ ਦੇ ਗਿਆ, ਉਹ ਲਾ-ਜਵਾਬ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੈਂਕੜੇ-ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 2011 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਲੇਖਕਾ ਮੇਰੀ ਜਬਰੀਲ ਨੇ ਮਾਰਕਸ ਤੇ ਉਹਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ, 'ਲਵ ਐਂਡ ਕੈਪੀਟਲ'। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਨੇ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਸਤਿਕ ਚਿੰਤਕ ਵਲੋਂ ਨਾਸਤਿਕ ਚਿੰਤਕ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੇਖ ਦੀ ਇਸ ਤੀਜੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪੈਰਿਸ ਕਮਿਊਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਬਚਣ। ਪਾਰਟੀ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੇ ਕਿਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜਨਮ ਮਿਲੇ, ਇਹੀ ਕੰਮ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਵਾਵਾਂ। ਤੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਕਿ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੀ ਧੀ ਵਾਸਤੇ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨੇ।

ਕਾਰਲ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਲਫਾਰਗ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਵਾਸਤੇ ਬੇਬੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਬੇਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਦਿਓ। ਕਾਰਲ ਨੇ ਲਾਰਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਤੁਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਚਿਨ ਤੇ ਲਫਾਰਗ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਆਖਰ 26 ਸਤੰਬਰ 1866 ਨੂੰ ਲਾਰਾ ਦੀ ਲਫਾਰਗ ਨਾਲ ਮੰਗਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

'ਕੈਪੀਟਲ' ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ ਮੀਸਨਰ ਕੋਲ ਛਪਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਏਂਗਲਜ਼ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮੀਸਨਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਜਿਲਦ ਨਹੀਂ ਛਾਪਾਂਗਾ। ਦੂਜੀ ਜਿਲਦ ਭੇਜੋ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਛਪਣਗੀਆਂ। 49ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਉਹਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪਰੂਫ ਮਿਲੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਆ ਰਹੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਕਾਰਲ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੰਵਰਨ ਲੱਗੀ। ਜਰਮਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਿਸਮਾਰਕ ਨੇ ਕਾਰਲ ਕੋਲ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਜਰਮਨ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਕਾਰਲ ਹੱਸ ਪਿਆ।

ਲਾਰਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਰਹੀ ਕਿ ਵੱਡੀ ਚਿਨ ਅਜੇ ਕੁਆਰੀ ਹੈ। ਲਫਾਰਗ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਗਿਫਟ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਫਰਾਂਕ ਦਿਆਂਗਾ। ਉਹਦੀਆਂ ਵਾਈਨ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਸਨ।

'ਕੈਪੀਟਲ' ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕਾਪੀ ਛਪ ਗਈ। ਕਿਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ, ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ; ਚਿਨ ਅਤੇ ਲਫਾਰਗ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਫਰੈਂਚ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਆਪਣੇ ਜਰਮਨ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਰੀਵਿਊ ਲਿਖੋ। ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਫਰਜ਼ੀ ਨਾਵਾਂ ਹੇਠ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਸੱਤ ਰੀਵਿਊ ਲਿਖ ਕੇ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ। ਉਹਨੇ ਬਾਕੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈ-ਕਈ ਰੀਵਿਊ ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤੇ ਲਿਖਿਆ, ਯਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਕਬਨ ਵਾਂਗ ਸਾਨੂੰ ਘੁੰਗੀਆਂ ਜਿੰਨੇ ਮਾਸੂਮ ਅਤੇ ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ। ਕਿਸੇ ਪਾਠਕ ਨੇ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਹਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ 'ਕੈਪੀਟਲ'। ਇਕ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸਿਲਾਈ ਕਤਾਈ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ, ਕਾਰਲ ਦਰਜੀ ਹੋਣੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਕੈਪੀਟਲ ਸੰਗਰਾਮ ਛੇੜਨ ਦਾ ਵਧੀਆ ਹਥਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ; ਕਾਰਲ ਇਥੇ ਲੜਾਕੂ ਨਹੀਂ, ਫਿਲਾਸਫਰ ਹੈ, ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਉਹਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਈ, ਮਿਲ ਦੇ ਬਾਕੀ ਪੁਰਜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਵੀ ਪੁਰਜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਘਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦਿਨ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਹਾੜੀ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇੰਨੀ ਕੁ ਦਿਹਾੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਪੁਰਜੇ ਜੰਮ ਦਏ।

ਕਾਰਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਕੈਪੀਟਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਇੰਨੀ ਆਮਦਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿੰਨੀ ਰਕਮ ਦੀ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਗਾਰ ਪੀ ਗਿਆ।

ਲਿੰਕਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਸੈਨਿਕ ਲੜੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫੋਨੀ ਰੱਖਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਲੱਖ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਗਏ। ਸਤੰਬਰ 1867 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਵਾਰਾਗਰਦੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਮਾਨਚੈਸਟਰਸ ਵਿਖੇ ਦੋ ਅਮਰੀਕਨ ਆਰਮੀ ਅਫਸਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਏ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਫੋਨੀ ਦਾ ਚੀਫ, ਕਰਨਲ ਕੋਲੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ ਕੈਪਟਨ ਡੇਜ਼ੀ ਹਨ। ਮੂੰਹੋਂ-ਮੂੰਹੀ ਘਰ-ਘਰ ਖਬਰ ਪੁੱਜ ਗਈ ਕਿ ਫੋਨੀ ਦੇ ਅਫਸਰ ਫੜੇ ਗਏ। ਆਇਰਿਸ਼ ਸਿਪਾਹੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਘੋੜਾ-ਬੱਧੀ ਘੇਰ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਬੰਦੀ ਸਨ। ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ, ਘੋੜਾ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਹੋਰ ਟਾਇਰਿੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਲਸੀਆ ਤੇ ਇਕ ਸਿਵਲੀਅਨ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਅਜੇ ਹੋਰ ਫੋਰਸ ਆਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬੰਦੀ ਭੱਜ ਗਏ, ਆਖਰ ਅਮਰੀਕਾ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਭਾਰੀ ਫੋਰਸ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਆਇਰਿਸ਼ ਲੋਕ ਖਿਸਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਘਟਨਾ ਏਂਗਲਜ਼ ਦੇ ਘਰ ਨਜ਼ਦੀਕ ਵਾਪਰੀ, ਪਤਨੀ ਲਿਜ਼ੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗੋੜੇ

ਲਕੋਏ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਫੋਨੀ ਹਿੰਸਾ ਲਈ ਕਸੂਰਵਾਰ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। 21 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਹਮਦਰਦਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਖਿਮਾ ਕਰ ਦਿਓ। ਖਿਮਾ ਨਹੀਂ ਫਾਂਸੀ ਮਿਲੀ। ਫਾਂਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਵਰਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਆਇਰਿਸ਼ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਭੀੜ ਕਿ ਥਾਂ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਾਸਤੇ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਪੀਅਰੀ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਕਤਲ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਿਕਤੋਰ ਨੋਇਰ (ਇਨਸੈਟ) ਦੀ ਕਬਰ।

ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਲਕਾ, ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ, ਤਿੰਨ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਦੇਖਿਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਪੰਝੁੜਿਆਂ ਵਿਚ ਲੇਟੇ ਬੱਚੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਹੱਠਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਨਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਦਨ ਅਤੇ ਸਿੰਘਨਾਦ-ਦੇਵੇਂ ਹੋਣਗੇ।

ਕਾਰਲ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਿਹਾ, ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਵਧ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਦਿਓ।

ਨਿੱਕੀ ਤੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਛੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਛੇ ਦੀਆਂ ਛੇ ਉਸ ਨੇ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਲਾਰਾ ਪੈਰਿਸ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਬਗੈਰ ਚਿਨ ਵੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਕੇਵਲ ਨੌਕਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰਾਣੀ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਮਾਂ ਗੱਲ-ਗੱਲ 'ਤੇ ਖਿੜਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

ਰੂਸ ਵਿਚੋਂ ਖਤ ਆਇਆ, ਰੂਸੀ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ 'ਕੈਪੀਟਲ' ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਰਲ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਹਾ, ਰੂਸੀ ਜੁਆਨ ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾਏ। ਉਹ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰ ਹਰਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

1869 ਵਿਚ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਤੇ ਕਾਰਲ ਦਾ ਉਮਰ ਭਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਚਾਰਲਸ ਪਰੋਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਆਦਮੀ ਬੋਣੋ, ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ, ਤਰੀਕੇ ਗਲਤ-ਮਲਤ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ, ਤਾਂ ਵੀ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵਿਚ ਕਾਰਲ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਚੁਭਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਵਿਕਟਰ ਹਿਊਗੋ, ਲੂਈ ਬਲਾਕ, ਜੇ.ਐਸ. ਮਿੱਲ, ਗੈਰੀਬਾਲਡੀ ਨੇ ਰਲਮਿਲ ਕੇ 1867 ਵਿਚ ਲੀਗ ਆਫ ਪੀਸ ਐਂਡ ਫਰੀਡਮ ਬਣਾਈ। ਇਜ਼ਤਦਾਰ ਧਨੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਨਾ ਸਕੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਾ ਦੇ ਸਕੀ।

ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸਾਰਥਕ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਉਹ ਰੂਸੀ ਬਾਕੂਨਿਨ ਸੀ, ਉਸ ਕੋਲ ਵੀ ਕੇਵਲ ਜਜ਼ਬਾ ਸੀ, ਚੰਗੇ ਬੋਲ ਸਨ ਪਰ ਬੇਮਾਇਨੇ। ਛੇਤੀ ਉਹ ਖੁਦ ਲੀਗ ਤੋਂ ਉਕਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਆਖਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਚੌਧਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਪਰ ਉਹ ਮਾਰਕਸ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦਾ ਚੀਫ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਲਾਰਾ ਤੇ ਲਫਾਰਗ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਸਨ। ਲਫਾਰਗ ਨੇ ਕਲੀਨਿਕ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਪੰਜ ਪੇਪਰ ਹੋਰ ਪਾਸ ਕਰੋ। ਪੇਪਰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ, ਦਾਖਲਾ ਤਦ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕੈਂਪਸ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਫਿਰ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੁਫੀਆ ਵਿਭਾਗ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਲਫਾਰਗ ਨੇ ਕਾਰਲ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ ਵਜੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਛਾਪ ਦਿਆਂ? ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਲੇਖ ਵੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਕਾਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੰਨ ਗਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਪੇਪਰ ਪਾਸ ਕਰ ਲੈ, ਤੈਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਜੇ ਤੂੰ ਅਖਬਾਰ ਕੱਢ ਲਿਆ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਤੇਰਾ ਪਾਪਾ ਤੇਰੀ ਬਰਬਾਦੀ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਏਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਚਿਨ ਅਤੇ ਤੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਬੰਦੀਆਂ ਉਤੇ ਹੁੰਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਚਿਨ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਈ ਭੇਜਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਚਿਨ ਭਰ ਨੌਕਰਾਣੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੇਖ ਲਿਖਦੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਓਡੋਨੋਵ ਰੌਸ ਦਾ ਖਤ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਪੈਨਸਿਲ ਨਾਲ ਟਾਇਲਟ ਪੇਪਰ ਉਪਰ ਲਿਖ ਕੇ ਘੱਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਗੋਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੂਹਣੀਆਂ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਖਾਣਾ ਖਾਏ। ਗਲ ਵਿਚ ਰੌਸ ਪਾ ਕੇ ਗੱਡੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ। ਭੁੱਖਾ ਪਿਆਸਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰਦੇ ਦੇਖਦਾ। ਲਿਖਿਆ- "ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਿਣੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਬੱਸ।" ਦਸਤਖਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ- ਬਾਮੁਸ਼ੱਕਤ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀ। ... ਚਿਨ ਦੇ ਇਸ ਲੇਖ ਨੇ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਲਿਖਤ ਸ਼ੈਕਸਪੀਰੀਅਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਬਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾ ਆਪਣੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰੇ। ਪੱਛਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਉਠੇ ਰੋਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਗਲੈਡਸਟੋਨ ਨੂੰ ਇਨਕੁਆਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇਣੇ ਪਏ। ਕਾਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ- ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।

ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਲਾਰਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਲਫਾਰਗ ਨੇ ਕਿਸੇ ਖਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਦੀ। ਲਾਰਾ ਨੇ ਅਜੀਬ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ, ਇਥੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਔਰਤ, ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਮਰਦ ਆਪਣੀ ਔਰਤ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਕੀ! ਹੋਰ ਬੇਬੇ ਮਰਦ ਹਨ ਜੋ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਔਰਤਾਂ ਫਖਰ ਨਾਲ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਹਨ ਕਈ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਚਿਨ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ, ਲਾਰਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਲਾਰਾ ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦਾ। ਲਾਰਾ ਨੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਬੇਟਾ ਨਾਨੇ ਵਰਗਾ ਸੀ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਵੱਡੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ।

ਛੋਟੀ ਧੀ ਤੁਸੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਚੱਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਏਂਗਲਜ਼ ਕੋਲ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਰਲ ਪੈਰਿਸ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਉਹ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਰਹੀ। ਏਂਗਲਜ਼ ਦੀ ਪਤਨੀ ਲਿਜ਼ੀ ਬਰਨਜ਼ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿਖਾਈ। ਲਿਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿਖਾਈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਦਿਖਾਏ ਜਿਥੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਸਨ। ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਜਰਮਨ ਵਿਚ ਗੋਟੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਡੈਨਿਸ਼ ਬੋਲੀ ਸਿਖਾਈ। ਏਂਗਲਜ਼ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਵਿਹਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵੇਚਣ ਬਦਲੇ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਮਿਲੇ ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਵੀਹ ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

ਏਂਗਲਜ਼ ਫਿਰ ਲਿਜ਼ੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀ ਨੂੰ ਆਇਰਿਸ਼ ਦਿਖਾਉਣ ਲੈ ਗਿਆ। ਤੁਸੀ ਨੇ ਉਜੜੇ ਪਿੰਡ ਦੇਖੇ, ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਛਾਂ ਨਿਕਲਦਾ ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਦਾ, ਕੋਈ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਬਰਫਾਨੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਬੱਚੇ ਦੇਖੇ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋੜਸਵਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿਪਾਹੀ ਗਸਤ ਕਰਦੇ ਦੇਖੇ। ਧਨਾਢ ਲੋਕ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਦੇਖੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਰੀਬ ਆਇਰਿਸ਼ ਲੋਕ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੀਕ ਸਨ। ਤੁਸੀ ਪੂਰੀ ਆਇਰਿਸ਼ ਬਣੀ ਵਾਪਸ ਪਰਤੀ। ਆਇਰਿਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਵਸੀ, ਗਰੀਬੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਤਾਕਤ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਰੰਗ ਦੇਖੇ। ਸਕੂਲੀਆਂ ਕੁੜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁੱਜੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਸਾਲ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ। ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਸੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

24 ਅਕਤੂਬਰ 1869 ਨੂੰ ਲੰਡਨ ਦੇ ਹਾਈਡ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਆਇਰਿਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕਾਰਲ, ਜੈਨੀ ਅਤੇ ਚਿਨ ਦੇਖਣ ਲਈ ਗਏ। ਝੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਬੈਨਰਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਸੀ। ਮੈਦਾਨ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਟਾਹਣ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਾਟੋ ਸਨ-ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਵਿਰੁਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਰੱਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਗੂਣਾ ਇਕੱਠ ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਗਿਣਤੀ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਲਿਖੀ। ਕਾਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਗਈ।

10 ਜਨਵਰੀ 1870 ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਪੀਅਰੀ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਿਕਟਰ ਨੋਇਰ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਫੁੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਨੋਇਰ, ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਕਾਮਰੇਡ ਸੀ। ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਬੇਸ਼ਕ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਪਰ ਨੋਇਰ ਦੇ ਜਨਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਦੋ ਲੱਖ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਬਗ਼ਾਵਤ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਤਾਇਨਾਤ ਹੋਏ। ਵਿਆਪਕ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਲੋਕ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਘਰ ਪਰਤ ਗਏ।

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਬੰਦੀਆਂ ਉਤੇ ਹੁੰਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਚਿਨ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਈ ਭੇਜਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਚਿਨ ਭਰ ਨੌਕਰਾਣੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੋਘ ਲਿਖਦੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਓਡੋਨੋਵ ਰੌਸ ਦਾ ਖਤ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਪੈਨਸਿਲ ਨਾਲ ਟਾਇਲਟ ਪੇਪਰ ਉਪਰ ਲਿਖ ਕੇ ਘੱਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਗੋਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੂਹਣੀਆਂ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਖਾਣਾ ਖਾਏ। ਗਲ ਵਿਚ ਰੌਸਾ ਪਾ ਕੇ ਗੱਡੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਭੁੱਖਾ ਪਿਆਸਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰਦੇ ਦੇਖਦਾ। ਲਿਖਿਆ, "ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਿਣੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਬੱਸ।" ਦਸਤਖਤਾਂ ਹੇਠ

ਲਿਖਿਆ-ਬਾਮੁਸ਼ੱਕਤ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀ। ਚਿਨ ਦੇ ਇਸ ਲੇਖ ਨੇ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਲਿਖਤ ਸ਼ੇਕਸਪੀਰੀਅਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਬਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾ ਆਪਣੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰੇ। ਪੱਛਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ। ਹੋਮ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਿਆ-ਰੌਸ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਪਿਛੇ ਬੰਦ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਝੂਠ ਹਨ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹੇ ਰੋਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਗਲੇਡਸਟੋਨ ਨੂੰ ਇਨਕੁਆਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇਣੇ ਪਏ। ਕਾਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।

ਚੋਣਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਆਇਰਿਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੇਤਾ ਓਡੋਨੋਵ ਰੌਸ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਜਿਤਾ ਲਿਆ। ਕਾਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਕਾਮੇ ਜਿੱਤਣਗੇ, ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਵੋਟ ਨਾਲ।

19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਆਇਰਿਸ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਧੀ ਤੁਸੀ 'ਆਇਰਿਸ਼' ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਆਇਰਿਸ਼ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਾਸਾ ਹੈ। ਆਇਰਿਸ਼ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਗਈ, ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਾਮੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਇੰਧਰ ਚਿਨ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਉਧਰ ਲਾਰਾ ਦੀ ਧੀ ਦੀ ਮੌਤ। ਲਫਾਰਗ ਬੇਕਾਰ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਬੇਫਿਕਰ। ਲਾਰਾ ਵਾਸਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਹਨੇਰਾ।

ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ-ਭਾਈਓ, ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਈ ਹੱਦਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ। ਜੰਗੀ ਬਿਗਲ ਅਤੇ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਗਰਜ ਸਾਡੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਸਾਡੀ ਜਿੱਤ ਨਾ ਹਾਰ। ਅਸੀਂ ਗਲੋਬ ਉਪਰ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਗਰੀਬ ਕਾਮੇ ਹਾਂ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹੋ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈਆਂ। ਕਾਰਲ ਦਾ ਬਿਆਨ ਛਪਿਆ-ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰ, ਜੰਗਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਲੰਮੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਜੇ.ਐਸ. ਮਿੱਲ ਦੀ ਦਾਦ ਮਿਲੀ, ਮਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਫਰੈਂਚ, ਜਰਮਨ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੀਆਂ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਕਾਪੀਆਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਵੰਡੀਆਂ।

2 ਸਤੰਬਰ 1870 ਨੂੰ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਫਰਾਂਸ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਸਮੇਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਕ ਲੱਖ ਫੌਜੀ ਬੰਦੀ ਬਣਾਏ ਗਏ, ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਲੋਕਤੰਤਰ ਬਹਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ, ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਰਾ ਤੇ ਲਫਾਰਗ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚਲੇ ਗਏ।

ਪੈਰਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਗੋਟ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਜਰਮਨ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਲੂਈ ਨੂੰ ਗੋਦੀਓਂ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਰਹੇਗੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ। ਬਾਲਣ ਮੁੱਕਣ ਲੱਗਾ। ਪਹਿਲੇ ਘੋੜੇ ਖਥੇ ਗਏ, ਫਿਰ ਗਧਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਏ।

ਲਫਾਰਗ ਦਾ ਪਾਪਾ ਡਾਢਾ ਨਰਾਜ਼ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪੰਗਾ ਕਿਉਂ ਲਿਆ। ਬਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਛੜਾਂ ਸੁੱਟਦਾ। ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਂ ਨੇ ਮੌਤ ਲਈ ਲਾਰਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਚਿਨ ਨੂੰ ਖਤ ਵਿਚ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਇੰਨੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਂ-ਪੁੱਤ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਵੰਡਣ ਲਈ ਝਗੜਾ ਛਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਆਖਰ ਮਾਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ

ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਭਾਂਡੇ, ਸਾਰਾ ਫਰਨੀਚਰ, ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਲੈ ਗਈ। ਘਰ ਭਾਂ-ਭਾਂ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ।

ਉਪਰ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਭੁੱਖਮਰੀ ਫੈਲ ਗਈ, ਹੋਕੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ-ਬਿੱਲੀ ਅੱਠ ਫਰਾਂਕ ਦੀ, ਚੂਹਾ ਦੋ ਫਰਾਂਕ ਦਾ, ਲੰਮੀ ਪੂਛ ਵਾਲਾ ਚੂਹਾ ਢਾਈ ਫਰਾਂਕ ਦਾ। ਇਹ ਵੀ ਫਟਾਫਟ ਵਿਕ ਜਾਂਦੇ। ਆਖਰ ਪੈਰਿਸ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉਚਾ ਲਹਿਰਾਉਣਾ ਦੇਖਿਆ।

ਏਂਗਲਜ਼ ਮਾਨਚੈਸਟਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੰਡਨ ਕਾਰਲ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਕਾਰਲ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਿਆਂ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਮਿਲੀ ਕਿ ਚਿਨ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਮਾਫੀ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬਸ਼ਰਤਿ ਉਹ ਵਾਪਸ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਾ ਆਉਣ। ਓਡੋਨੋਵ ਰੌਸ

ਰਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਭਿਆਨਕ ਕਤਲੇਆਮ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਖਤਰਨਾਕ ਜਰਮਨ ਦਾ ਹੱਥ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਬਿਸਮਾਰਕ ਦਾ ਦੋਸਤ ਹੈ। ਲੰਡਨ ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਪਾਲਮਾਲ ਗਜ਼ਟ' ਨੇ ਮਈ 1871 ਨੂੰ ਛਾਪਿਆ-ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ 25 ਲੱਖ ਕਾਮੇ ਭਰਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਹੇਡਕੁਆਰਟਰ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਚੀਫ, ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੂਨ ਨੂੰ 'ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਰਲਡ' ਨੇ ਛਾਪਿਆ-ਕਮਿਊਨ ਦਾ ਅਸਲ ਲੀਡਰ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਰਿਸ ਵਰਗੀ ਤਬਾਹੀ ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਚਾਉਣਗੇ। ਪੰਜ ਜੂਨ, 'ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ'-ਇਕ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਬਾਗੀ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੰਡਨ ਦੀਆਂ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਉਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਬਾਹੀ ਅੱਗੇ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਤੁੱਛ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਧਨ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਉਤਬੰਦੀ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੇਈ ਜੂਨ ਲੰਡਨ ਤੋਂ 'ਈਵਨਿੰਗ ਸਟੈਂਡਰਡ'-ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਤਬਾਹਕੁਨ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸੀ। ਪੈਰਿਸ ਵਰਗਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚਿਨ ਅਤੇ ਤੁਸੀ, ਲਾਰਾ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਈਆਂ। ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਲਾਰਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਲਫਾਰਗ ਕੋਲ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਆਇਆ ਤੇ ਦੱਸਿਆ-ਤੁਹਾਡੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਾਰੰਟ ਉਤੇ ਦਸਤਖਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹਮਦਰਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ ਆਇਆਂ। ਇਕ ਘੰਟੇ ਅੰਦਰ ਭੱਜ ਜਾਓ। ਉਹ ਖੱਚਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘਰ ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਫੜੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦਾ ਕਾਰਿਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ। ਉਹ ਸਮਝ ਗਈਆਂ ਕਿ ਹੋਰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਲਫਾਰਗ ਦੇ ਪਿਛੇ-ਪਿਛੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਂ ਵੀ ਸਪੋਨ ਵਾਸਤੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ੁਕਰ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਸਲਾਮਤ ਸੀ ਪਰ ਬੇਟਾ ਬਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕਲੌਤੀ ਸੰਤਾਨ ਵੱਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲਾਰਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣਾਂ ਪੈਰਿਸ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕੋਈ ਬੰਧੀਵਾਨ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਕਸਟਮ ਆਫਿਸ ਨੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਘੇਰ ਲਈਆਂ। ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਥੇ ਬੈਠੋ ਮੈਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਗਿਆ, ਚਿਨ ਨੇ ਇਕ ਖਤ ਫਟਾਫਟ ਉਥੇ ਪਏ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਲਕੇ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਲਿਸ, ਕਸਟਡੀ ਵਾਲੀ ਵੈਨ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਖੁਫੀਆ

ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਤਫਤੀਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਇੰਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਹੋਈ। ਇਕ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਲਫਾਰਗ ਇੰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਤੁਸੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਾਰਲ ਦਾ ਜਵਾਈ ਹੈ ਬਸ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸੰਤਾਨ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਹੋ। ਵੈਨ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਬਾਣੇ ਦੀ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ? ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਸਦਕਾ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੂਰ ਸੇਂਟ ਗੋਇਨ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਅਹਿ ਲਓ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਫਰਾਂਕ, ਲਫਾਰਗ ਨੇ ਭੇਜੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜ਼ਬਤ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਰਿਹਾਈ ਹੋਈ। ਇਸ ਸਦਕਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਫਤ ਲੈਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਗੈਰ ਬਾਰਡਰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ।

ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੇ ਬੰਧੀਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਘਰ ਲੈ ਚੱਲ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹੈ। ਬੰਧੀਵਾਨ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਫੜਨਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਫ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਜੀਪ ਲੈ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਜਿਹੇ ਰੋਬਦਾਬ ਨਾਲ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਫਾਰਗ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ ਰਾਹੀਂ ਖਿਸਕ ਗਿਆ।

ਆਖਰ ਚਿਨ ਤੇ ਤੁਸੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਸਹੇੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੰਡਨ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ-ਬਾਗੀਆਂ, ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ, ਭਗੋਤਿਆਂ ਅਤੇ ਜਲਾਵਤਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਠਾਹਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਜਰਮਨਾਂ ਨੇ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਵੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਲਝੇ ਵਾਲ, ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਾਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਇਹ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਪੈਸਾ, ਨਾ ਰੋਟੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਹੁੰਦੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਸੋਚਣ ਤਾਂ ਲੱਗੀ ਸੀ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੰਡਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੰਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਲਾਉਣੀ, ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ, ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਸ਼ਾਮ ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੱਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ-ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਘਰ।

ਕਾਰਲ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਰਫਿਊਜੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਮਿਲੇ, ਛੱਤ ਮਿਲੇ, ਕੰਮ ਮਿਲੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਮਿਲੇ। ਫਰਾਂਸ

ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੀਤੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਾਮਰੇਡ ਹਨ, ਜਰਾਇਮ ਪੇਸ਼ਾ ਹਨ। ਚੋਰ, ਡਾਕੂ ਅਤੇ ਕਾਤਲ ਹਨ। ਜੇ ਫੜੇ ਨਾ, ਸ਼ਹਿਰ ਤਾਂ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਵੀ ਫੂਕੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਕਾਰਲ ਆਪਣੇ ਨੈਟਵਰਕ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਾਮਰੇਡ ਫਾਸਟ ਕੋਰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫਾਹੇ ਲੱਗ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕਾਰਲ ਦਾ ਬੂਰਾ ਖੜਕਦਾ, ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਥਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਏਂਗਲਜ਼ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡ ਆਉਂਦੇ। ਜੈਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਘਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਇਉਂ ਕਰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਜਗੀਰਦਾਰ ਅਮੀਰ ਪਿਉ ਦੀ ਧੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਰਾ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਆਉਂਦੇ। ਇੰਟਰਵਿਊ ਬਾਅਦ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਬੜਾ ਨਿੱਘਾ ਤੇ ਬੋਲੀ ਸਭਿਅਕ, ਮਿੱਠੀ; ਉਹ ਤਾਂ ਸੋਚ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਬੰਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਵਾਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕਿਉਂ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ? ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਖਿੜ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦਾ ਰਹੱਸ ਦੱਸੋ? ਕਾਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਰਹੱਸ ਹੈ ਈ ਨੀ, ਦਿਨ ਵਰਗਾ ਚਿੱਟਾ ਸੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਮੂਰਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਰਹੱਸ ਕਿਵੇਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਟੱਲੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਚਲਦੀਆਂ, ਕਦੀ ਖਬਰ ਛਪਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਲਜੀਅਮ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਦੀ ਛਪਦਾ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ। ਫਰੈਂਚ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਇਹ ਖਬਰ ਵੀ ਛਪੀ-ਕਾਰਲ ਦੇ ਦੋ ਭਰਾ ਚਿਨ ਅਤੇ ਤੁਸੀ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਮ ਛਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਉਹ ਅੱਯਾਸੀ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਦਦ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੇ।

ਆਪਣੇ ਇਕ ਖਤ ਵਿਚ ਕਾਰਲ ਲਿਖਦੇ, ਦਿਨ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਮੇਰਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜਾਸੂਸ, ਅਖਬਾਰ ਵਾਲੇ, ਰਿਫਿਊਜੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਕਈ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਇਸਾਈ ਮੁਸਾਈ ਮਿੱਥਾਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਫੈਲ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਅੱਜ ਵਰਗੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ ਐ। ਹੁਣ ਤਾਰ, ਟੈਲੀਫੋਨ, ਅਖਬਾਰ, ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਸੇ ਘੜ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਅੱਗੇ ਪਰੋਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਚੱਲਦਾ)

ਸਟੇਜ ਦੀ ਮਲਿਕਾ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ

(ਸਫਾ 21 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦਸ ਕੁ ਵਜੇ ਮਰੂਤੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਖਸ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪੀਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ਼ੌਂਕੀ ਮੇਲਾ ਵੇਖਿਆ, ਆਸ਼ਾ ਵਸ'ਗੀ ਚੇਤੇ 'ਚ। ਤੁਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?'

'ਯਾਰ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਐ?' ਉਸ ਅਧਖਤ ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਖੁਸ਼ਕ ਤੇ ਤਲਖ ਜਿਹਾ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਨਹੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਲੋਕ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।'

'ਗੱਲ ਦੱਸੋ?'

'ਯਾਰ ਮੈਂ ਆਇਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਐ। ਦੋ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਏ, ਦੋਵੇਂ ਖੂਬ ਮਾਲ-ਪੱਤਾ ਲੈ ਕੇ ਤਲਾਕ ਦੇ ਗਈਆਂ। ਆਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈ ਅਮੀਰ ਬਣਜ਼ੂ।'

'ਹਰਮੋਹਨ ਨੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦੇਣੇ ਆ।'

... ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੈਂਟਲਮੈਨ ਗੱਲ ਬਦਲ ਗਿਆ, 'ਚੱਲ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਰਿੰਗ ਸੈਰਾਮਨੀ 'ਤੇ ਆ ਜਾਏ, ਪੈਸੇ ਜਿੰਨੇ ਆਖੂ, ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ।... ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਟੱਕਰਿਆ ਉਹ ਬੁੱਢਾ।

ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਕਲਾ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਆਇ ਸੀ।

94 ਦੇ ਸ਼ੌਂਕੀ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਪਰਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ੌਂਕੀ ਮੇਲੇ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰ ਲਈ ਹੈ।

ਸੰਨ 2000 ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ੀ ਪੁਸਤਕ ਸੁਰਜੀਤ ਟੱਟ ਰਾਹੀਂ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸੁਮਾਰ ਸੀ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਕਾਵਿ-ਵਿਅੰਗ

ਮਹਿੰਗਾਈ

ਪਾਈਆ ਨਿੰਬੂ ਮਿਲਣ ਪੰਜਤਾਲੀਆਂ ਦੇ, ਗਰਮੀ ਜਦੋਂ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਰੰਗ ਆਪਣਾ। ਲੀਟਰ ਦੁੱਧ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਟੱਪ ਚੱਲਿਆ, ਸਾਰੂ ਚਾਹ ਦਾ ਗਰੀਬ ਕਿਵੇਂ ਡੰਗ ਆਪਣਾ। ਸਤਰਾਂ ਸੌ 'ਚ ਵੀ ਬਣੇ ਨਾ ਸੂਟ ਸਾਦਾ, ਕਿਵੇਂ ਕੱਜੂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨੰਗ ਆਪਣਾ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਨਾਗ ਫੁੱਕਾਰਦਾ ਫਿਰੇ 'ਚੋਹਲਾ', ਲੱਭ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਢੰਗ ਆਪਣਾ।

-ਰਮੇਸ਼ ਬੱਗਾ ਚੋਹਲਾ

ਫੋਨ: 91-94631-32719

ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਣ ਦਾ ਸਾਥ

ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦਾ ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਇਆ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਇਕੱਲੀ-ਇਕਹਿਰੀ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਾਨਵੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੜ੍ਹਚ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨਾਲ ਗਹਿਰੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਕਲਮ ਵਿਚੋਂ ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾ, ਨਾਟਕ ਆਦਿ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿੱਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ (ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਣ ਦਾ ਸਾਥ) ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਉਮਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਦਲ ਰਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਬਹੁ ਪਾਉਣ ਵੱਲ ਉਡਾਣ ਭਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਰਦ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਬਾਬਤ ਨਾਇਕਾ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਖੱਰੂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੱਰੂ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਣ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਤੁਰਨ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧਾਰਨ ਕਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੀ ਤੀਬਰਤਾ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕੀਤਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

“ਕੰਜਰੀ ਭਾਵੇਂ ਬੁੱਢੀ ਹੋ ਜਾਵੇ; ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਦਾਣਾ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।”
 ਹਾਸੇ-ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਜੈਕੀ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਜੈਕੀ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਮੁਕ ਕੇ ਬੋਲੀ:

“ਉਜੜੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਬਹਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੰਗ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੌਲ ਕੀ ਜਾਣੇ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਭਾਅ? ਇਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕੋਈ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਹੀ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।”

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਸੀਸੇ ਸੌਂਹੇ ਇਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਯੁਨੀ ਵਾਂਗ, ਵੇਰ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜੈਕੀ ਦੇ ਬੋਲ ਉਭਰੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਤੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਜੈਕੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ

ਅਕਸ ਦੇ ਪਿਛਾ ਫਾੜੀ ਉੱਲ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਜੈਕੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਬਿੰਬ ਉਭਰਿਆ ਸੀ ਛਿਣ ਦੀ ਛਿਣ, ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਬੋਲ:

“ਜੇ ਜਿਸਮ ਦੀ

ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ

ਮਾਲਕੀ ਤੇਰੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਤਿਆਗ ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ।”

“ਮਾਲਕੀ ਤੇ ਤਿਆਗ ਤਾਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਸੰਕਲਪ ਹਨ ਮਾਨਵੀ ਸੰਚਾਰ ਦੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਗਲੀ ਸਬੂਤੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਇੱਛਕ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਕੇਵਲ ਤਲ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਦੁਆ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਿਨਾਂ ਤਨ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਧੂਰੀ ਹੈ, ਵੇਸਵਾਈ ਹੈ। ਤਨ ਤਾਂ ਮਾਧਿਅਮ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਪ੍ਰੀਤ ਬਣ ਜੇ ਵਹਿ ਤੁਰੇ-ਉਹ ਵੇਗ ਤਾਂ ਮਾਨਸਿਕ, ਆਤਮਿਕ ਤੇ ਦਿਲੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

“ਰਿਸ਼ਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੀਮੀ।”

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੈਕੀ ਸ਼ੀਮੀ ਹੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਸੀਸੇ ਸਨਮੁੱਖ ਬੈਠਾ ਸੁਪਨ-ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ ਹੀ ਬੋਲ ਪਿਆ:

“ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵੀ ਤਿਤਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਚੇ ਧਾਗਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਭਰਵਾਸਾ? ਅੱਖ ਦੇ ਵਲ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵਲ ਦੇ ਭਰਮ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁੱਟ, ਝੜ, ਬਿਖਰ ਜਾਣ ਖਲਾਅ ਵਿਚ। ਖਲਾਅ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਉਸਰ ਆਵੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ, ਆਪਣੀ ਹੀ ਇਕੱਕੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਯੁਨੀ ਹੇਠ ਜ਼ਿਬਾਹ ਹੋਣ ਲਈ।”

ਪਲ ਦੀ ਪਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਚੁੱਪ ਤੇ ਖਲਾਅ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕੋਮਲ ਜਿਹੀ ਡੋਡੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਫੁੱਲ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਜੈਕੀ ਦੇ ਬੋਲ ਮਹਿਕ ਵਾਂਗ ਚੁਫੇਰੇ ਫੈਲਦੇ ਚਲੇ ਗਏ:

“ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਝਰੋਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦੇ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਸੰਵਰਦੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਦੇ, ਆਪਾ ਵਾਰਦੇ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਗੰਢ ਨਹੀਂ, ਗੰਢ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਲੜੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਗੰਢ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ। ਜਿੰਧਰ ਜਾਈਏ ਇਹ ਲੜੀਆਂ ਇਸ ਗੰਢ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਿਚ ਫੈਲਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਤੀ, ਆਕਾਸ਼, ਪਾਤਾਲ, ਪਰਬਤ, ਦਰਿਆ, ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੰਦ, ਤਾਰੇ, ਸੂਰਜ। ਪਿੰਡ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ...।”

ਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਜਿਵੇਂ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਜੈਕੀ ਨਾਲ ਸਮ-ਅਰਥ, ਇਕ-ਜਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ:

“ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਰਿਆ ਵੀ ਹਨ, ਦਿਸ਼ਾ ਵੀ ਤੇ ਹਾਅ ਵੀ। ਤੁਪਕਾ-ਤੁਪਕਾ ਕਰ ਕੇ, ਛਿਣ-ਛਿਣ ਵਿਚਰ ਕੇ, ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ, ਇਕ ਰੋ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰਨਾ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਫਨਾਹ ਹੋ ਜਾਣਾ...।”

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਜੈਕੀ ਇਥੇ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮਹਿਕ ਵਾਂਗ ਘੁਲ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ।

“ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ

ਅਹਿਸਾਸ।” ਉਹ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸਹਿਵਨ ਹੀ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਜੈਕੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ‘ਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਰੋ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਹੋਏ ਜੈਕੀ ਦੇ ਬੋਲ ਉਭਰੇ:

“ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ, ਤੂੰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਆਸ਼ਕ ਹੀ ਹੈਂ- ਅਫਲਾਤੂਨ ਵੀ ਤੇ ਅਫਲਾਤੂਨੀ ਵੀ। ਮਨ ਦੇ ਉਹਲੇ ‘ਚੋਂ ਕਦੇ ਤੂੰ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਜਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠੋਂ ਮਨ, ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਸਗਲਾ ਸਬੂਤਾ ਜਲ ਬਣ ਜਾਇ, ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਪਿਆਸ ਉਸ ‘ਚੋਂ ਬਲ ਤੇ ਬਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮ੍ਰਿਗਜਲੀਆਂ ਵੇਖਦੀ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਖੋਪਰੀ ‘ਚੋਂ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ‘ਚੋਂ ਖੋਪਰੀ ਵੇਖਣ ਦੀ ਆਦਤ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਈ ਹੈ? ਤੂੰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਾਲਾ ਵਨ ਨਾਈਟ ਸਟੈਂਡ ਆਸ਼ਕ ਵੀ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰੈਣ ਹੰਚਾਉਣੀ ਤੇ ਰੈਣ-ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਫੇਰ ਲੈਣੀ ਤੇਰੀ ਫਿਤਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮਥੋਂਟਾ ਲਾਹ ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਿਲਾ, ਇਸੇ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ।”

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਕੋਲ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਤੇ ਖੁਾਸ ਕਰ ਕੇ, ਸਪਤਾਹ-ਅੰਤ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜੈਕੀ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿਚ ਹੰਚਾਏ ਛਿਣ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਬੋਲ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸਬੂਤੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ। ਜੈਕੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਗੁੰਮ ਗੁਆਚ ਗਈ ਸੀ ਕਿ “ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਣਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿਚੋਂ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਫੇਰ ਆਵਾਂਗੀ। ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਟੁੱਟ ਤੂੰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਖਿੰਡ ਮੈਂ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਖਿੰਡਾਓ ਵਿਚ ਖਿੰਡਾਓ ਅਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਫਿਰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਜੀਣ-ਬੀਣ ਵਿਚ ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲੱਗੇਗੀ। ਤਦ ਤੱਕ ਲਈ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆਗਿਆ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਮੇਰੇ ਸ਼ੀਮੀ ਪਿਆਰੇ।”

ਇੰਝ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ-ਕਰਦੀ ਉਹ ਧੁੰਦੇ ਵਿਚ ਧੁੰਦੀ ਬਣੀ ਛਾਈ-ਮਾਈ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਛਾਂ ਵਿਚ ਛਾਇਆ ਵਾਂਗ ਗਵਾਚ ਗਈ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦਾ ਰੂਪ ਵੀ ਦੇ ਲੈਂਦਾ। ਆਪਣੇ ਸੌਹੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ਖੁਆਲਾਂ ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਇਸ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਹੇਠ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੇ ਦਿਲ ਜੈਕੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ, ਜੈਕੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਬੀਤੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਜੈਕੀ ਅੱਧਤ ਉਮਰ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਔਰਤ ਸੀ। ਭਰਵੀਆਂ ਤੇ ਮਰਮਰੀ ਛਾਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਦੀਆਂ ਸਭ ਗੋਲਾਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਜਿਵੇਂ, ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੇਸਰ ਘੋਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਬਰਫ ਉਤੇ ਸੰਧੂਰ ਧੂੜ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਭਾਰੀ ਕਮਰ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤੀ ਲੱਤਾਂ ਭਰ ਜਵਾਨ ਸਨ, ਉਮਰ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾ ਰਹੀਆਂ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬਲਾ ਦੀ ਕਸਿਸ਼ ਸੀ, ਚੁਲਬਲਾਪਨ ਤੇ ਹੰਸੂ-ਹੰਸੂ ਕਰਦੀ ਜਿਉਣ ਦੀ ਅਦਾ। ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਉਹ ਸਦਾ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਪੋਸ਼ਾਕਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ। ਵਾਲ ਉਸ ਦੇ ਕਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੁੰਦੇ, ਕਦੇ ਕਾਲੇ ਤੇ ਬਰਾਉਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਸੀ। ਚਿੱਟੀ ਟਾਪ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਹੀ ਸਕਰਟ। ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਬੁੰਦੇ ਸਨ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ, ਤੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਚਿੱਟੀ ਬਿੰਦੀ। ਵੀਣੀ ਉਤੇ ਵੀ ਚਿੱਟੇ ਗਜ਼ਰੇ। ਉਚੀ ਅੱਡੀ ਵਾਲੀ ਚਿੱਟੀ ਜੁੱਤੀ ਪਾਈ ਉਹ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਬੇਧਿਆਨ ਟੈਸਰ ਸਹਿਰ

ਦੇ ਐਕੁਐਟਿਕ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰਕਸੈਕ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸਵਿਮਿੰਗ ਕਾਸਟਿਉਮ, ਤੌਲੀਆ ਅਤੇ ਮੇਕਅੱਪ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਆਪਣੀ ਇਕੱਲੇ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਹਿਰ ਦੇ ਐਕੁਐਟਿਕ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮਿਊਜ਼ਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਚਲਦੇ ਇਸ ਐਕੁਐਟਿਕ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਸਵੇਰ ਦੇ ਛੇ ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਨੌਂ-ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਰੌਣਕਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਸਭ ਇਥੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ, ਤੈਰਾਕੀ ਸਿੱਖਣ ਜਾਂ ਤਰਨ ਅਤੇ ਭਾਫ਼ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ। ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਇਥੇ ਫੈਸਨ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੈਰਾਕਾਂ ਲਈ ਇਥੇ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਪੂਲ ਸੀ। ਇਸ ਪੂਲ ਜਾਂ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਰਲਪੂਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦੇ ਫੁਆਰੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪੂਲ ਦੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਨਰਵਸ ਸਿਸਟਮ ਰੋ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਦੋ ਕਮਰੇ ਹੋਰ ਸਨ- ਇਕ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨੌਰਡਿਕ ਡਰਾਲੀ ਸਾਊਨਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਵੀਡਿਸ਼ ਸਟੀਮ ਸਾਊਨਾ ਜਾਂ ਭਾਫ਼-ਅਸ਼ਨਾਨ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸਨ-

ਲੈਪ ਲਾ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਲੈਟ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਚਮੜੀ ਦੀ ਟੈਨਿੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਇਥੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬੁੱਢੇ ਵੀ। ਮੇਲਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਉਮਰ-ਸਮੂਹ ਤੈਰਾਕੀ ਦੇ ਸਬਕ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਵਿਚ-ਵਿਚ ਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਟੁੱਭੀਆਂ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਤਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ।

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ 35 ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਪਾਸ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸਤਾਉਂਦਾ, ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਭਰੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ ਕਸਰਤ, ਕਦੇ ਭਾਫ਼-ਅਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਗੋਤਾ-ਖੋਰੀ ਤੇ ਤੈਰਾਕੀ। ਦਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦਾ।

ਇਥੇ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਵਰਲਪੂਲ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਪੈਰ ਅਚਾਨਕ ਜੈਕੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਛੂਹ ਗਿਆ ਸੀ, ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿਚ। ਜੈਕੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ

ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਗੋਰੂਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਹਜ਼ਾ ਦੀ ਇਕ ਪਰਛਾਈ ਆਉਂਦੀ, ਤੇ ਇਕ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ। ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਐਕਸ-ਰੇ ਤੱਕਣੀ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਲੱਭ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਇਸ ਹਰਕਤ ਲਈ ਖਿਮਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। “ਖਿਮਾ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਕਿਧਰੇ ਗੁੰਮ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਸਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਤੇ ਜਿਸਮ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ।”

“ਇਟ’ਜ਼ ਆਲ ਰਾਈਟ।”
 ਕਹਿ ਕੇ ਜੈਕੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭੁਆ ਲਈਆਂ ਪਰ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਜਿਸਮ ਸਗਲੀ ਸਬੂਤੀ ਅੱਖ ਬਣਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਘੁਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਚਿੱਟੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲਾ ਹੇਠ, ਚਿੱਟੀ-ਦੁੱਧ ਤਰਨ-ਪੋਸ਼ਾਕ ਵਿਚੋਂ ਡੁੱਲ-ਡੁੱਲ ਪੈਂਦਾ ਇਹ ਜਵਾਨ ਤੇ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਿਸਮ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀਲੀ ਬੈਠਾ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਇਹ ਜਿਹਨੀ ਬਲਾਤਕਾਰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।” ਆਖਦੀ ਹੋਈ, ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੀ ਜੈਕੀ ਵਰਲਪੂਲ ‘ਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ-ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਈ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬੇਬਾਕ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਨੇ ਝਟਕਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ

ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸੰਭਲਦਾ ਤੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ, ਜੈਕੀ ਉਥੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਇਕੱਲ ਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮੰਤਵ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਖਲਾਅ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਗੁੰਮ, ਲਟਕ ਰਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ ਮਿਲ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਵਾਂਗ ਜੈਕੀ ਵੀ ਉਥੇ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਝਿਜਕ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੁਆ ਸਲਾਮ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਬੋਲਾਂ ਅਤੇ ਹੁੰਗਾਰਿਆਂ ਵਿਚ:

“ਬੜੀ ਇਕੱਲੀ ਹਾਂ ਮੈਂ! ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਮੇਰੇ, ਸਕੂਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਘਰ ਵੱਢ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਅੱਕ ਕੇ। ਕੀ ਕਰਾਂ?”

“ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀ?”
 “ਹੈ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੀ। ਲੰਮੇ ਰੂਟ ਦਾ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਹੈ ਉਹ। ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੇ ਉਥੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੇ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਓਵਰਟਾਈਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਅਜਨਬੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੋਵਾਂ। ਹਮਬਿਸਤਰੀ ਸਮੇਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ

ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕੋਈ ਅਜਨਬੀ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਦਰਾੜਾਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।”

“ਇਹ ਕੇਵਲ ਤੇਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਹੈ। ਆਖਰ ਉਹ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਤੇ ਤੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਉਂ?”

ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਅਤੇ ਪਤੀ ਕੇਵਲ ਮਰਦ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਮਲ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਘਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣਾ ਮਰਦਾਉਪਣਾ ਸੰਭੋਗ ਦੀ ਵਿਜੈ ‘ਚੋਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ‘ਚੋਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਂ ਵਾਲਾ ਮਰਦ ਅਜਿਹਾ ਫੋੜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੇ ਔਰਤ ਚਾਹੇ ਤਾਂ, ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਤੁੰਡ ਲਾ ਕੇ ਵਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿੱਸਣ ਤੋਂ ਭਰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਵਕਫ਼ਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਭਰਨਾ-ਫਿਸਣਾ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੋਮਲ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਕੋਮਲ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਮੁੜਨਾ ਮੇਰੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਲੋੜ ਲਈ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਹੈ। ਤੇ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਂਦਾ-ਚਲਾਉਂਦਾ ਇਹ ਖੁਦ ਵੀ ਟਰੱਕ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਭਰਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਖਾਲੀ ਹੋਇਆ, ਉਥੋਂ ਭਰਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਖਾਲੀ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦਾ ਇਹ ਬਲਾਤਕਾਰ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਆਖਾਂ ਵੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ।”

ਜੈਕੀ ਦਾ ਪਤੀ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਜੈਕੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਦਿਨ ਰਾਤ ਘਰ ਬਾਹਰ, ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਜੈਕੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਜੈਕੀ ਦੇ ਸੁਫ਼ਨੇ। ਜੈਕੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦਾ। ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ। ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਨਾ ਬੱਕਦਾ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਡਾਂਸ ਦੀ ਉਹ ਚਹੌਤੀ ਤੇ ਮਾਹਰ ਜੋੜੀ ਸੀ। ਸਿੰਨਮੇ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਜਾਂਦੇ। ਸੈਰ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਮਿਸਾਲੀ ਮੁਹੱਬਤ ਸੀ ਨਵੇਂ ਬਣ ਰਹੇ ਆਸ਼ਕਾਂ ਲਈ! ਵਿਆਹ ਉਪਰੰਤ ਜੈਕੀ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਗਰੇਸਰੀ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ। ਤੰਗੀ-ਤੁਰਸ਼ੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਆਪਣੇ ਖੰਭਾਂ ਉਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਉਡਦੀ। ਜੈਕੀ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ। ਉਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਤੇ ਸੀਸੇ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰੇ ਉਸ ਦੇ ਅਕਸ ਨਾਲ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਵੇਰ ਚੜ੍ਹਦੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਲਈ ਤੌਰਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਪੈਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੀ। ਉਡ ਕੇ ਮਿਲਦੀ। ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਚਿੰਮਤ ਜਾਂਦੀ। ਚੁੰਮ-ਚੁੰਮ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਥਕਾਵਟ ਉਤਾਰ ਦਿੰਦੀ।

ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਾਂਗ ਬੀਤ ਰਹੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੀ। ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ! ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਓਵਰਟਾਈਮ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਕੰਮ ਬਦਲੇ। ਜੈਕੀ ਨੇ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਬੱਚੇ ਬੇਬੀਸਿਟਰ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ। ਬੱਚੇ-ਟੁੱਟੇ ਉਹ ਮਿਲਦੇ ਪਰ ਖਾਨਾਪੂਰੀ ਜਿਹੀ ਵਾਂਗ। ਮਸ਼ੀਨੀ ਜਿਹੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜੈਕੀ ਦਾ ਪਤੀ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਨਵੇਂ ਟਰੱਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਚਾਲਕ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਟਰੱਕ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ, ਨਵੇਂ ਲਏ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ, ਘਰ ਵਿਚ ਭਰੇ ਐਂਜੋ-ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਦਿਲ ਪੁਚਾਵੇ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ! ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਹੀ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਸਨ ਤੇ ਕਮਾਉ ‘ਕੱਲਾ ਜੈਕੀ ਦਾ ਪਤੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜੈਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਘਰ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੀ ਸੀ।

ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੈਕੀ ‘ਕੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਟੱਰਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਵਧ ਰਿਹਾ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ)

ਸੀ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਜੈਕੀ ਉਸ ਤੋਂ, ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੋਂ, ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਹੀ ਗੰਢਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਇਕੱਲੇ ਸੀ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ। ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਾਣ ਵਿਚ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨੇ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗੇ ਸਮਝਦੇ!

ਜੈਕੀ ਇਸ ਪਦਾਰਥਕ ਬਹੁਲਤਾ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਅੱਕ ਜਿਹੀ ਗਈ, ਤੇ ਇਸ ਅਕੇਵੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਰੁਖ ਐਕੁਐਟਿਕ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੇ ਇੰਨਾ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕੀ ਕਿ ਉਹ ਆਖਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ਈ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਉਲਝਾਉ ਸੀ। ਜੈਕੀ ਨੇ ਜਿਸਮ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪਤੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਦੁਆਰਾ ਹੱਡੀ ਹੱਢਾਇਆ ਸੀ! ਐਸੇ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਭਰਮ-ਖੰਡਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ, ਉਸ ਦੀ ਇਕੱਲ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੁਹਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ, ਉਸ ਦੀ ਫੁਹ ਦਾ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ, ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸਾਰੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਤਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹੁੰਦੀ, ਕਦੇ ਮਨ ਦੇ ਭੰਬਲਭੁਸੇ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਕੱਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭਰਵੇਂ ਸਾਥ ਨਾਲ ਪੁਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ ਸੀ। ਕੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਕੱਲ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਕੱਲ ਦਾ ਸਾਥ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਇਕੱਲ, ਕੇਵਲ ਇਕੱਲ ਨੂੰ, ਇਕੱਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ? ਉਹ ਅਕਸਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ। ਵਰਲਪੂਲ ਵਿਚ ਕੋਲ-ਕੋਲ ਬੈਠਿਆਂ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਦੀਵਾਰ ਉਸਰ ਆਉਂਦੀ। ਫੁਹ ਰਹੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਉਤਰ ਆਉਂਦੇ। ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਇਕਾਲਪ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ।

ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੈਕੀ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਠੋਕੇ ਮਿਲੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਚੱਲਦੇ ਆਪਣੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਵਿਉਪਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਲਾਗੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬੈਲਿੰਗਹੈਮ

ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਜੈਕੀ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਜੈਕੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲੱਭ ਚੁੱਕੇ ਡੂੰਘੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬੜੀ ਸ਼ਿੰਦਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਜੈਕੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹੁੰਦਾ। ਫੋਨ ਵੱਲ ਲਗਾਤਾਰ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਕਿ ਜੈਕੀ ਇਕ ਦਿਨ ਫੋਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇਗੀ।

ਇਹ ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਹਿਮ ਹੀ ਸੀ? ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸੋਹੇ ਬੈਠੇ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਸਹਿਵਨ ਹੀ ਫੋਨ ਚੁੱਕਿਆ।

“ਮੈਂ ਜੈਕੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹਾਂ।”
“ਕਿੱਥੋਂ?”
“ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ।”
“ਇਥੇ ਕਦੋਂ ਆਉਣਾ ਹੈ?”
“ਝੱਲਿਆ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਗਈ ਹੀ ਕਦੋਂ ਸਾਂ?”
ਕਹਿ ਕੇ ਜੈਕੀ ਹੱਸੀ ਤੇ ਹੱਸਦੀ ਚਲੇ ਗਈ।
“ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?”
“ਠੀਕ ਹੈ।”
“ਉਸ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ?”

“ਧੜਾ-ਧੜਾ! ਮਾਇਆ ‘ਚ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਖੁੱਸ ਜਾਣ ਦਾ ਭੈ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਮਾਇਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਪੈਸਾ, ਪੈਸਾ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਤੇ ਪੈਸਾ ਹੀ ਜਣਦਾ ਹੈ।”

“ਇਸ ਪ੍ਰੰਜੀਵਾਦੀ ਨਿਜ਼ਮ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਗਤੀ ਨਹੀਂ।”

“ਹਾਂ, ਪੈਸਾ ਹੀ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਮੇਰਾ ਪਤੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਰ ਰਾਤ ਬਿਸਤਰ ਉਤੇ ਵੀ ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਵਿਉਪਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੋਝ ਦੇ ਭੈ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਮਰਦ ਵੀ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ। ਭਰਨਾ-ਫਿਸਣਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਅੰਦਰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਹਉਂ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਉਚੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਿਉ-ਤਿਉ ਉਸ ਅੰਦਰਲਾ ਮਰਦ ਸਦਾ ਨਿਪੁੰਸਕਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਿਘਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਪਤਾ ਅ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ? ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵੀ ਅਜੀਬ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਤੀ ਅੰਦਰਲਾ ਮਰਦ ਉਪ੍ਰਾ ਜਾਗਦਾ ਤੇ ਉਹ ਜਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰਣ ਸਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਥਾਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਨਵੀਂ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਫ਼ਲਤਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਚਸਕਾ ਨਸ਼ੇ ਵਾਂਗ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ

ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਦੌੜ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲੋਂ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਦੂਰੀ ‘ਤੇ ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਲ ਸਦਾ ਕਿੱਤਾਕਾਰੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅੰਦਰਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ, ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।”

“ਇਹ ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਹਾਣ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ?”

“ਗੱਲ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਣ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਤੇ ਤੇਰੀ ਪਤੀ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।”

“ਇਹ ਕੀ ਪਹੇਲੀਆਂ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਠੀਕ, ਠੀਕ ਬੋਲ।”

“ਤੇਰਾ ਤੇ ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ। ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਭਾਜ਼ਾ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਅਚੇਤ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਕੁਲ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਔਲਾਦ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪਨਪਦੀ ਰਹੀ। ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਝ ਗਈ। ਤੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਦੁਜੈਲਾ ਜਾਂ ਘਟੀਆ ਬਦਲ ਬਣਦਾ ਗਿਆ ਉਸ ਲਈ ਪਰ ਤੇਰੇ ਲਈ ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਤੇ ਔਰਤ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਬਹੁਮੁਖੀ ਗਤੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਰੁਕ ਗਈ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਾਂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਮਰ ਦੇ ਬੀੜਣ ਨਾਲ ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਅੰਦਰ ਵਧ-ਵਿਗਰ ਰਹੀ ਨਵੀਂ ਔਰਤ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੈਂ, ਪਰ ਇੰਝ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਤੂੰ ਭਰੇ-ਭਰੁੱਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਤੇਰੀ ਪੀੜ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਸਹਿਣ ਨਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਾਪਸ ਤੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਚਲੇ ਗਈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵੈਦ ਹੈ ਤੇ ਜੁਦਾਈ ਸਾਇਦ ਨਵੇਂ ਸੰਦਰਭਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ।”

ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਰੁਕੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਗੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ-ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇੰਨੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਖੋਜ ਅਚਨਚੇਤ ਉਸ ਉਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ‘ਚੋਂ ਅਚੰਭਾ ਬਣ ਕੇ ਬਰਸੇਗੀ। ਜੈਕੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮੁੜ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ:

“ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦੀ ਸਾਂ। ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਪਾਟਿਆ

ਹੋਇਆ ਸਮਝਦੀ ਸਾਂ। ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਧੁੱਪ ਅਕਸਰ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰਾਨ ਹੁੰਦੀ ਸਾਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ ਹੈ? ਤੂੰ ਸੂਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਫੁਪਾਈ ਨੂੰ ਵੇਚ ਠੋਢੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੈਂ। ਤੂੰ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਦੇ ਹਾਣ-ਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਸੈਂ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਨਗਨ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਸਾ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਘੁਰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦਾ ਸੈਂ। ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੈਂ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇਰੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ ਦਾ ਮੌਸਮ ਅਜੇ ਮੇਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਾਣ ਦਾ ਬਣਨ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।”

“ਬੱਸ ਕਰੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਭਾਜ਼ਨ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਾਣ ਵਿਚ ਕਰਨ ਹੁਣ ਕਦੋਂ ਆਉਣਾ ਹੈ?”

“ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਏਅਰ ਪੋਰਟ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਹਾਟ ਸਪਰਿੰਗਜ਼ ਰੀਜ਼ਰਟ ਪਹੁੰਚੀ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਰਨ-ਤਲਾਬ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਵਰਲਪੂਲ ਵੀ। ਸਾਊਨਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਕਸਰਤੀ ਸਾਮਾਨ ਵੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਹ ਹੀ ਮਾਹੌਲ ਜਿਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇ ਸਾਂ, ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੇ ਸਾਂ। ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ 152 ਮੀਲ ‘ਤੇ ਹੈ ਇਹ ਹੋਟਲ, ਇਹ ਰੀਜ਼ਰਟ। ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਬਣਿਆ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਭੋਗਿਆ ਤੇ ਜੀਵਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਜ਼ਾ ਆਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਕਮਰਾ ਨੰਬਰ ਤੇਰਾਂ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਆ ਜਾ, ਤੇਰਾ ਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਵਿਚ 13 ਨੰਬਰ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਨਹਿਸ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨੰਬਰ ਦਾ ਕਮਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਸੰਗ-ਸਾਥ ਤੇ ਸ਼ਗਨ ਨਾਲ ਇਸ ਨੰਬਰ ਦੇ ਨਹਿਸ਼ਪੁਣੇ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਧੋ ਦੇਵਾਂ।”

ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਉਸ ਕੋਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਜੈਕੀ ਹਲਕੇ ਪਿਆਜ਼ੀ ਰੰਗ ਦੇ ਨਾਈਟ ਗਾਊਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰ ਵਿਚ ਲੇਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਫਰਨੀਚਰ, ਪਰਦਿਆਂ ਤੇ ਪਲੰਘਾਂ ਦੀ ਚਾਦਰ ਆਦਿ ਸਭ ਦੀ ਕਲਰ ਸਕੀਮ ਹਲਕੇ ਪਿਆਜ਼ੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ਕੀ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਇੰਝ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੈਕੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਇੰਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੈਕੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਪਿਆਜ਼ੀ ਰੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਝੁਕਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੱਖਾਂ

ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਨਸ਼ੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਲਕੀ ਪਿਆਜ਼ੀ ਭਾ ਦੀ ਝਲਕ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ ਕੰਬੋ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰਕਤ ਹੋਈ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦਾ ਸਗਲਾ ਵਜੂਦ ਉਸ ਦੇ ਆਲਿੰਗਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਖਦਾ ਮੱਥਾ ਉਸ ਦੇ ਤਪਦੇ ਹੋਏ ਹੋਠਾਂ ਦੇ ਚੁੰਮਣ ਹੇਠ ਸੀ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੇ ਹੋਠਾਂ ‘ਤੇ ਉਗਲੀ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਚੁਪਕੇ ਜਿਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੇਟ ਜਾਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਆਖ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਏ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਛੱਤ ਵੱਲ ਘੁਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ ਇਸ ਸੁਫ਼ਨਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਭਖਦੀ ਹੋਈ ਚੇਤਨਾ ਬਣ ਕੇ ਗੂੰਜੇ।

“ਮੇਰੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੁਣ। ਮੇਰੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਣ ਤੋਂ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਉਹ ਪਛੜਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉ-ਤਿਉ ਇਹ ਝੋਰਾ ਗੰਢਾਂ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਜਿਸਮ ਵਿਚ ਲੱਥਦਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਖੁੱਸ ਜਾਣ ਦਾ ਭੈ ਆ ਗਿਆ। ਨਿਰੰਤਰ ਭੈ ਦੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਹੇਠ ਉਸ ਦੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਖੁੱਸ ਗਈ ਹੈ।”

ਉਹ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਰੁਕੀ। ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਮੋੜਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਬੜੀ ਉਤੇਜਤ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ: “ਮੇਰੇ ਲਈ ਤੇਰੀ ਹੱਦ, ਤੇਰੀ ਗਾਜ਼ਰੀ ਤੇ ਤੇਰੀ ਪਛਣ ਦਾ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਅੰਦਰ ਫੈਲੇ ਇਕੱਲ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਭਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਅਕਸਰ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਹ ਦੁਬਿਧਾ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਜਿਸਮ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਿਆਸਤ ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਝ ਤੇਰੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਣ ਦੇ ਸਾਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਮਰ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਗਸ ਰਿਹਾ ਇਕ ਐਸੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਣ ਦਾ ਸਾਥ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਔਰਤ ਅੰਦਰਲੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਨੂੰ, ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ ‘ਤੇ, ਆਖਰੀ ਸਾਹਾਂ ਤੱਕ ਜਗਾਈ ਰੱਖੇ। ਸ਼ੌਕ ਤੇ ਇਲਚਸਪੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਜਗਾਈ ਰੱਖੇ, ਸਮਾਈ ਰੱਖੋ, ਬੋਲ, ਦੇ ਸਕੋਗਾ ਐਸਾ ਸਾਥ ਤੂੰ, ਮੈਨੂੰ???”

ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਉਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਵੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਹੋਠ ਹਿੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਮੌਨ ਭਾਜ਼ਾ ਝਰ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪਛਣ ਕੇਵਲ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ

ਜੰਗ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੀ,
ਮੌਤ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਦਾ
ਤੇਗਾਂ ਤੇ ਭਾਲੇ ਹੀ ਖੜਕਦੇ
ਤੇ ਲਹੂ ਜ਼ਿਮੀਂ ਪਿਆ ਸਿੰਝਦਾ।

ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ
‘ਲੈ ਸੰਭਾਲ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਵਾਰ’
ਉਛਲ ਉਛਲ ਪਿਆ ਗਰਜਦਾ!
ਪਰ! ਇਸ ਕਟੋ-ਵੱਢ ਵਿਚ
ਵਿਲਕਦੇ ਕਈ ਤੜਪਦਿਆਂ ਨੂੰ
ਪਿਆਸਿਆਂ ਤੇ ਮਰਦਿਆਂ ਨੂੰ
ਪਾਣੀ ਕੋਈ ਹੈ ਦੇ ਰਿਹਾ
ਜੀਵਨ ਪਿਆ ਕੋਈ ਵੰਡਦਾ
ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ
ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤੀ ਤੋਂ
ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਕੋਈ ਸਾਹਾਂ ਦਾ।

ਤੇ! ਅ-ਝਲ ਜੰਗ ਦੇ ਏਸ ਸੇਕ ਤੋਂ
ਹੁਣ ਸੂਰਜ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀਆਂ
ਅਤੇ, ਜਾ ਕਿਤੇ ਉਹ ਲੁਕਿਆ
ਠੰਡਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗਾਰ ਵਿਚ।

ਤੇ ਉਧਰ!
ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ
ਪੇਸ਼ ਕੋਈ ਹੈ ਹੋ ਰਿਹਾ

ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਕੋਈ ਸਾਹਾਂ ਦਾ
ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਲਾਉਣ ‘ਤੇ
ਸੱਚੇ ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ!

ਫਿਰ! ਕੋਈ ਮਰਦ ਅਗੰਮਤਾ
ਹੈ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਕਰ ਰਿਹਾ,
‘ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣੇ
ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਓ ਸਿੱਖਾ?’
ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ,
ਸੇਵਕ ਘਨਈਆ ਬੋਲਿਆ
ਨਾ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ
ਨਾ ਦੋਸਤੀ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਪਾਣੀ ਜਿਹਨੂੰ ਵੀ ਦੇਂਦਾ
ਮੂੰਹ ਹੁੰਦੇ ਤੌਰ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ!

ਹੱਸ ਮਰਦ ਅਗੰਮਤਾ ਬੋਲਿਆ
‘ਤੂੰ ਸਮਝਿਆ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾ,
ਲੈ, ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ
ਫੱਟਾਂ ‘ਤੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਵੀ
ਲਾ ਦਿਆ ਕਰੀਂ...।’
-ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸ਼ਿਕਾਰੋ
ਫੋਨ: 940-602-9151

ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੀ ਗੱਲ

ਜਾਨ ਤਲੀ ‘ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਕੀਤੀ,
ਮਘਦੇ ਹੋਏ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
ਤਾਣ ਕੇ ਸੀਨਾ ਔਕਤ ਸਾਹਵੇਂ,
ਕੀਤੀ ਹਰ ਆਫਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
ਆਸ਼ਿਕ ਸਾਦਕ ਨਹੀਓ ਮਰਦੇ,
ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਸੱਚ ਸਦੀਵੀ,

ਬੋਲੇ, ਬਲ, ਪਹਾੜ ਨੇ ਕਰਦੇ,
ਏਦਾਂ ਆਸ਼ਿਕ ਜਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਵੀਰਾਨੀ ਮਾਣੀ,
ਦੁੱਖਤਾ ਸੁਰਗੀ ਸੱਚ ਜਾਣ ਕੇ,
ਸੂਲੀਂ ਸੇਜ ਸਜਾ ਕੇ ਕੀਤੀ,
ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੌਗਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
ਝੱਖੜ-ਝਾਂਜਾ, ਮੀਂਹ-ਹਨ੍ਹੇਰੀ,
ਗੜ੍ਹਕਾਂ ਘੋਰ ਦੁਮਾਸੇ ਦੇਖੇ,
ਹੜ੍ਹਾਂ ‘ਚ ਤਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤੀ,
ਪੈਦੇ ਮੀਂਹ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
ਚੱਕਰਵਿਊ ਦੇ ਗੇੜਾਂ ਅੰਦਰ,
ਬਿਖੜੇ ਮੋੜਾਂ-ਘੋੜਾਂ ਅੰਦਰ,
ਨਾਲ ਹਨੇਰਾਂ ਖਹਿ ਕੇ ਕੀਤੀ,
ਸੰਦਲੀ ਸੁਭ ਪ੍ਰਭਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
ਉਹ ਸੀ ਸਮਾਂ ਇਲਾਹੀ ਸੁਰਗੀ,
ਉਹ ਸੀ ਜੰਨਤ ਘੜੀ ਸੁਲੱਖਣੀ,
ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ਬਹਿ ਜਾਂ ਕੀਤੀ,
ਤਾਰਿਆਂ ਭਿੰਨੀ ਰਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
ਹੂਰਾਂ ਪਰੀਆਂ ਦੈਵੀ ਬਾਤਾਂ,
ਸੁਰਗੀ ਸੁਖਨ ਵੀ ਨੇੜ ਨਾ ਪੁੱਜਦੇ,
ਹੁੰਦੀ ਜਿੰਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੀ,
ਆਪਣੀ ਜਣਨੀ ਮਾਤ ਦੀ ਗੱਲ।
-ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕੋਟਲੀ
ਫੋਨ: 604-502-7151

ਚਾਂਦੀ ਚੋਰਾਂ ਦੀ

ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਚਾਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
ਮਹਿਲੀਂ ਉਡੇ ਪਰਾਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ ਪਾ ਕੇ ਬਾਣੇ ਚੋਰਾਂ ਜਿਹੇ
ਜੁੱਫਲੀ ਗੋਲਕ ਖਾਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
ਨੋਟ, ਨਸ਼ੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੇਖੋ

ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ, ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੀ
‘ਨੇਰੀ ਪਈ ਲਿਆਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
ਸੁਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਬਹਿੰਗੇ ਅੰਦਰੀਂ ਢੇ ਕੇ ਬੂਹੇ
ਕੁੱਕੜੀ ਖੇਹ ਉਡਾਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਿਲਕਣ ਰੋਟੀ ਨੂੰ
ਕੁੱਤੀ ਬਿਸਕੁਟ ਖਾਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
ਲਾਹ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਕੱਚੇ ਬਰੀਕੇ ਵੇਂਹਦਾ ਰਹਿ
ਬੱਤੀ ਵਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ।
-ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਫੋਨ: 916-248-1535

ਤਕਦੀਰ

ਕੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ,
ਬਦਲੇਗੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਕਦੀਰ?
ਗਰੀਬੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ
ਬਣਿਆ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ।
ਚੰਦ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲੀ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ।
ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਤੇ ਆਊਡੀਆਂ ਨੇ,
ਬਦਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ।

ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਭੇਦ-ਭਾਵ, ਨਸਲੀ ਹਮਲੇ,
ਬਣੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ।
ਆਮ ਔਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ,
ਕਿਵੇਂ ਬਦਲੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ?
ਕੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ,
ਬਦਲੇਗੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਕਦੀਰ?
-ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖੰਨਾ
ਫੋਨ: 91-94630-57786

ਧੀਆਂ

ਕੁੱਖ ਨਾ ਉਜਾੜੇ ਲੋਕੇ ਖੋਫ ਖਾਏ ਰੱਬ ਦਾ।
ਪਾਪ ਨਾ ਕਮਾਏ, ਕੰਮ ਕਰੋ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦਾ।
ਵਸਦਿਆਂ ਸਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਰਕ ਨਾ ਬਣਾ ਦਿਓ,
ਕਿਤੇ ਲੋਕੇ ਕੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਨਾ ਮਿਟਾ ਦਿਓ।

ਕੁੱਖ ‘ਚ ਪਲਦੀ ਧੀ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਪੁੱਤਰ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਹੈ,
ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਇਹ ਸੋਚਿਓ ਕਿ ਧੀ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ?
ਧੀ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਨੂਰ ਲੋਕੇ, ਨੂਰ ਨਾ ਭੁਲਾ ਦਿਓ।
ਕਿਤੇ ਲੋਕੇ ਕੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਨਾ ਮਿਟਾ ਦਿਓ।

ਧੀ ਜੰਮੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜੇ ਰਲ ਕੇ ਮਨਾ ਲਈਏ,
ਧੀ ਦੀ ਵੀ ਲੋਹੜੀ, ਆਵੇ ਚਾਅਵਾਂ ਨਾਲ ਗਾ ਲਈਏ।
ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵੇਲਾ ਕਿਤੇ, ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਗਵਾ ਦਿਓ।
ਕਿਤੇ ਲੋਕੇ ਕੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਨਾ ਮਿਟਾ ਦਿਓ।

ਧੀਆਂ ਘਰ ਦੀ ਇੰਜੜ, ਧੀਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰੋ,
ਜੁੱਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰ ਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਨਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰੋ।
ਧੀਆਂ ਸਿਰ ਦਾ ਤਾਜ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਤਾਜ ਨਾ ਰੁਲਾ ਦਿਓ।
ਕਿਤੇ ਲੋਕੇ ਕੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਨਾ ਮਿਟਾ ਦਿਓ।

ਧੀ ਰੋਣਕ, ਧੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ ਘਰ ਦੀ, ਧੀ ਅਸਲ ਸਰਮਾਇਆ,
ਧੀਆਂ ਬਾਜ਼ੋਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ ‘ਮਾਨ’ ਸੱਚ ਸੁਣਾਇਆ।
ਘਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਧੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਨਾ ਲੁਟਾ ਦਿਓ।
ਕਿਤੇ ਲੋਕੇ ਕੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਨਾ ਮਿਟਾ ਦਿਓ।

-ਦਿਲਪ੍ਰੀਤ ਮਾਨ
ਕਲੰਵਿਸ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।
ਫੋਨ: 559-291-7116

ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਮੈਲ

“ਹੂੰ” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ, “ਗਭਲੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ, ਮੈਲ ਕਢਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ।” ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤੀ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਨਾਲੇ ਮੈਲ ਕਢਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਜ਼ਾ ਹੀ ਬਹੁਤ

ਘੁਸੇਤਨ। ਉਹ ਕੰਨ ਵਿਚ ਖੁਰਚਣੀ ਫੇਰਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਟੱਕ-ਟੱਕ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਸ਼ੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਮੂੰਦੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣੋਂ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਟੂਟੀ

ਆਹ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਤੋ ਪਹਿਰ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਝਰਨ-ਝਰਨ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਲੀ ਸਾਹਿਬਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰਨੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋਚਿਆ ਉਥੇ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਖਾ ਲਈਏ, ਖਰਚੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਬਚਤ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਬੱਸ ਫੜ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ। ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਲੀ ਸਾਹਿਬਾ ਮਾਣ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਲੈ ਚੁੱਕੇ। ਝਰਨ-ਝਰਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਪਿੱਛੋਂ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਸੁਣਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?” “ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਰ ਕੁਝ ਵੀ ਬੋਲਣ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਹੈ ਹੈ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਮਦੀਨ ਭਾਵੇਂ ਧੀਮਾ ਹੀ ਬੋਲੇ, ਝੱਟ ਕੰਨ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਣਾਈ ਵੀ ਸਾਫ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਵੀ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।” ਆਪਣੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਮੈਂ ਇਕ ਲੱਛਣ ਦੱਸਿਆ। “ਅੱਛਾ ਅੱਛਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਟਿਵ ਹੀਅਰਿੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ” ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ।

“ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਹਾਂ” ਮੈਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ, ਡਾਕਟਰ ਸਮਝਦਾਰ ਹੈ। ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੀ ਸਾਲੀ ਸਾਹਿਬਾ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਾਫੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਫਲਕ ਗਿਆ ਗਿਆ।

“ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ”, ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, “ਸੁਣਨ-ਸੁਣਨੀ ਟੈਸਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਤਾਂ ਅਜੇ ਖਰਾਬ ਪਈ ਹੈ। ਚਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਓਦਾਂ ਕੰਨ ਚੈਕ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।” ਇਹ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਇਕ ਤਿਕੋਨੀ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਵਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇੱਕ ਅੱਖ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਝਾਕਣ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ੁੱਕੂ ਜਿਹਾ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਦੋਨਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਅੰਤ

ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਵੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਤਰਲ ਜਿਹੀ ਦਵਾਈ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਟਪਕਾਈ ਤੇ ਏਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬੋਤਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ ਕਹਿੰਦਾ, “ਆ ਜਾਓ ਜੀ ਹੁਣ ਕਰੀਏ ਅਪਰੇਸ਼ਨ।” ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਟੇਢਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੱਜੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਖੁਰਚਣੀ ਜਿਹੀ

ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ ਰੋਲ ਦਿੱਤੀ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਇਕ ਕੰਨ ਦੀ ਹੀ ਮੈਲ ਹੈ ਦੂਜਾ ਕੰਨ ਤਾਂ ਖੁਰਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਛਿੱਬਾ ਪੈਦਿਆਂ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪੁਛ ਬੈਠਾ, “ਜੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਵਾ ਮੇਰੇ ਕੱਲੇ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ?”

ਡਾਕਟਰ ਮੁਸਕਰਾਇਆ, “ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਡ ਅੱਪ ਹੋਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਤਬਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।” ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੈਲ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਮਰੋਤਿਆ ਤੇ ਟਰੈਸ਼ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁੰਨ ਸਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਲੀ ਵੱਲ ਮੈਂ ਅੱਖ ਚੁਕਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਮੇਰਾ ਕੰਨ ਅੰਦਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਮੈਲੋ-ਮੈਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਪਿਣ ਜਿਹੀ ਆਈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕੱਖੋਂ ਵੀ ਹੌਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਨਾ। ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਕੈਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਕਿੰਨੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ, ਹਰ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਈ ਕੋਈ ਵਖਰਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ? ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗਿੱਡ ਹੈ, ਨੱਕ ਵਿਚ ਸੀਚ ਹੈ, ਗਲੇ ਵਿਚ ਖੰਘਾਰ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਵਧੀਆ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਕੰਨਾਂ ਲਈ ਇਕ ਆਮ ਸ਼ਬਦ ਮੈਲ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਕੰਮ ਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?...ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਲੀ ਸਾਹਿਬਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਰੀ ਔਕਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਆਲਮ ਸਾਜ਼ਸ਼ੀ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ।

“ਅੱਛਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮਰੀਜ਼ ਦੇਖਣੇ ਹਨ, ਆਹ ਦਵਾਈ ਲਿਖ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਨ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਦੋਨੋਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਉਗਲ ਆਵੇਗੀ। ਕਲੂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਕੰਨ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੰਨ ਦੀ ਰਹਿੰਦ ਖੁੰਦ ਵੀ ਕਢੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਲੂ ਤੱਕ ਮਸ਼ੀਨ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਵਕਤ ਆ ਜਾਣਾ।” ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਣੋਤਾਂ ਸੁੱਟੀਆਂ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਟਿਬ ਜਾਈਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਰੁਝੇਵੇਂ ਹਨ। “ਅੱਛਾ ਅਜੇ ਪਹਿਲੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦ ਖੁੰਦ ਵੀ ਹੈ। ਸੋਚਦਿਆਂ “ਮੈਂ ਤੇਜ਼ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਦੌੜ ਜਾਵਾਂ, ਸਾਲੀ ਦੇ ਹੋਰ ਮੱਥੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਸਾਲੀ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ। ਮੈਂ ਫਟਾ ਫਟ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗਾ। ਤੀਸਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਇਹ

**ਸ਼ਬਦ
ਝਰੋਖਾ**

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-259-9353

ਮੁਹਤਰਿਮਾ ਜੀ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਖੜੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੁਸਾ ਭੱਜਾ ਮੌਤ ਤੋਂ, ਅੱਗੇ ਮੌਤ ਖੜੀ। ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਲਿਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਤਰ ਆਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੇਰਿਆ ਪਰ ਦਿਮਾਗੀ ਭੰਬਲਭੁਸੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੇ, “ਚਲੇ ਘਰ ਚਲਦੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਾਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹੋ, ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕੰਨ ਦਿਖਾ ਲੈਣੇ ਹਨ।”

ਕੰਨ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਖਿਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਫਿਆ ਤੇ ਹੌਲਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਗੇਟ ਵੱਲ ਦੌੜਨ ਲੱਗਾ। ਸਾਲੀ ਸਾਹਿਬਾ ਸਾਡੀ ਦਾ ਪੱਲੂ ਸਾਂਭਦੀ ਹੋਈ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ-ਪਿਛੇ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। “ਬੱਸ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਗਵਾੜੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਲਾਲ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕੰਨ ਖੁਰਚਵਾ ਲਵਾਂਗਾ। ਆਹ ਹੇਠੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ।” ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ।

“ਚੱਲ ਬਈ ਬੱਸ ਅੱਡੇ, ਛੇਤੀ ਕਰ ਮੈਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੁਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਪੈਸੇ ਲੈ ਲਵੇ। ਪਿਛੇ ਇਕ ਬਲਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਉਹ ਨਾ ਘੇਰ ਲਵੇ।” ਤੇ ਮੈਂ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਤੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੱਕ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਿਆਂ 50 ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦਾ 15ਵਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਦਮੋਦਰਦਾਸ ਮੋਦੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਟੀਮ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਸੰਭਾਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰੰਗ-ਰੰਗ ਰੂਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਸਭ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਦੀ 50ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦਾ ਇਸਤਿਹਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਹੁਡਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪੱਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਰਿਸਾਲਾ ਰੂਪੀ ਪਰਚੇ ‘ਮੇਲ ਟੂਡੇ’ ਸਮੇਤ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪਰਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਇਸਤਿਹਾਰ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਦੀ 50 ਵੀਂ ਵਰਸੀ ਸਮੇਂ ਗੰਭੀਰ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, “ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਸਨੀਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਯੁਵਕਾਂ ਲਈ, ਵੰਗਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਵਚਨ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਦੇ ਨਵ-ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਕੁੱਦ ਪੈਣ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਯੁਵਾ ਪੀੜ੍ਹੀ।”

ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 15ਵਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 13 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਉਮਰੇ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵੰਗਾਰ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਵ-ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਪਰਨਾਏ ਸਮੂਹ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ। ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ

ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ 14 ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਸੋਗੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੈਂ 30 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਅੱਜ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਚੇਤੇ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ 15 ਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵਾਗ ਡੋਰ ਸੰਭਾਲਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਿਨ ਵਾਲੀ ਵਾਰਤਾ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀ ਕਰ ਆਇਆ ਹੈ।

ਬਾਰਾਂ ਇਕ ਵਜੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਾਂ। ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਬੱਸ ਕੰਡਕਟਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਿਹਤਾ ਸਾਡੇ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਗਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ ਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਟਿਕਟ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਠੀਕ ਸੀ ਤਾਂ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪੂਰਾ ਸਾਂਤ।

“ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ” ਉਸ ਨੇ ਇੰਜ ਕਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਭੁੱਲੀ ਵਿਸਰੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਇਹ ਵਾਕ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਪਲਾਂ ਛਿਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਖਬਰ ਬੱਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਐਕਸੈਲਰੇਟਰ ਤੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਬੱਸ ਹੌਲੀ ਕਰਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਖੜੀ ਕਰ ਲਈ। ਬੱਸ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾੜ੍ਹੀ-ਪਗੜੀ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਬੱਸ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਉਸ ਨੇ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦੋ ਕੁ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੌਨ ਧਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਬੱਸ ਮੁੜ ਸਟਾਰਟ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਸਾਂ। ਖਬਰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਬੱਸ ਦੀ

ਰਫਤਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਧੀਮੀ ਹੀ ਰੱਖੀ। ਬੱਸ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਸਵਾਰੀ ਕੋਲ ਤੁਰ ਗਈ ਆਤਮਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਉਸਤਤੀ ਗਾਥਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਬੋਲ ਪੈਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਰਨਾਲ ਵਿਖੇ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਡਰਾਈਵਰ ਬੜਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਕਸਬਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸੋਗ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੁਕਾਨਾਂ

ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਹਾਰਨ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਏ।” ਬੱਸ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਬੱਸ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਮੌਨ ਧਾਰਨ ਤੋਂ ਏਨੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਦੋ ਚਾਰ ਹੋਰ ਗਭਰੂ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਲਈ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਕੇ ਭੀੜ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧੇ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਨਾਲ ਹੱਥੋ-ਪਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਹੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਮਝਾਉਣ ਉੱਤੇ ਮਾਮਲਾ ਰਫਾ ਦਫਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਾਨੀਪਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੇਰਾ ਗੱਚ ਭਰ ਆਇਆ। ਬਹੁਤਾ ਏਸ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲੇ ਆਨੀ ਬਹਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਤੱਕ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ 17 ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਅਕਾਰਨ ਹਮਲੇ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤੋੜ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਟੁੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੀ ਸੀ।

ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਮਾਤਰ ਭੂਮੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਦੇ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਜਨਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਨਹਿਰੂ ਸਰਕਾਰ ਵਰਗੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਚਾਲਕਾਂ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮੇਂ ਨੇ ਦੱਸਣਾ ਹੈ। ਸੁਭ ਚਿੰਤਕ ਭਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਸਾ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ।

ਜ਼ੁਲਫਿਕਾਰ ਖਾਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ: ਦੈਨਿਕ ਭਾਸਕਰ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਚੌਧਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਕਲਾ, ਹੁਸਨ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਨਮਾਨ ਦਿਲਵਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ੁਲਫਿਕਾਰ ਖਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਉਤਰ

ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ

ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਬੱਸ ਦੇ ਪਾਨੀਪਤ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਜਲੂਸ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬਸ ਲੰਘਾਉਣੀ ਔਖੀ ਸੀ। ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਬੱਸ ਖੜੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਰਨ ਵਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਖਿਚਦੇ ਹੋਏ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, “ਪੰਡਤ ਜੀ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ

**ਨਿੱਕ
ਸੁੱਕ**

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

Sandhugulzar@yahoo.com

ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰਦੇਈ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ 1986 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੀਏਟਰ ਦੀ ਐਮ ਏ ਕਰਨ ਆਏ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼ ਕਰਕੇ, ਰੱਦੀ ਵੇਚ ਕੇ, ਕੁਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਮੰਗ-ਤੰਗ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ।

ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਲੈ ਕੇ ਬੀਏਟਰ ਦੀ ਐਮ. ਏ. ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜ਼ੁਲਫਿਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਸੰਘਣੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ, ਬੇਬਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਏਨਾ ਮੋਹਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਉੱਚੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਚ ਮਿਚ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਵਾਰਾ ਫਿਰਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਰੱਦੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕਮਾਏ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼, ਕਲਮ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਕਮਰੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਅੱਜ ਕਈ ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੈਨਿਕ ਭਾਸਕਰ ਦੀ ਚੋਣ ਸਵਾਗਤ ਮੰਗਦੀ ਹੈ।

ਅੰਤਿਕਾ: (ਚਰਾਗ ਹਸਨ ਹਸਰਤ) ਇਕ ਇਸ਼ਕ ਕਾ ਗ਼ਮ ਆਫਤ ਔਰ ਉਸ ਪੇ ਯੇ ਦਿਲ ਆਫਤ ਯਾ ਗ਼ਮ ਨਾ ਦੀਆ ਹੋਤਾ, ਯਾ ਦਿਲ ਨਾ ਦੀਆ ਹੋਤਾ। ਉਮੀਦ ਤੋ ਬੰਧ ਜਾਤੀ, ਤਸਕੀਨ ਤੋ ਹੋ ਜਾਤੀ ਵਾਅਦਾ ਨਾ ਵਫਾ ਕਰਤੇ, ਵਾਅਦਾ ਤੋ ਕੀਆ ਹੋਤਾ।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਮੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਗੀਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਚਾਲੂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਬਣਾਇਆ ਤਰਕ ਉਦੋਂ ਬੁਲੰਦੀ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਪੜਚੋਲੀਏ ਵੀ ਇਸ ਤਰਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਲੂ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਅਖੌਤੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਲੋਕ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਾ ਸੁਣਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਗੀਤ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਸੂਰਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਜ਼ੋਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਕ ਸਭ ਦੇ ਫਿੱਟ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਅਤੇ ਪੜਚੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵੀ।

ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਰ
ਫੋਨ: 91-97799-34747

ਸੰਗੀਤ ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਨਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪ ਓਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਤਾਂ ਦਮਤੋ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਗੀਤ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਸੰਗੀਤ ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਕਰੇਗੀ।

ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕੀ ਪਰੋਸ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਲੰਤ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਕਿਸ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਵਧੇਰੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਕਾਬਜ਼ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੂਤ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੰਧਲੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਲਾਕਾਰ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹਕੂਕ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਲੋਕ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰੂ ਮੀਡੀਆ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਜਗਸੀਰ ਜੀਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਚੇਤਨ ਦੀ ਅਹਿਮ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਹਾਦਸਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਫੜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਖਾਸੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਗਸੀਰ ਜੀਦਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, "ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਹਵੇ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਵਾਂਗ ਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਅਤੇ ਬਣਦੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।" ਹਾਦਸੇ ਹੀ ਵੱਡੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਗਸੀਰ ਜੀਦਾ ਹਾਦਸਿਆਂ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਉੱਤੇ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਣਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ:

ਹੋਜੀ ਪੰਥ ਤੋਂ ਨਾ ਬਾਗੀ ਜਥੇਦਾਰਾ,
ਵੇ ਪਿਉ-ਪੁੱਤ ਰੋਲ ਦੇਣਗੇ।
ਮੁੰਡਾ ਤਾਏ ਨਾ ਤੜਿੰਗ ਜਦੋਂ ਹੋ ਗਿਆ,
ਭਗਤ ਸਿਉਂ ਨੂੰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦਾ।
ਸਾਡੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਤੋਂ ਟੁਟੀਆਂ ਪਟਾ ਕੇ,
ਉਹ ਚੰਨ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਭਾਲਦੇ।
ਇੱਕੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸੱਤਰ ਪਟਵਾਰੀ,
ਸਾਡੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ।
ਬਾਬੇ ਬੁਝੇ ਜਿਹਾ ਬੋਹੜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਢਿਆ,
ਉਹ ਨੰਨ੍ਹੀ ਛਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਵੰਡਦੇ।

...
ਧਣੀਆਂ ਧਣੀਆਂ ਧਣੀਆਂ
ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਦਿਲ ਫੋਲ ਕੇ
ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਉੱਤੇ ਕੀ-ਕੀ ਬਣੀਆਂ।
ਸੱਧਰਾਂ ਕਰੰਡ ਹੋ ਗਈਆਂ
ਉੱਤੇ ਪੈਗੀਆਂ ਪੱਛੋਂ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ।
...
ਕੀ ਸੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਏਂ
ਧਰਤੀ ਸੰਵਾਰੋਂ ਆਪਣੀ
ਜਿੱਥੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਏਂ
ਜਿੱਥੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਏਂ।
ਸਾਡੇ ਹਾਕਮ ਸਾਊ ਨੇ
ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਕਦੀ
ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਵਿਕਾਉ ਨੇ।
ਹਰ ਰੰਗ 'ਚ ਲੁਟੇਰੇ ਨੇ
ਬਣਨੇ ਸਕੂਲ ਚਾਹੀਦੇ
ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੇ।

...
ਚਰਖੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੋਕਾਂ
ਵੇ ਚਰਖੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੋਕਾਂ
ਵੇ ਸੂਤ ਇਸ ਕੱਤਿਆ ਸੀ
ਢਾਕੋਂ ਦੀ ਮਲਮਲ ਦਾ।
ਵੇ ਗਾਥਾ ਦੱਸਦੀ ਏ
ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹੋਏ ਦੀ ਲੋਕਾਂ
ਵੇ ਚਰਖੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੋਕਾਂ।
ਦੂਰ ਦਿਆ ਸੱਜਣਾ ਵੇ
ਜੋ ਬੀਤੀ ਤੇਰੇ 'ਤੇ
ਇੰਝ ਪਿਆ ਲਗਦਾ ਏ
ਬੀਤ ਰਹੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ।
ਵਾਜ ਉਹ ਸੁਣਦੀ ਏ
ਸੱਜਣ ਤੇਰੇ ਰੋਏ ਦੀ ਲੋਕਾਂ
ਵੇ ਚਰਖੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੋਕਾਂ।

ਅਮਰਜੀਤ ਪਰਦੇਸੀ ਅਤੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਰਸੂਲਪੁਰ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਰਾਹੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁੰਡੇ ਕਾਤਲਾਂ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੀ ਗਈ ਬੀਬੀ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਲੜੇ ਗਏ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਰਸੂਲਪੁਰੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ-ਘੋਲ ਗੁੰਡਾ-ਪੁਲਿਸ-ਸਿਆਸੀ-ਅਦਾਲਤੀ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਿਆ ਗਿਆ

ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕੀ ਪਰੋਸ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਲੰਤ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਕਿਸ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਵਧੇਰੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਕਾਬਜ਼ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੂਤ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੰਧਲੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਲਾਕਾਰ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹਕੂਕ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਲੋਕ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰੂ ਮੀਡੀਆ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ।

ਸ਼ਾਨਮੱਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਸੀ। ਲੋਕ-ਸੱਧਾਂ ਵਿਚ ਰਸੂਲਪੁਰੀਆਂ ਦੀ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ: ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਜੇ ਚਮਕੌਰ ਗੜ੍ਹੀ ਝੁਕ ਜਾਂਦੀ। ਰਾਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਗੱਲ ਮਾਫੀਵਾਤੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ। ਆਹ ਦਿਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਤਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕੌਣ ਰਚਾਉਂਦਾ ਲੋਕਾਂ। ਜਬਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸਬਰ ਕਰੀਦਾ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋਕਾ। ਜੱਜ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਝੂਠ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੱਚ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕਟਹਿਰੇ। ਬੋਹਲ ਕਿਰਤ ਦੇ ਸੁੰਨੇ ਲੱਗਣ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹਿਰੇ। ਇੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਰਸ ਪੀਂਦਾ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਫੋਕਾ। ਜਬਰ ਅੱਗੇ ਨੀ ਸਬਰ ਕਰੀਦਾ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋਕਾ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਪਾਪੜਾ (ਖੱਬੇ) ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਜਗਸੀਰ ਜੀਦਾ।

ਲੋਕ-ਗਾਇਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਪਾਪੜਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ 'ਮਾਲਵਾ ਹੋਕ' ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤ-ਪੱਖੀ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪੁਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੀ ਬੋਤਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ ਗੁਲਾਮੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਦੀ ਧਰਤੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਤਰਸੂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ। ਬਾਬੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਨੇ ਉਸਾਰੂ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਅਹਿਮ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਮੰਚ (ਪਲਸ ਮੰਚ) ਲਗਾਤਾਰ ਉਸਾਰੂ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਸਨਮੁੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਗ਼ਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੌਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀਡੀਜ਼ 'ਗ਼ਦਰੀ ਗੂੰਜਾਂ' ਅਤੇ 'ਗੂੰਜਾਂ ਗ਼ਦਰ ਦੀਆਂ' ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਿਕੀਆਂ। ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਮੰਡਲੀ ਭਦੌੜ, ਧੌਲਾ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਫ਼ਾਜ਼ਲੀ ਸਰਗਰਮ ਸੰਗੀਤ ਟੋਲੀਆਂ ਹਨ। 'ਦਸਤਕ' ਟੋਲੀ ਹਿੰਦੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ, ਪਾਸ ਅਤੇ

ਉਹਦਾ ਬੋਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹੀ ਸੁਰਜੀਤ ਵੀ ਰਹੂ। ਸਾਨੂੰ ਛਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਗੋਚੇ ਦੇ ਕੇ ਚਾਹੇ ਬੋੜਨਾ, ਏਥੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਫੁੱਟਦੇ ਪੁੰਗਾਰੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੀਤ... ਸੂਹੇ ਸਾਲ, ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਬਾਗ ਰਹਿਣਗੇ, ਟੱਪੇ, ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਘੋੜੀਆਂ ਸੁਹਾਗ ਰਹਿਣਗੇ। ਗਿੱਧਾ, ਭੰਗੜਾ, ਝੁੰਮਰ, ਸੰਮੀ, ਕਿੱਕਲੀ, ਧਮਾਲ, ਲਾਉਂਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੀ ਜਾਗ ਰਹਿਣਗੇ। ਗੁੱਸੇ, ਗਿੱਲੇ, ਹਾਸੇ, ਰੋਸੇ ਤੇ ਮਨੋਤਾਂ ਜੀਣ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਾਡੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਲਾਰੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੀਤ... ਤੁਸੀਂ ਅੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਏ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ, ਮਾਂ ਦਿਆਂ ਹੋਕਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਣਾ ਏ ਭੰਡੇ ਜਾਣਗੇ। ਲੀਕਾਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉੱਤੇ ਵਾਹੁਣ ਦੇ ਲਈ, ਖੁੰਡੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਡਣਾ ਏ ਚੰਡੇ ਜਾਣਗੇ। ਕਿੱਥੋਂ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕਸੀਮ ਸਾਨੂੰ ਕਰੋਗੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ, ਉਹ ਹਵਾ ਹਾਂ ਜਿਹਦੇ, ਹਰ ਥਾਂ ਹੁਲਾਰੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੀਤ... ਸਾਡੇ ਜ਼ੋਰੇ ਜ਼ੋਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਮੰਗ ਜੀਣ ਦੀ, ਹਰ ਹੀਲੇ ਹਰ ਹਾਲ ਹਰ ਰੰਗ ਜੀਣ ਦੀ। ਰੋਕੂ ਅੰਬਰਾ ਸਮਾਂ ਕੀ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਸਾਡੇ ਟੁੱਟੇ ਸਾਜ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਤਰੰਗ ਜੀਣ ਦੀ। ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਉਡਾਉ ਤੁਸੀਂ ਵਹਿਸ਼ਤਾਂ ਦੀ ਯੂਝ, ਕੇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੇਰ ਵੀ ਸੁਆਰੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੀਤ ਸਦਾ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ 'ਜਾਗੋ' ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਨਵਦੀਪ ਧੌਲਾ, ਜਸਵੰਤ ਦੀਵਾਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਗਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੀਤ ਲੋਕ-ਨਾਬਰੀ ਦਾ ਬਿੰਬ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਲੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮਕਾਲੀ ਲੋਕ-ਸੰਗਰਾਮ ਦਾ ਝਲਕਾਰ ਹਨ। ਵੰਨਗੀ ਦੇਖੋ: ਦਫ਼ਾ ਇਹ ਚੁਤਾਲੀ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਮੜ੍ਹਦੇ, ਸਾਹ ਲੈਣ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਜੜ੍ਹਦੇ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਡੰਡੇ ਮਾਰੇ ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਦੇ, ਤਣੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇਖੋ ਨੰਨ੍ਹੀ ਛਾਂ 'ਤੇ। ਮੰਗ ਪੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਏਨੇ ਹਾਕਮ ਡਰੇ, ਫ਼ਾਪਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸਾਡੇ ਆਣ ਕੇ ਘਰੇ। ਭਾਵੇਂ ਰੋਕਾਂ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਬਠਿੰਡੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਤੇ, ਚੜ੍ਹਗੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇਖੋ ਲੋਕ ਲਹਿਰ 'ਤੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਲਾ ਦਿਉ, ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿਉ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਹਲਾ ਪਰਦਾ, ਡੰਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ। ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ, ਕਿਹਦੇ ਕੋਲ ਦੱਸੀਏ ਜੀ ਦੁੱਖ ਘਰ ਦੇ। ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਦੀ, ਭੰਨ ਦੇਣੀ ਲੋਕਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਹਿੰਡ ਜੀ। ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹਨੇ ਵੀ ਹੈ ਮੱਥਾ ਲਾ ਲਿਆ, ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕ ਜਾਬਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਿਆ। ਹੱਕ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਉੱਤੇ ਚੋਟ ਲਾ ਦਿਉ, ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿਉ।

ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਬਠਿੰਡੇ ਵਾਲਾ ਮੋਰਚਾ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਉੱਡਗੇ। ਨਹੀਂ ਉੱਚੇ ਰਫਲਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ੌਂਕੀ ਬਠਿੰਡੇ ਵਾਲੇ ਅਕਲਾਂ ਭਰੇ। ਜੱਥੇ ਅੱਰਤਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਚੱਲ ਪਏ ਮਰਦਾਂ ਪਕਾਈਆਂ ਰੋਟੀਆਂ। ਪਾਣੀ ਬਾਦਲਾਂ 'ਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਕਿਆ ਲੋਕੀ ਵਰ੍ਹੇ ਮੀਂਹ ਬਣ ਕੇ। ਸੋਚ ਘੋਲਾਂ 'ਚ ਕਪਾਹ ਵਾਂਗ ਖਿੜਦੀ ਕਰੇ ਨਾ ਚਿੱਤ ਘਰ ਜਾਣ ਨੂੰ। 'ਜਾਗੋ' ਵਿਚ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਦੇ ਸ਼ਹਿਦ ਹੋਏ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਤਖ਼ਤਪੁਰਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਗੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਵੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ: ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੁਭਾਉ ਦਾ ਸਾਧੂ ਸੀ ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਜਿਹਾ। ਹੈ ਤੁਖ਼ਮ ਮਿਟਾਉਣਾ ਜਾਬਰ ਦਾ ਤੂੰ ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਲਲਕਾਰ ਰਿਹਾ। ਤੇਰੇ ਕਾਤਲ ਵਹਿਸ਼ੀ ਲਾਣੇ ਨੂੰ ਧੂਅ ਸੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਵਾਂਗੇ। ਤੇਰੇ ਖੂਨ 'ਚ ਰੰਗੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕਾਫ਼ਲੇ ਆਵਾਂਗੇ। ਤੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਬੀਜ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਬਣਾਵਾਂਗੇ। ... ਅਸੀਂ ਝੋਨੇ, ਕਣਕ, ਕਪਾਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈ। ਅਸੀਂ ਬੈਂਕਾਂ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੰਗ ਪੈਰੀਂ ਧਰ-ਧਰ ਦੇਖ ਲਈ। ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਜੀਣਾ ਦੱਸ ਗਿਆ ਪੰਗ ਜਾਬਰ ਦੇ ਗਲ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਤੇਰੇ ਖੂਨ 'ਚ ਰੰਗੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕਾਫ਼ਲੇ ਆਵਾਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ, ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਬੋਲੀ ਬਾਬਤ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪਕੜ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਹਨੇਰਿਆਂ 'ਚ ਦੀਵੇ ਬਾਲਣ ਵਰਗੇ ਇਹ ਗੀਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੁਹਿਰਦ ਆਵਾਜ਼ ਹਨ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੋਝੋਕ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਚੇਤਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਸੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕੜੀ ਹਨ ਜੋ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਸੀਲ ਖਪਤਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦੇ, ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਮੱਤ ਮਨੁੱਖ ਵਜੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਸੰਵਾਦ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਉਜਾੜੇ ਤੇ ਅਨਿਆਂ ਦੀ ਇਤਹਾ

Hun Main Kisnu Watan Kahunga

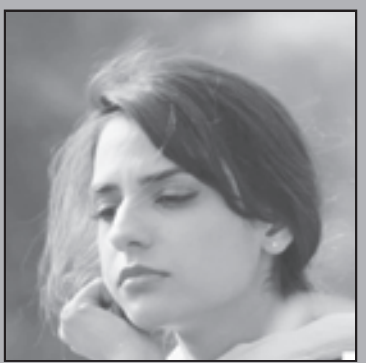
1947 ਵਿਚ ਹੋਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵੰਡ ਦੇ ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਅਤੇ ਉਜਾੜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾ-ਕਿਰਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੰਡ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਣ ਖਲੋਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਰਮਾਤਾ ਬਬਲੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ '47 ਟੂ 84: ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਤਨ ਕਹੂੰਗਾ' ਇਸੇ ਕੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਂ '47 ਟੂ 84: ਇਕ ਪੀੜ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਘੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਗੀਤ 'ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਤਨ ਕਹੂੰਗਾ' ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ '47 ਟੂ 84: ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਤਨ ਕਹੂੰਗਾ' ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੀਤ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸੌਂਤੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਸਿਆਸਤ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧੀ ਚੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਇਸ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦਰਦਨਾਕ ਮੰਜ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ

ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਜੀਵ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਹੇਠ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਇਹ ਫਿਲਮ, ਸੁਖਮਨੀ ਕੌਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ 1947 ਅਤੇ ਫਿਰ 1984 ਵਿਚ ਸੰਤਾਪ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਚੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਰ ਅਣਗਿਣਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 1947 ਅਤੇ 1984 ਵਿਚ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਇਕ ਸੰਵਾਦ ਜਾਨ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਾਦ ਹੈ- '1947 ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅਤੇ 1984 ਵਿਚ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖੋਹ ਲਈ ਗਈ।' ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੇਗਾਨੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਦਰਦ ਹੈ ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਆਖਰਕਾਰ ਨਾਸੂਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਸਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸੁਖਮਨੀ ਕੌਰ ਦਾ ਟੱਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹੀ ਸੰਤਾਪ ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕ ਵਿਚ 1984 ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 1984 ਦੌਰਾਨ ਸੰਤਾਪ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਕੌਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ ਵੀ ਗਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਅਖੀਰ

ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮਾਂ-ਪੁੱਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਜੀਵ ਸ਼ਰਮਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਨਾਬਰ' ਵਰਗੀ ਕੌਮੀ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਫਿਲਮ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉਹਨੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਲਾਲੀ ਗਿੱਲ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਰਵੀ ਸ਼ੀਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਮਕਬੂਲ ਫਿਲਮੀ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬੀਏਟਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਧਾਰਨ ਪਰ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਢਿੱਲੋਂ,

ਨੀਲਮ ਸਿਵੀਆ, ਨਤਾਸ਼ਾ, ਆਸ਼ੀਸ਼ ਦੁੱਗਲ, ਮਹਾਵੀਰ ਭੁੱਲਰ, ਅਰਵਿੰਦਰ ਭੱਟੀ, ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ ਆਦਿ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਹਨ। ਉੱਝ ਫਿਲਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜਿੰਨਾ ਮਾਰਮਿਕ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਅਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਭਰ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਫਿਲਮ ਰਤਾ ਕੁ ਉਣੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵੀ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਡੋਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਧੀ-ਸਪਾਟ ਬਿਆਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਉਣੀ ਦਰਦੀਲੀ ਹੁਕ ਦਰਸ਼ਕਾਂ/ਸਰੋਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਵੱਧ ਅਸਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਖੂਬ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਘਟੀਆ ਜਿਹੀਆਂ ਕਮੇਡੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਤਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਜੋਖਮ ਉਠਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਖੂਬ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹੈ।

‘ਸਿਟੀ ਲਾਈਟਸ’ ਦੀ ਲੋਅ

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਹੰਸਿਲ ਮਹਿਤਾ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਸਿਟੀ ਲਾਈਟਸ’ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਕਿਸਾਨ (ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਰਾਓ) ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਲੈ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਮੁੰਬਈ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਮੁੰਬਈ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ! ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਤਨੀ ਬਾਰ ਡਾਂਸਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਇਕ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਚੱਕਰਵਿਊ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਕੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮਹੇਸ਼ ਭੱਟ ਨੇ 30 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ ‘ਸਾਰਾਂਸ਼’ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ

ਫਿਲਮਫੇਅਰ ਐਵਾਰਡ ਹੰਸਿਲ ਮਹਿਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ ‘ਜ਼ਖਮ’ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ- “‘ਸਿਟੀ ਲਾਈਟਸ’ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ‘ਜ਼ਖਮ’ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਦਿਲੋਂ-ਦਿਮਾਗ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।” ਹੰਸਿਲ ਮਹਿਤਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਫਿਲਮ ‘ਅਰਥ’ ਤੋਂ ਮਿਲੀ। ‘ਅਰਥ’ ਮਹੇਸ਼ ਭੱਟ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੰਸਿਲ ਮਹਿਤਾ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਸ਼ਾਹਿਦ’ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਸੀ।

ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ

ਬੱਲੂ ਸਿੰਘ

ਰੰਗਮੰਚ ਤੋਂ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਚ ਧਮਾਕੇਦਾਰ ਐਂਟਰੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਬੱਲੂ ਸਿੰਘ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਗਰੇਜੂਏਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਭੰਗੜੇ ਅਤੇ ਡਰਾਮੇ ਦਾ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲਿਸਟ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੀਤਕਾਰ, ਕਲਾਕਾਰ, ਨਿਰਮਾਤਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮਲਕੀਅਤ ਮੀਤ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਬੱਲੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਆਗਾਜ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ‘ਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰੀਬੀ ਦੋਸਤ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ ਨਾਲ ਰਿਹਰਸਲ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉੱਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੀਏਟਰ ਦੀ ਅਸਲ ਕਲਾਸ ਛੇਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਲੰਧਰ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਟਕ ‘ਰਿਸ਼ਤੇ’, ‘ਦਲਦਲ’ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ‘ਜਵਾਂ ਤਰੰਗ’ ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਚਾਚਾ ਰੌਣਕੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਸਤਾਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ‘ਤੇ ‘ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਸ਼ਾਵਾ ਸ਼ਾਵਾ’, ‘ਨਖਰਾ 96’ ਅਤੇ ‘ਜਰਾ ਬਚ ਕੇ ਮੌਤ ਤੋਂ’ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਡਾਂਸ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਫਿਰ ਬੱਲੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਫਿਲਮ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਨਿਰਮਾਤਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸੁਨੀਲ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਹੁ-ਚਰਚਿਤ ਟੀ.ਵੀ. ਲੜੀਵਾਰ ‘ਯੁਗ’ ਵਿਚ

ਉਸ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ‘ਤਾਰਾ’, ‘ਸਤਰੰਜ’, ‘ਉਮੀਦ’, ‘ਜਨੂੰਨ’ ਅਤੇ ‘ਅਮਰਪ੍ਰੇਮ’ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਲੜੀਵਾਰਾਂ ‘ਚ ਜਾਨਦਾਰ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ। ਨਿਰਮਾਤਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਇੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਇਸ਼ਕ’ ਕੀਤੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਬਤੌਰ ਨਾਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਟੈਲੀਫਿਲਮ ‘ਕੰਮੇ’ ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ‘ਚਿਤੀਆਂ ਦਾ ਚੰਬਾ’ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਖਲਨਾਇਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਅਮਰੀਕਾ ਪੁੱਜ ਕੇ ਬੱਲੂ ਸਿੰਘ

ਨਿੱਤ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪਰ ਮਲਕੀਤ ਮੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਕਮੇਡੀ ਅਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ‘ਮੌਜ ਮਸਤੀਆਂ’ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਮੁੱਖ ਖਲਨਾਇਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ‘ਜੱਟ ਪਰਦੇਸੀ-ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਟੂ ਪੰਜਾਬ’ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਖਲਨਾਇਕ ਬਣਿਆ ਹੈ।

-**ਭੁਪਿੰਦਰ ਪੰਧਰ ਫਰਿਜ਼ਨੋ**

ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਿਚ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੈਮੀਨਾਰ-2014

“ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ”

ਅਕਾਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ
ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਬਠਿੰਡਾ (ਪੰਜਾਬ)
ਜੂਨ 2014

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਓ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ॥
ਬਾਬਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੂ ਸਾਹਿਬ ਅਮਰੀਕਾ ਦੌਰੇ ‘ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਦਮੀ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪੁੱਜਣ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੈਮੀਨਾਰ “ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ” ਨਿਊ ਯਾਰਕ 2014

15 ਜੂਨ 2014

ਸ਼ਾਮੀ 6:00 ਵਜੇ ਸ਼ੁਭ ਅਰੰਭ

Antun's By Minar: 244 W Old Country Rd., Hicksville NY 11801

Ph: 972-693-1077

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ
ਅਤੁਟ ਵਰਤੇਗਾ

ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਇਸ ਫੋਨ ਉਤੇ ਭੇਜੋ
972-693-1077 (ਰਵੀਦੀਪ ਕੇ. ਮੁਕਤਾ)

ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ
ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ।

ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ: ਬਾਬਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੂ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕ
ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ
ਸਿੱਖੀ ਸਪਿਰਟ ਸਦਾ
ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹੇ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ 516-849-0595
ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਟੀ 516-643-2266
ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ 516-456-8444
ਵਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਕਾ 516-978-7000
ਕਮਲ ਬਿੰਦਰਾ 631-830-1298
ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬੜਿੰਗ 917-741-2499
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ 917-902-2500

ਐਟਰਨਲ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਡੀ.ਬੀ.ਏ. ਬੜੂ ਸਾਹਿਬ ਚੈਰਿਟੀਜ਼ ਆਫ ਨਾਰਥ ਅਮਰੀਕਾ

150051 Royal Oaks Lane, Suite 2504 North Miami, FL 33181

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 469-233-0170, 972-693-1077, 469-443-7669

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਵੈਬਸਾਈਟ www.barusahibusa.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ, ਸਾਊਥਿੰਗਟਨ, ਕਨੈਕਟੀਕਟ

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਓ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥
 ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ 1610 ਵੈਸਟ ਸਟਰੀਟ, ਸਾਊਥਿੰਗਟਨ (ਕਨੈਕਟੀਕਟ) ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 6, 7 ਅਤੇ 8 ਜੂਨ 2014 ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮੁਰਾਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ 64ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 13, 14 ਅਤੇ 15 ਜੂਨ 2014 ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੀਰਤਨੀਏ ਭਾਈ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਾਪੁਰੀ ਦੇ ਜਥੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਤਿੰਨੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਸਜਣਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਤੁਟ ਵਰਤੇਗਾ ਜੀ।

ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

13 ਜੂਨ 2014
 ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ
14 ਜੂਨ 2014
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸੰਪੂਰਨ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ
15 ਜੂਨ 2014
 ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ
 ਉਪਰੰਤ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਣਗੇ

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲੇ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

- ਸ. ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ (860)716-6380
- ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (646) 400-2190
- ਸ. ਮਲੂਕ ਸਿੰਘ (860) 218-9732
- ਸ. ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ (860) 478-3829
- ਸ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਹਾਲੀ (203) 464-3507
- ਸ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (860) 305-0404
- ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਠਾਕਰੀ (860) 997-8156

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ

ਭਾਈ ਕੋਮਲ ਸਿੰਘ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਫੋਨ: 860-621-3015	ਸ. ਦਿਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਫੋਨ: (203) 768-8774	ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਲੀ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਫੋਨ: (860) 995-2227	ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਣਕੂ ਸਕਤਰ ਫੋਨ: (860) 263-3734	ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਧਵਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਟਰਸਟੀ ਬੋਰਡ ਫੋਨ: (203) 650-2074
--	---	---	---	---

Gurdwara Guru Nanak Darbar

1610 West Street, Southington, CT 06489-1054